

Hundedagar

Norges veterinærhøgskole og Veterinærinstituttet blir flyttet til Ås mot sin vilje. Sentrale forskningsaktører hevder at det ikke var faglige argumenter som avgjorde lokaliseringssaken.

Nå får alle forsikring

Forskerforbundet og Bluewater har gjort følgende avtale:

Alle medlemmer som tidligere har sagt nei til den obligatoriske livs- og uføreforsikringen, kan nå få bli med – uten å levere helseerklæring.

Ring forsikringskontoret på 21 02 34 30, eller send en e-post til forsikring@forskerforbundet.no for å melde deg på.

Tilbudet gjelder fram til 1.3.2008.

Kontakt oss mens du husker det!

FOU-MIDLAR TIL NYNORSKOPPLÆRINGA

Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa (Nynorsk-senteret) lyser ut midlar til skuleretta forskings-, forsøks- og utviklingsarbeid som kan styrkje nynorskopplæringa. Særleg interessante arbeidsområde er nynorsk i lærar-utdanninga og norskopplæringa for elevar med nynorsk som hovudmål.

Universitets- og høgskuletilsette, lærarar og studentar som vil setje i gang FoU-arbeid, kan søkje om midlar. Nynorsksenteret kan tilby rettleiing på arbeid som vert sett i gang. Midlane kan variere i storleik alt etter omfanget på prosjekta.

Send søknad med prosjektskildring og kostnadsoversyn til Nynorsksenteret innan 20. april. Søknadsskjema ligg på www.nynorsksenteret.no/utlysing/

Nærare opplysningar kan ein få ved å vende seg til senterleiar Anne Steinsvik Nordal på telefon 70 07 51 97 eller e-post anneno@hivolda.no

Høgskolen i Sør-Trøndelag
Avdeling for lærer- og tolkeutdanning

RØROSSEMINARET 2008

ALVORET I VÅR TID - Oppdragelse og danning i et samtidsperspektiv

23.- 25. mai 2008

Les mer om konferansen og meld deg på <http://danning.hist.no/>

Nå finner du Forskerforum på nett. Daglig oppdaterte nyheter og stillingsannonser.

www.forskerforum.no

12: Flyttet mot sin vilje

Regjeringen vil flytte Norges veterinærhøgskole og Veterinærinstituttet fra Oslo til Ås. Men de tyngste faglige argumentene taler for Oslo, mener rektor ved Veterinærhøgskolen.

20: Samtalen

– Det var i grunnen nokså tilfeldig at jeg begynte i Statistisk sentralbyrå, sier Ådne Cappelen. I dag er embetsmannssønnen og samfunnsøkonomen direktør med ansvar for SSBs forskningsvirksomhet.

24: Hyllest til hybriden

Den norsk-algeriske konseptkunstneren Hans Hamid forsker på kulturell identitet gjennom egen kunstnerisk praksis. Han trekker på egne erfaringer når han undersøker hvordan møtet mellom ulike kulturer kommer til uttrykk i kunsten.

4: Protesterer mot Stjernø

Stjernø vil tvinge høyskoler og universiteter sammen i større enheter. – Dette er ikke veien å gå. Tvang vil bare skape uro på institusjonene, sier leder Bjarne Hodne i Forskerforbundet.

5: Mer rettferdig finansiering

Stjernø-utvalgets forslag til ny finansieringsordning vil gjøre slutt på utrettmessig forskjellsbehandling av utdanningsinstitusjoner, mener en positiv direktør ved Høgskolen i Sør-Trøndelag.

6: Skjerpet lønnsstrategi

Forventningene foran vårens hovedtariffoppgjør er store. Forskerforbundet vil satse på postdoktorer og professorer i den nye avtalen som skal gjelde fram til 2010.

7: Slutt på særbehandling

Høgskolene skal nå konkurrere med andre institusjoner om midler til forskning innenfor typiske høyskolefag. Det er ingen grunn til å spesialbehandle høyskolen, mener Forskningsrådet.

8: Tabubelagt å betale kilder

Forskere er uenige om hvorvidt betaling av informanter er etisk og metodisk riktig. – Jeg oppfatter at mange gjør det, men ikke snakker om det. De er redde for reaksjoner, sier sosiolog Jon Rogstad.

FASTE SIDER

27: Historiske bilder

33: Leder

34: Kronikk

36: Debatt

37: På spissen

39: Bøker

45: Informasjon fra Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 2 /2008 – 40. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

Utgiver: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo, Telefon: 21 02 34 00/Telefaks: 21 02 34 01

ANSVARLIG REDAKTØR: KJETIL A. BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no.

REDAKSJONSSEKRETÆR: ELIN H. REKDAL, elin.rekdal@forskerforum.no JOURNALIST: IDA KVITTINGEN, ida.kvittingen@forskerforum.no

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

REDAKSJONSRÅD: Martin Eide, professor UiB, Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiTø. Reidun Høydal, Møreforskning/Høgskulen i Volda

ANNONSER: Arne Aardalsbakke, Telefon: 64 87 67 90, Telefaks: 64 87 67 91, E-post: annonser@forskerforum.no

For fortløpende oppdatering: www.forskerforum.no

Design: Concorde Design. Trykk: Øyvind Glomvik AS

ISSN 0800-1715. Opplag: 17 000

Utskjelt reformforslag

Massive protester fra fagfolk og politikere kan komme til å gi Steinar Stjernøs visjoner om å samle høyere utdanning en trang fødsel.

– Det er så mye motstand mot Stjernø-utvalgets forslag nå at jeg tror det skal mye til før det gjennomføres, sier rektor Sigmund Grønmo ved Universitetet i Bergen.

I likhet med de seks andre universitetsrektorene og flere høgskolerektorer, reagerer han kraftig på at Stjernø vil tvinge offentlige utdanningsinstitusjoner til sammenslåing. Tross løftet om valgfrihet, ligger det sterke føringer i forslaget om «flercampusuniversiteter med tyngdepunkt i ulike deler av landet». Selv utvalgsleder Steinar Stjernø innrømmer at det blir vanskelig å omgå geografien i det langstrakte utdannings-Norge.

– Dermed må svært ulike høgskoler og universiteter slå seg sammen, på tvers av faglige hensyn. Det vil gi store styringsproblemer, og institusjonenes egenart vil drukne i en felles profil, sier Sigmund Grønmo.

Trenger overstyring

Grønmo får støtte fra Bjarne Hodne, leder i Forsterforbundet.

– Det er ikke slik at størrelse automatisk fører til kvalitet. Jeg er ikke imot endringer, men tvang er ikke veien å gå. Man bør heller oppmuntre institusjonene til å danne frivillige nettverk, sier han.

– Men om reformer skal være basert på frivillighet, blir det lite handling, mener Stjernø, mannen bak det radikale forslaget.

Institusjonene tenker mer på egne behov enn nasjonens. Kampen om studenter og streben etter universitetstittel fører til stadig flere master- og doktorgrader i svært små miljøer, noe som svekker den samlede faglige kvaliteten. For å motvirke dette, vil han ha større fagmiljøer og mer statlig styring.

Hard konkurranse

– Ren frivillighet kunne bare fungert hvis det fantes en utømmelig pengesekk, slik at det virkelig ble lønnsomt å slå seg sammen. Og selv da ville enkelte lagt ned veto, sier Stjernø.

Hodne tror ikke det er viljen det skorter på. – Det er ikke rart det er lite samarbeid når dagens finansieringssystem oppfordrer til konkurranse. Vi må kunne stole på at fagmiljøene selv kan avgjøre hva som er riktig. Men da trenger de klare økonomiske incentiver som stimulerer til samarbeid. Det kan umulig koste mer enn den omfattende reformen som nå foreslås, sier han.

Hodne mener problemene med økonomi,

Steinar Stjernø har fått ros for djerpe grep, men mangler bred støtte blant akademikerne til sin strukturreform i høyere utdanning.

infrastruktur og rekrutteringsmangel må løses før en reformtrøtt sektor kan ta fatt på nok en omorganisering. Han frykter at strukturdebatten vil overskygge behovene framover.

Unio-leder Anders Folkestad går så langt som til å si at reformen er en avledningsmanøver.

– Struktur og omorganisering kommer her inn som en erstatning for ressurser, sier han.

– Og slike stordriftsfordeler går gjerne mest ut over de som er minst.

– Lærested ikke viktig

I dag finnes det 51 studiesteder ved de statlige universitetene og høyskolene. 41 av dem har færre enn 2000 studenter, 19 har færre enn 1000.

– Denne debatten bør ikke handle om framtida til det enkelte lærested, men om en nasjonal strategi for å løse felles utfordringer. Jeg kan ikke se skadevirkningene av å flytte enkelte studietilbud, sier Stjernø.

Det gjør i høyeste grad folk i distriktene. Stjernø-rapporten truer små læresteder med

nedlegging. Men det nasjonale behovet for sykepleiere dekkes ved å utdanne folk lokalt, hevder Clara Øberg, styreleder i Helse Førde.

– Hvis sykepleierutdanningen i Førde ble nedlagt, hadde vi aldri overlevd, sier hun.

Øberg forteller at sykehusene i Førde er helt avhengige av lokal rekruttering.

– I distriktene lever vi i en symbiose. Hvis vi skal beholde et godt helsetilbud rundt omkring i landet, må vi også ha utdanning der folk er.

Sterkere sammen

Langt fra alle mener de taper på sammenslåing. Rektor Kristin Ørmer Johnsen ved Høgskolen i Buskerud har allerede jobbet for fusjon og universitetsstatus med Høgskolen i Vestfold i over et år.

– Vi startet før Stjernø-utvalget, og fikk så bekreftet at dette var riktig vei å gå, sier hun.

– Det er konkurranse om studenter, ansatte og bevilgninger. Vi ser at vi har fordeler av å stå sammen for å skape faglige synergier, sier Johnsen, som også har et kontraktfestet samarbeid med Universitetet for miljø- og biovitenskap og Høgskolen i Østfold.

Hun minner om at nittitallets høgskolereform også innebar fusjoner mellom selvstendige institusjoner.

– Alle vet at sammenslåinger tar tid, og at det er krevende prosesser. Men i ettertid tror jeg ikke det er mange som ønsker seg tilbake.

– Kan snu utviklingen

Siden 2000 er det opprettet 16 nye doktorgradsutdanninger ved høgskolene. Vi har fått tre nye universiteter, og flere streber etter tittelen. «Universitet» er blitt et ord uten innhold, ifølge Stjernø. Tekna-president Marianne Harg mener imidlertid det fortsatt er store forskjeller mellom forskningsbaserte universiteter og profesjonsutdannende høgskoler. Hun var det eneste utvalgsmedlemmet som gikk imot deler av innstillingen, men legger ikke skjul på at også andre utvalgsmedlemmer stilte seg tvilende underveis.

Forslaget om regionale sammenslåinger og senking av kriteriet for universitetsstatus til én doktorgrad er preget av en pessimistisk tankegang, mener Harg.

– Resten av utvalget har lagt vekt på en utvikling de tror, men ikke vet, kommer. Det er mye vi kan gjøre for å snu utviklingen i stedet for å styrke den. Politikerne må nå finne ut hva de vil med kunnskaps-Norge. Så må økonomiske

incentiver knyttes til langsiktige avtaler med institusjonene, sier Harg.

Frykter distriktspolitikken

Stjernø kan vente seg motbør i høringsrundene. Men planene om sentralisering kan også bli stoppet av distriktspolitiske hensyn.

– Norge skal ha høyere utdanning i alle deler av landet, men hensynet til kvalitet tilsier større konsentrasjon. Jeg synes det kan bli i overkant mye distriktspolitikk – nesten alle spørsmål blir jo distriktspolitiske i Norge. Vi kan ikke ha høyere utdanning på hvert nes i landet, sier Stjernø.

Forslaget hans er avhengig av støtte fra en regjering sterkt preget av nettopp distriktspolitisk tenkning. Senterpartiets leder Åslaug Haga har allerede sagt klart ifra at partiet ikke vil støtte verken nedlegginger eller sentralisering.

– Det minner heller ikke om arbeiderpartipolitikk å legge ned læresteder, konstaterer Anniken Huitfeldt (Ap), nestleder i Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.

I SV er det delte meninger. Tidligere kunnskapsminister Øystein Djupedal, som bestilte utvalgsrapporten, er begeistret. Forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland velger taushet i påvente av høringsene, mens SVs utdanningspolitiske talskvinne, Lena Jensen, hevder det ikke er i tråd med god SV-politikk om lik rett til utdanning å flytte eller legge ned utdanningstilbud i distriktene.

– Å presentere en liste over nedleggingsstruede steder, er ikke en fornuftig måte å bringe diskusjonen videre på, sier hun.

AV IDA KVITTINGEN

Stjernø-utvalget

- Utnevnt av regjeringen i mai 2006.
- Mandat: gi anbefalinger om utviklingen av universitets- og høgskolesektoren i Norge i et tidsperspektiv på 10-20 år.
- La fram sitt forslag 22. januar 2008: «Norge sett under ett. Ny struktur i høyere utdanning» (NOU 2008:3)
- All statlig høyere utdanning (38 institusjoner) skal samles i 8-10 flercampus-universiteter med tyngdepunkt i ulike deler av landet.
- Institusjonene kan selv velge hvem de vil fusjonere med, på grunnlag av geografi, profil, strategi og størrelse. Forslag leveres Kunnskapsdepartementet innen 2010.
- Klare faglige profiler skal sørge for bedre arbeidsdeling mellom institusjonene.
- Én doktorgrad er nok for å bli universitet.
- Forskerutdanningen skal organiseres i forskerskoler.
- Pålegg om ekstern styreleder ved institusjonene. Valgt og ansatt rektor, internt og eksternt styreflertall sidestilles.
- På høring til 1. mai 2008.

Enkel, gjennomiktig modell

Høgskolen i Sør-Trøndelag vil ha ei meir rettferdig finansieringsordning. Direktør Ann Elisabeth Wedø helsar Stjernøs modell velkomen.

«Vi er til forveksling like. Kvifor får vi då 25 millionar mindre enn den andre høgskulen?» Slik refererte utvalsléiar Steinar Stjernø eit typisk utsegn frå formådde lærestader då han la fram innstillinga. Utvalet føreslår å endre modellen for basisløyvingar til universitet og høgskular. Målet er meir gjennomiktige og forståelege tildelingar.

Urettferdige utslag

Høgskuledirektør Wedø er glad for framlegget. Ho meiner dagens modell slår svært dårleg ut for Høgskolen i Sør-Trøndelag. Forklaringa ligg i det ein kan kalle «kunstig

høg produktivitet» i år 2000. Styresmakten brukte år 2000 det såkalla «utgangsåret» som grunnlag for utrekning av basisløyvingar då nytt finansieringssystem vart innført frå 2002. Lærestader med ekstra høg vektalsproduksjon, fekk høgare undervisningskomponent, men dermed låg basisløyving og løyving totalt, hevdar Wedø.

– Vi hadde mange som tok forkurs for ingeniørutdanninga i år 2000, noko som ikkje skulle ha vore teke med i utrekninga for modellen. Utrekningane viser at vi fekk ei svært låg basisløyving i forhold til andre institusjonar det er naturleg å samanlikne seg med – i storleik og fagportefølje. Samanlikna med Høgskolen i Bergen, har vi eit avvik på om lag 5000 kroner per student. Ettersom vi har om lag 6200 studantar finansiert over grunnløyvinga, utgjør dette om lag 30 millionar kroner.

Kva kriterium kan brukast?

Stjernø-utvalet drøftar i utgreiinga kva «kostnadsberarar» ein kan bruke i ein ny basismodell. Utvalet meiner det heftar problem ved å bruke tal på studantar eller tilsette som mål. Wedø legg vekt på at systemet bør vere gjennomiktig, med objektive kriterium.

– Ein kunne til dømes ha teke utgangspunkt i talet på studieplassar. Dette er eit tydeleg mål på kva som er gjennomførleg ved institusjonen, og svingingar i opptak og oppmøte vert haldne utanfor, seier Wedø. Ho er skeptisk til å bruke tal på studantar og tilsette som «kostnadsberarar».

– Då risikerer ein at mekanismane fungerer

drivande, seier Wedø, som meiner det kunne ha gjeve eit kunstig insentiv for å tilsetje fleire, eller å ta opp fleire studantar.

Langsiktige kontraktar

Utvalet kjem òg med framlegg om 3-4-årige avtaler mellom departement og institusjonar. Dei skal kunne vere «uttrykk for gjensidige forventningar og kunne få konsekvenser for senere budsjetttildelinger». Wedø har «svært sans for» denne tanken.

– Meir føreseielege rammevilkår og høve til å planleggje langsiktig er noko vi ved institusjonane har etterspurt.

Universitets- og høgskolerådet (UHR) ved leiar Jarle Aarbakke er òg positiv til framlegget. Han nemner som døme at Islands universitet har ein femårig avtale med regjeringa. Når det gjeld framlegget for ny «basismodell», seier Aarbakke:

– Styret for UHR har ikkje rukke å diskutere saka enno, men vi er opptekne av basis. Vi vil arbeide for ein auke i basisløyvinga og å kome fram til ei sams forståing med departementet om kva element som skal inngå.

– *Men basis er faktisk føreslått redusert. Derimot skal dei «strategiske løyvingane» auke?*

– Eg har ingen sans for nullsumspel i ein situasjon der ein må auke løyvingane. I desse

tider kan ikkje det eine godet settast opp mot det andre, seier Aarbakke, som meiner strategiske pakker ikkje bør gå ut over basisfinansieringa.

AV KJETIL A. BROTTVEIT

Stjernø-utvalet om finansiering:

- Føreslår tredelt finansieringsmodell, med strategisk løyving som den største komponenten.
- Basisfinansiering og resultatbasert finasiering svekkast tilsvarande.
- Utvalet stør seg på ein samfunnsøkonomisk analyse som Senter for statlig økonomistyring har gjennomført på oppdrag frå utvalet.

Før vårens tariffoppgjør:

Krever utredning av etterslepet

Lønnsetterslepet er stort i UH-sektoren, men hvor er det størst? Forskerforbundet krever oppgjør for postdoktorer og professorer.

Forskerforbundet ved Universitetet i Oslo (UiO) melder om omfattende frustrasjon i medlemsmassen over dårlige lønnsbetingelser og sviktende organisering av lønnsutviklingen i institusjonen. Årets lønnsoppgjør er et hovedtariffoppgjør med enorme forventninger fra offentlig ansatte i en rekke arbeidstakerforeninger, og universitetene og høgskolene fortviler over manglende insentiver i rekrutteringsarbeidet.

Resignasjon

– Vi opplever at institusjonen har resignert når det gjelder rekruttering. Det gjør jobben mye vanskeligere at lønnsforhandlingene blir delegert nedover mens krybben er tom, sier hovedtillitsvalgt Live Rasmussen i Forskerforbundet ved UiO. Hun konstaterer at grunnenhetene ikke våger å sette faglig utvikling foran økonomi.

– Hva må til i potten i hovedtariffoppgjøret? – Det er det store spørsmålet som vi mangler svar på. Det koster fire milliarder kroner å få bygningene opp å stå, ifølge teknisk direktørs beregning av vedlikeholdsetterslepet ved universitetet. Det bør imidlertid være like interessant for personaldirektøren å få oversikt over hva som trengs for å dekke lønnsetterslepet til forskerne, men man har ikke satt inn ressurser på å skaffe en slik utredning. Vi kan ikke overlate dette ansvaret til den enkelte instituttstyren med tom kasse, sier Rasmussen.

Toppsatsing

Forskerforbundet ved UiO skriver i et innspill til vårens lønnsforhandlinger at de stiller seg bak tredelingen av lønnsoppgjøret mellom sentrale prosentvise tabelltillegg, sentrale justeringer og lokale forhandlingsoppgjør. Det er denne strategien som skiller seg mest fra hovedorganisasjonen Akademikernes politikk om å forhandle alle lønnstilleggene lokalt. Ved UiO ønsker man å justere opp alle professorer og seniorkonsulenter ett til to lønnstrinn sentralt, i tillegg til at postdoktorstillingen må heves til bunnivå for førsteamanuensis. Disse kravene vil etter det Forskerforum kjenner til bli fremmet gjennom Unios forhandlinger mot statlig sektor. Forhandlingssjef Frank Anthun i Forskerforbundet mener det er av stor viktighet å få til et lønnsløft for professorene og de andre vitenskapelige toppstillingene, samtidig som postdoktorer og enkelte forskningsadministrative og bibliotekfaglige stillinger blir justert.

– Øke kvinneandelen

– Rekrutteringsspørsmålet i sektoren er kritisk

– Forskerforbundet ved Universitetet i Oslo har klare forventninger om opprykk for professorer og postdoktorer, sier hovedtillitsvalgt Live Rasmussen i Forskerforbundet ved Universitetet i Oslo.

og blir stadig verre. Det er helt nødvendig å snakke om lønn for å synliggjøre at det lønner seg å gjøre karriere, sier Anthun. I sitt første innspill til Unio griper Forskerforbundet fatt i postdoktorstillingen for å heve kvinneandelen i toppstillinger.

– Andelen kvinner i toppstillinger er altfor lav, og postdoktorstillingen er sentral for å oppnå toppkompetanse, sier Anthun. Planen er å få innlemmet postdoktor i den nyopprettede lønnsramme 24, som allerede inneholder stillingene 1109 forsker og 1011 førsteamanuensis. Under fjorårets oppgjør ble disse overført fra lønnsspenn til lønnsramme. Ved plassering i

spenn, skjer lønnsutviklingen gjennom sentrale oppgjør og lokale forhandlinger, mens man i lønnsramme også får opprykk på bakgrunn av ansiennitet. Selv om stillingene beholdt sine tidligere lønnstrinn, er det laveste lønnstrinnet 57 i den nye lønnsrammen.

– Postdoktor må opp på samme nivå som andre vitenskapelige førstestillinger, sier Anthun.

Sentral sanering

Leder Bjarne Meidell i Forskerforbundet ved Universitetet i Bergen (UiB) mener dagens system, hvor lønnsramme 24 omfavner førsteama-

nuensene, skaper et prekært behov for å heve professorlønnen fra dagens minstenivå på lønnstrinn 64.

– Det nye regimet med lønnsramme 24 for førsteamanuensene vil danne et helt nytt lønnsbilde på arbeidsplassen om ti år, og da er professorene nødt til å være med, sier Meidell. Han viser til at UiB har prioritert professorene i lokale lønnsforhandlinger gjennom en årrekke. Meidell mener det er på tide med en sentral sanering av de fire til seks laveste trinnene på professorstigen, samtidig som en sikrer en lønnsutvikling for de øvrige professorene.

– Dette er også viktig for de som får personlig opprykk til professor. Alle lokale arbeidsgivere er ikke like flinke til å honorere dette utover minstelønn for professor, sier Meidell.

Lønn vs. pensjon

Forskerforbundets lokallag ved UiO advarer motparten mot å stille pensjonsytelser opp mot lønn.

På grunn av det store lønnsetterslepet aksepterer vi ikke som premiss å velge mellom avtalefestet pensjon eller lønnsforhøyelse, sier Live Rasmussen ved UiO. Lokallaget krever å få beholde alle pensjonsytelser. I tillegg ønsker man nye forhandlingsmuligheter knyttet til gevinst fra produktivitets- og effektiviseringstiltak, bruk av særpott til å dekke lønnsetterslep for vitenskapelig ansatte, samt fornyet prøving av lønns plassering for nyansatte etter prøvetidens utløp.

– Gode kort på hånden

Leder i Forskerforbundet Bjarne Hodne er tilfreds med framgangsmåten der de enkelte medlemsforbundene i Unio melder sine krav inn i månedsskiftet januar/februar – før hovedforbundet samler kreftene om et felles detaljert krav til arbeidsgiverne tidlig i mars.

Jeg har absolutt gode forventninger til prosessen slik den er lagt opp, og jeg har grunn til å tro at resultatet blir bra for våre medlemmer, sier Hodne. Frank Anthun bekrefter at Unio lytter nøye til Forskerforbundet, som er det største av de ti medlemsforbundene i statlig sektor.

– Vi har veldig gode kort på hånden, sier Anthun.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Hovedtariffoppgjøret

- 1.mai trer ny hovedtariffavtale i kraft i staten.
- Forskerforbundet leverer inn sine krav til hovedorganisasjonen Unio i månedsskiftet januar/februar.
- Unio fremmer et detaljert krav til staten på vegne av de ti medlemsforbundene i begynnelsen av mars.
- Den nye avtalen vil gjelde fram til våren 2010.

Forskningsrådet vil kutte høyskolesatsingen:

– Øremerking bør fjernes

I tråd med Stjernø-utvalgets anbefalinger foreslår Forskningsrådet å kutte ut høyskoletiltakene.

Forskning innenfor typiske høyskoleprofesjonsfag foregår både ved høyskolene og ved andre institusjoner – noe som gjør det problematisk å støtte høyskolemiljøene spesielt, hevder Forskningsrådet. Et såkalt policynotat som Divisjon for vitenskap godkjente før jul, gjør det klart at den tradisjonelle profesjonsforskningen bør konkurranseutsettes og at all øremerking av midler til høyskolene bør kanselleres. Dette er i tråd med den ferske rapporten fra Stjernø-utvalget, som vil oppheve institusjonsskillet mellom universitet og høyskole. Dermed ligger det an til å kutte ut programmet Strategiske høyskoleprosjekter (SHP), som i fjor ga 100 millioner kroner til 19 prosjekter ved høyskolene.

Det er ikke sikkert at departementet vil godta dette, så vi kan ikke konkludere med at de strategiske høyskoleprosjektene blir nedlagt, sier seniorrådgiver Åsa Sandnes, som leder programmet.

Vil øke kvaliteten

Forskningsrådet hevder at kvaliteten i den profesjonsfaglige forskningen ikke får forrang med dagens system. Ifølge Forskningsrådet er høyskolene altfor lite engasjerte i regional utvikling og innovasjon, det er for lite FoU-virksomhet i høyskolenes fagmiljøer, og det er for lite kontakt med næringslivet innenfor ingeniørutdanningene. Samtidig får høyskolene en relativt sett økende andel av veksten i Forskningsrådets tildelinger. Mens rådets totale budsjett har vokst med 36 prosent de siste fire årene, har veksten i tildelinger til høyskolene vært 75 prosent. Dermed er det høyskoleforskernes tur til å møte nasjonal og internasjonal konkurranse – med spesialisering og konsentrasjon innenfor alt fra ingeniørfag og økonomisk-administrative fag til fagområder innenfor skole, barnehage, helse og omsorg. Dette ifølge policynotatet fra Divisjon for vitenskap.

Forskningen vil ikke være tjent med at profesjonsutdanningene i høyskolene gis eksklusiv rett til å søke midler fra Forskningsrådet, konkluderer notatet.

– Blir oversett

Forsker Sigurd Haga ved Høyskolen i Oslo (HiO) skrev i fjor boken *Utdannings- og undervisningskunsten i akademisering og maknadstilpassing* epoke, hvor han tar opp universitetstilpasningen ved høyskolene. Haga beskriver profesjonsfagene som handlingsorienterte fag, der forskningen bør bidra til både økt forståelse og til forbedret deltakelse og dømmekraft – i motsetning til universitetenes teoretisk orienterte forskning, som ikke har den samme forpliktelsen til å gripe inn i virkeligheten. Ifølge Haga legger Forskningsrådet i sitt policynotat opp til at høyskolene skal drive forskning for næringslivet, mens sivilsamfunnets behov blir oversett.

Statusforskjellen mellom universitets- og høyskoleforskning vil forsterkes dersom Forskningsrådet kutter ut høyskolespesifikke FoU-virkemidler. De som legger kriteriene for hva det skal forskes på, sitter

ikke som representanter for profesjonsutdanningene, sier Haga.

Både universiteter og høyskoler er blant samfunnets nøkkelinstitusjoner, men de har som hovedoppgave å tilfredsstille ulike behov. Ut fra ulikhetene bør de behandles likeverdig og få bevilget midler til forskning. Også små høyskoler bør ivaretas, selv om de er uten tyngde til å kjøre fram spesialfelt eller hevde seg i nasjonal og internasjonal konkurranse, sier Haga.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Midler til høyskolene

- Forskningsrådet foreslår en gradvis overgang fra eksklusive høyskoleprosjekter til profesjonsorienterte FoU-virkemidler som er åpne for alle søkere.
- Strategiske høyskoleprosjekter (SHP) fordelt i fjor 100 millioner kroner til 19 prosjekter ved de statlige høyskolene.

Betaling av informanter:

– Kan gi tvilsomme forskningsresultater

– Mer som taler mot enn for, hevder sosiolog Jon Rogstad.

– Betaling kan forsvares, svarer Fafo-forsker Guri Tyldum.

Nylig avgått leder av Norsk sosiologforening, Jon Rogstad, har i Sosiolognytt (4/07) tatt til orde for at betaling av informanter må diskuteres mer åpent i ulike forskningsmiljø. Han mener det er et taust felt hvor det nærmest er tabu å stå fram med at man har betalt informanter.

– Når jeg har forsøkt å ta opp temaet, har jeg møtt reaksjoner som at det er helt forkastelig, men også mange som sier at de vet om noen som har gjort det. Jeg oppfatter at mange gjør det, men ikke snakker om det. De er redde for reaksjoner.

– Hvor går grensen?

Rogstad er forsker både ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo (UiO) og Institutt for samfunnsforskning. Han mener det særlig er problematisk at frivillige organisasjoner som får offentlig støtte har begynt å be om betaling. Rogstad har opplevd at de vil ha fullt honorar, som om de var konsulenter og ikke informanter.

– I lederen er jeg særlig opptatt av de forskerkollegiale aspektene. Når noen forskere begynner å betale, vil det ha betydning for andre forskeres praksis. Betaling er derfor ikke noe som kun gjelder et enkelt prosjekt, men snarere et anliggende for hele forskningsmiljøet. Det er den viktigste grunnen til at tausheten om denne praksisen er særlig uheldig.

– Når det er sagt, ser jeg også at det kan tenkes grupper og situasjoner hvor betaling er den eneste måten å få dem til å stille opp på. Det bør imidlertid være unntaksvis. Men da må det reflekteres inn i en etisk og metodisk diskusjon. Åpenhet er viktig. Problemet er imidlertid ikke bare av etisk art. Det er jo rimelig at folk vurderer verdien av et gitt pengebeløp systematisk ulikt. Følgelig vil honorering av informanter gi skjevheter i utvalget, og man kan tenke at noen vil legge litt ekstra på i sin fortelling for å gjøre opp for seg. Kort sagt, som man betaler får man svar, påpeker Rogstad.

Han trekker parallell til betaling av intervjuobjekter i pressen, og sier at det kan være mer uheldig å betale informanter. Det er også vanskelig å avgjøre hvor grensen for beløpsspørrelse skal gå. Betaling vil gi en høyere svarprosent, mener han, og selve det at man får betalt kan påvirke svarene.

– Hvor gode er dataene da? Min konklusjon er at det er mer som taler mot enn for betaling, sier Rogstad.

– Mer ryddig å betale

Sosiolog og forsker ved Fafo, Guri Tyldum, har valgt å være åpen om at hun i to ulike sammenhenger har tatt i bruk betaling av informanter, også kalt respondenter. Hun har ikke problemer med å forsvare praksisen.

– Jeg opplever intervjusituasjonen som mindre intim når man betaler. En slik profesjonalisering av situasjonen mener jeg i enkelte situasjoner kan være en fordel. Når informanten ikke får penger, kan man risikere å «lure» informanten til å tro at det oppstår en vennerelasjon mellom forsker og informant, der informanten oppgir informasjon fordi hun føler seg forpliktet av relasjonen. Man kan oppleve å få gaver eller telefoner i etterkant, og det forventes gjengjeldelser. Generelt mener jeg at forskere er for lite bevisste på det emosjonelle presset og forventningene som oppstår i en slik intervjusituasjon. Forskeren investerer tid på å bygge opp tillit i forhold til informanten. Her er det både metodiske og etiske betenkeligheter.

Tyldum opplever også at temaet er tabu. Hun mener det er viktig å åpent diskutere problemstillingene.

– Men det diskuteres altfor lite, og dette virker som et tabufelt. Selv om vi oppgir det i rapporten, diskuteres det ikke åpent. Mange reagerer faktisk med sjokk når jeg forteller at jeg

har betalt informanter, og sier at det ikke er metodisk akseptabelt. Jeg sliter litt med å forstå den tankegangen.

Informert samtykke

Tyldum er medlem av FN's arbeidsgruppe for metodeutvikling innenfor menneskehandel, og har jobbet mye med datainnsamling både i Norge og internasjonalt, i studier som fokuserer på sårbare, marginale og vanskelig tilgjengelige befolkningsgrupper.

– Jeg vil ikke hevde at betaling av respondenter alltid er uproblematisk. Det er mange situasjoner der jeg mener betaling av respondenter vil være etisk og metodisk uforsvarlig. Litt forenklet kan man si at man ikke må betale folk for å «stå fram», eller for å snakke om et tema de ikke ønsker. Men ofte er det greit om man kan betale dem for bryet og tiden de bruker på å delta i en undersøkelse, sier Tyldum som mener det ikke alltid er lett å skille:

– Det krever at vi tenker grundig gjennom motivasjon og mulige konsekvenser for respondenten ved å delta. Men dette kan vi også bli flinkere til når vi ikke betaler.

Tyldum opplyser at det rent formelt heter at respondenten skal ha mulighet for informert samtykke. Det betyr at respondenter ikke skal føle seg presset til å oppgi informasjon de ikke er komfortable med å fortelle i en intervjusituasjon. Ofte kan det være vanskelig å avgjøre når et slikt samtykke er fritt. Likevel mener Tyldum det er for lettvinnt å si at man oppnår et samtykke uten komplikasjoner ved å la være å betale.

Unngår «offerhistorier»

– De gangene jeg har betalt, har jeg alltid gitt betalingen før intervjuet. Da framstår det tydelig at de får pengene for å møte opp. Min erfaring er at når de får betaling, er de ofte mer bevisste på hva de ikke vil svare på enn når rekrutteringen har funnet sted ved at man har bygget opp en vennskapsrelasjon, sier Tyldum. Hun mener derfor at i enkelte tilfeller kan forskningsresultater være mer etisk forsvarebare når betaling har vært involvert.

– Historiene respondenten forteller må alltid tolkes i lys av intervjusituasjonen, både når vi betaler og når vi ikke gjør det. Betaling kan i enkelte tilfeller redusere effekten av en hierarkisk relasjon i intervjuet.

Tyldum mener at man risikerer å få sterkere «offer-narrativer» hvis det er stor statusforskjell mellom intervjuer og respondent, fordi intervjuet kan bli brukt for å be om hjelp eller tjenes-

ter. Hvis de får betalt, kan respondentene derimot få behov for å vise at de ikke trenger pengene, og legger heller vekt på sine muligheter og handlingsrom i svarene.

I en studie brukte hun metoden «Respondentdrevet utvalgstrekkning», hvor man rekrutterer noen informanter som igjen bidrar til å rekruttere andre.

– Denne metoden er dessuten kostnadsbesparende, fordi respondentene kommer til oss. Det er også sikrere for dem, fordi de kommer til et annet sted enn der de bor. Det er ikke et fordyrende element hvis man ser på forskningsprosjektets budsjett som helhet.

– Uetisk praksis

Både Tyldum og Rogstad mener det beste ville være generelle retningslinjer som ivaretok alle perspektivene rundt betaling av informanter. Hvis det fortsetter å være et taust tema tror Rogstad det vil kunne føre til ulik og potensielt uetisk praksis.

– Det er jo også interessant om for eksempel Forskningsrådet er villig til å betale for å gi honorar til informanter. I dag er det ingen rubrikk for å søke om dette, sier Rogstad.

Han vil at Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) og Norges forskningsråd sammen med universiteter og forskningsinstitusjoner skal utarbeide forskningsetiske retningslinjer.

Prorektor ved Universitetet i Oslo og professor ved Institutt for medisinske basalfag, Haakon Breien Benestad, opplyser at UiO ikke har en felles politikk for betaling av informanter.

– Vi har likevel jobbet mye med etikk gjennom blant annet forskerutdanningen vår. I tillegg har vi utarbeidet ti bud for god forskningsetikk. Men akkurat det konkrete økonomiske aspektet er ikke med.

Benestad har ikke lest Rogstads leder, og mener dette først og fremst er en sak for fagmiljøet på sosiologi. Det kan likevel bli en sak for ledelsen.

– Det er sosiologene som må løfte det opp. Da vil det kunne bli tatt videre opp i forskningskomiteen ved UiO.

Benestad opplyser at påskjønnelser ved deltakelse i forskningsprosjekt ikke er uvanlig på hans eget fag, medisin. Det å dekke utgifter, for eksempel drosjeutgifter, er ukontroversielt. Men det har vært tilfeller av betaling som har vært kontroversielle. Som eksempel nevner Benestad penger til studenter som har gitt benmarg.

– Generelt vil jeg si at faren ved betaling av informanter er at man får et utvalg av informasjon som er skjevt. Det viktigste er altså det prinsipielle ved saken. Hvis man skal betale, så skal det for det første ikke være mye, og for det andre ikke føre til skjevhet i utvalget, konkluderer Benestad.

AV ELIN HAVELIN REKDAL

Betaling av informanter:

Bør diskuteres i Forskningsrådet

Sentrale instanser vil overveie behovet for felles retningslinjer.

Foreløpig vurderes hver sak for seg,

– Personlig er jeg skeptisk til betaling, og mener det er all grunn til å diskutere dette både i Forskningsrådet og i fagmiljøene.

Det sier Hege Torp, avdelingsdirektør i Norges forskningsråds Divisjon for vitenskap, avdeling for samfunnsvitenskap. Hun mener betaling av informanter er problematisk – både faglig og forskningsetisk.

– Problemstillingen representerer et dilemma for forskningen. Det handler om forskningens legitimitet, og om at man ved betaling risikerer å påvirke informantene. Bare det at noen stiller dette spørsmålet, bidrar til å svekke tilliten til dataene, sier Torp.

Må vise skjønn

Torp oppfordrer forskere til å vise skjønn og være åpne om hvordan betalingen har foregått.

– Det er svært viktig at det opplyses om at man har betalt – og hvor mye. At noen forskere faktisk betaler informanter, kan vi sikkert leve med. Men for forskeren kan det kanskje være problematisk å fortelle at man har gjort det, sier Torp.

Hun mener at gjeldende prosedyrer for evaluering og behandling av søknader bør kunne takle denne problemstillingen.

De forskningsetiske retningslinjene har høy legitimitet. Men de er ikke i lovs form. Det kan likevel få konsekvenser om en forsker bryter dem. Tap av anseelse og innskrenkede forskningsmuligheter i framtiden kan være resultatet, sier hun.

– Det kan tenkes tiden er moden for at betaling av respondenter tas eksplisitt opp i veiledning og retningslinjer. Forskningsrådet har ingen konkrete planer om å lage en egen politikk på dette, men vil gjerne diskutere problemstillingen med fagmiljøene og de forskningsetiske komiteene med sikte på å lage gode kjøreregler, konkluderer Torp.

Kan berøre uavhengighet

Komiteleder for Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) og professor i historie ved Universitetet i Bergen, Anne-Hilde Nagel, sier at problemstillingen har vært diskutert i forbindelse med enkeltstående prosjekter.

– Vi har tidligere hatt oppe et par saker om prosjekter der det er inngått betaling til infor-

manter. På grunnlag av de diskusjonene vi har hatt, har vi bestemt oss for å drøfte spørsmålet videre, i samarbeid med Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD), som er personvernombud for mange forskningsinstitusjoner.

Nagel mener flere aspekt må vurderes når det gjelder betaling til informanter. Hun framhever at det er forskjell på om betaling brukes som oppmuntring eller om det handler om større summer. Betaling vil kunne berøre folks uavhengighet eller lojalitet. Dette må ifølge Nagel vurderes fra sak til sak, alt etter prosjektets art, hvilke sammenhenger folk inngår i, og hvordan

deres situasjon er. Når informantene er fra særlig sårbare grupper må vurderingen gjøres ekstra nøye, understreker hun.

Er informasjon en vare?

– Men så er det de store spørsmålene: Er det overhodet riktig å bruke betaling for å få informasjon? Bør forskningsinformasjon kjøpes, som en annen vare? Og på en annen side: når forskere bruker andres tid, bør det da i stedet for en mer eller mindre symbolsk oppmuntring heller gis reell

kompensasjon? Det siste ville jo i tilfellet også kunne ha stor betydning for forskningsbudsjettet, sier Nagel.

Nagel er fullt klar over at det er forskjell på praksis innenfor ulike forskningsmiljø.

– I NESH har vi til nå vurdert spørsmålene fra sak til sak, og også i framtida bør vel hver enkelt sak vurderes for seg. I de drøftingene NESH vil gjøre framover ligger det også at vi vil vurdere om det i tillegg bør utarbeides noen mer generelle retningslinjer på dette feltet, avslutter Nagel.

AV ELIN HAVELIN REKDAL

Nasjonale forskningsetiske komiteer

- Mandat fra Kunnskapsdepartementet og administrativt tilknyttet Forskningsrådet.
- Skal opplyse om og gi råd i forskningsetiske spørsmål og stimulere til debatt.
- Retningslinjer skal hjelpe med å reflektere over etiske holdninger, bli bevisst normkonflikter, styrke skjønn og evnen til velge mellom motstridende hensyn.

Norske publiseringer i vekst

Norge har den høyeste årsveksten i antall vitenskapelige artikler av de nordiske landene i perioden 2002-2006. Årsveksten i Norge var på 7,9 prosent, mens Sverige hadde lavest vekst med 2,7 prosent. Det viser den nye indikatorrapporten, som gir en komprimert oversikt over viktige tall i forsknings-Norge. Norske forskere har i vesentlig grad styrket sin posisjon på de fleste fagfelt de siste ti årene, og norske artikler siteres 18 prosent over verdensgjennomsnittet i perioden 2002-2006, heter det på forskningsradet.no. Norske forskningsmiljøer har særlig økt sin artikkelproduksjon innenfor informatikk, økonomi, biofysikk/

biokjemi, botanikk og nevrovitenskap, mens odontologi, materialvitenskap, kjemi og fysiologi er fagfelt med en negativ utvikling i Norge i forhold til andre land. Indikatorrapporten blir laget annethvert år som et samarbeid mellom Nifu Step, Statistisk sentralbyrå og Forskningsrådet. Det fulle navnet er Det norske forsknings- og innovasjonssystemet statistikk og indikatorer 2007. Andre funn fra rapporten, referert fra nifustep.no:

- Norske artikler siteres mer enn før, og særlig siden midten av 1990-tallet har det vært en positiv utvikling.
- I mer enn halvparten av alle norske artikler i internasjonale

tidsskrifter i 2006 forekommer internasjonalt samforfatterskap. Norske forskere har samforfatterskap med stadig flere land, og EU-samarbeidet øker mest.

- I 2005 gikk 29,6 milliarder kroner til forskning og utvikling (FoU) i Norge mot 27,3 milliarder kroner i 2003. Dette gir en realvekst på 3,3 prosent.
- Kvinneandelen blant forskerne utgjorde nesten 32 prosent i 2005. Ved universiteter og høyskoler var andelen 39 prosent, i instituttsektoren var andelen 34 prosent og i næringslivet 19 prosent.

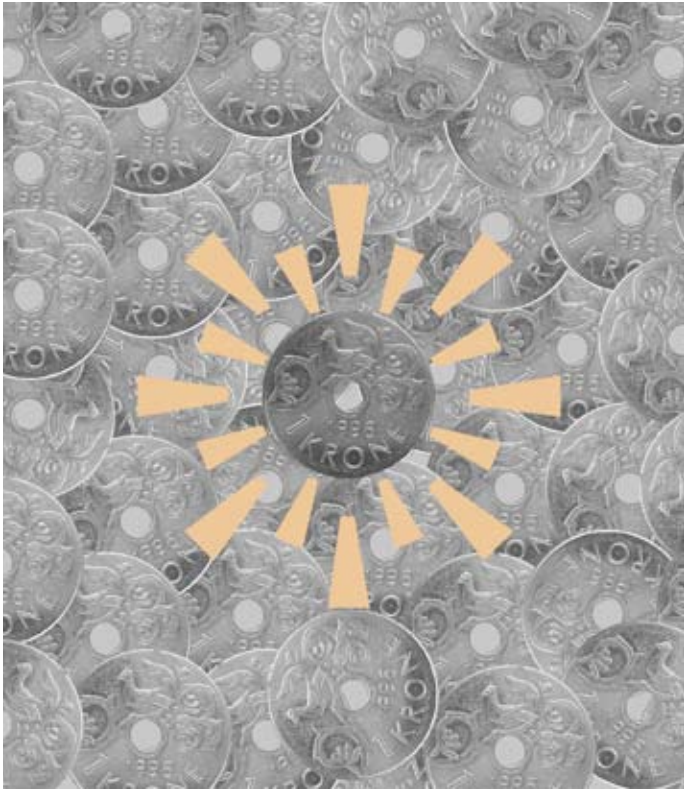
EU-millioner til Alzheimer-forsker i Trondheim

Det europeiske forskningsrådet ERC har bevilget 2,8 millioner euro (14 millioner kroner) til den unge forskeren Stefan Leutgeb ved NTNUs senter for hukommelsesbiologi. Finansieringen fordeles på fem år med 2,8 millioner kroner årlig. Bevilgningen skal brukes til forskning på årsaken til Alzheimers sykdom. Leutgebets arbeidsplass er et av de første sentrene for fremragende forskning (SFF), som er blitt finansiert av Forskningsrådet siden 2003. Leutgebets søknad var blant 559 som gikk videre til evaluering av opprinnelig over ni tusen. Blant de ni tusen var 92 søknader fra norske vertsinstitusjoner, og fem gikk videre til andre evalueringsrunde, fordelt med to fra Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, to fra Universitetet i Bergen og én fra Universitetet i Oslo.

Mer forskning med skattefunn

En krone i skattefradrag fører til to kroner i forskning og utvikling. Det er en av erfaringene med SkatteFUNN-ordningen som nå er evaluert etter fem års drift, heter det på Forskningsrådets nettsider. Statistisk sentralbyrå har på oppdrag fra Forskningsrådet gjennomført evalueringen. SkatteFUNN gir bedrifter fradrag i skatt for kostnader til forskning og utvikling. Evalueringen tyder på at én krone investert fra det offentlige i gjennomsnitt utløser to kroner i investeringer fra næringslivet, ifølge artikkelen på forskningsradet.no.

– Vi er imponert over SSBs omfattende arbeid, og glade for at SkatteFUNN virker og ser ut til å mobilisere en del av næringslivet som Forskningsrådet ikke når med sine vanlige virkemidler, sier administrerende direktør i Forskningsrådet, Arvid Hallén.

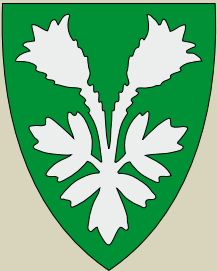

Prosjekt Innlandsuniversitet får 5,95 millioner

Det er Oppland fylkeskommune som bevilger pengene for studieåret 2008/2009. Pengene går til faglige satsinger og drift. Men pengebevilgningen har ingen direkte sammenheng med Stjernø-innstillingen, sier Harald Landheim, prosjektdirektør for Prosjekt Innlandsuniversitet, til forskerforum.no.

– Vi er selvsagt fornøyd med at innstillingen peker på

Innlandet som en egen utdannings- og forskningsregion. Men uten satsningen som høyskolene selv har stått for de siste 5-8 årene, så hadde neppe Innlandet vært en egen region på kartet til Stjernø, hevder Landheim. Ambisjonen er sammenslåing av høyskolene i Lillehammer, Gjøvik og Hedmark for så å søke om universitetsstatus innen 2012.

Færre studenter

Foreløpige tall for 2007 viser en nedgang på 3000 studenter sammenlignet med 2006, melder Statistisk sentralbyrå. Statistikken viser at det i 2007 var drøye 208 000 studenter i høyere utdanning i Norge. Det er 1,5 prosent færre registrerte studenter enn på samme tid i 2006. Det viser at det har vært en nedgang i antall studenter både når det gjelder menn og kvinner. Nedgangen er likevel klart størst blant menn. Mens det i oktober 2007 var 2,9 prosent færre menn i gang med studier enn i 2006, er reduksjonen i antall kvinner bare på 0,6 prosent.

Likestillingspris til Tromsø og Trondheim

Statsråd Tora Aasland delte ut Kunnskapsdepartementets likestillingspris for 2007 den 22. januar. Prisen gikk til Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet i Trondheim (NTNU) og Institutt for marin bioteknologi ved Universitetet i Tromsø (UiT). Likestillingsprisen er på 2 millioner kroner. Prisen går til institusjonen som har de beste tiltakene for å bedre kjønnsbalansen i academia. I år ble prisen altså delt, med 1,5 millioner kroner til NTNU og 0,5 millioner kroner til UiT. NTNU fikk ifølge Kunnskapsdepartementet prisen på grunn av sitt målrettede og originale arbeid med likestilling. Departementet viser til at NTNU kan framvise målbare resultater, og at institusjonen har tatt i bruk tiltak med tydelig effekt.

Nytt forskningsmagasin i Tromsø

Universitetet i Tromsø (UiT) satser på forskningsformidling, og har lansert kunnskapsmagasinet "Labyrint".

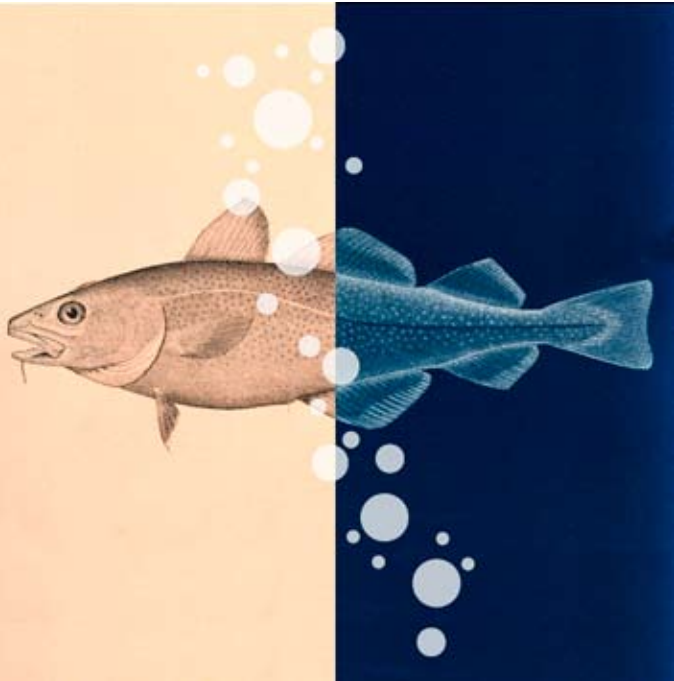
– Det har lenge vært et ønske fra universitetet å formidle forskningen på denne måten. Vi har lagt vekt på at det skal være forståelig for allmennheten, og vi legger også vekt på at det skal fremstå attraktivt og spennende, sier kommunikasjonsdirektør ved UiT, Asbjørn Bartnes, til Radio Tromsø. Gratismagasinet Labyrint gis ut av kommunikasjonsavdelingen ved universitetet. Første opplag ble distribuert i 200 000 eksemplarer. I 2008 kommer bladet ut fire ganger.

Tror øremerking er mulig

Seniorrådgiver Linda Rustad i Komité for integreringstiltak – Kvinner i forskning sier til forskerforum.no at det har åpnet seg nye muligheter når det gjelder øremerking av vitenskapelige stillinger for kvinner. Rustad mener det er viktig å skille mellom faste og midlertidige vitenskapelige stillinger.

– Det har vært et behov for å se på muligheten når det gjelder midlertidige vitenskapelige stillinger. Vi har fått signaler fra Brussel om at Norge fortolket EFTA-dommen for strengt. Hvis vi ser på hva som er praksis i andre land, ser vi at dommen ikke er til hinder for et noe mer utvidet handlingsrom enn det Norge til nå har praktisert, sier Rustad.

Nofima er etablert

Den mye omtalte blågrønne matalliansen har manifestert seg i et forskningskonsern. Nyskapningen har foreløpig fått navnet Nofima. Forskningskonsernet omfatter all virksomhet ved instituttene som tidligere bar navnene Akvaforsk, Fiskeriforskning, Matforsk og Norconserv. De næringsrettede delen av virksomheten ved Havforskningsinstituttet, Nifes og Veterinærinstituttet skal også inngå i konsernet, men den konkrete implementeringen har ikke funnet sted. Nofima skal drive forskning og utvikling for akvakulturnæringen, fiskerinæringen og matindustrien. Prosessen med å etablere et blågrønt forskningskonsern ble satt i gang i 2003 da Fiskeri- og kystdepartementet og Landbruks- og matdepartementet tok initiativ til en gjennomgang av forskningsinstituttene i de aktuelle sektorene.

Ønsker mer yrkesrettede studier

NHO og Unio vil samarbeide om å gjøre skolen og høyere utdanning bedre. Det skal gjøres ved større kontakt med arbeidslivet, skriver Aftenposten. De to hovedorganisasjonene foreslår å utvikle flere praktisk rettede bachelor- og mastergrader, der deler av studiet legges til arbeidslivet. I tillegg ønsker de å endre finansieringssystemet for høyskoler og universiteter slik at ikke bare publiserte forskerartikler blir premiert, men også samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene og næringslivet. Også forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland ønsker seg et tettere samarbeid mellom utdanning og

arbeidsliv. Men ansvaret for å gjennomføre dette, er ikke hennes, skriver hun i et innlegg i Dagens Næringsliv.

– En satsing på samarbeid mellom utdanning og arbeidsliv – læring og næring – er imidlertid ikke noe vi som statsråder kan beslutte, eller noe utdanningsinstitusjonene kan gjennomføre alene. Vi er helt avhengige av at arbeidslivets organisasjoner og bedrifter rundt om i landet engasjerer seg i dette spørsmålet. Ikke minst er det avgjørende at de ansatte, både lærerne og de ansatte i bedriftenes fag- og personalavdelinger, involveres, skriver Aasland.

Ut på landet

Etter en langvarig debatt kom omsider regjeringens beslutning om å flytte Oslo-veterinærene til Universitetet for miljø- og biovitenskap i Ås. Nye UMB skal bli et kraftsenter for norsk landbruk. Men veterinærfaget taper på en flytting, mener rektor Lars Moe ved Norges Veterinærhøgskole.

TEKST: IDA KVITTINGEN FOTO: KJETIL A. BROTTVEIT

UMB kan friste med gode forhold for veterinærer som driver med produksjonsdyr, slik som denne tørste kalven. – Vi skal lage et kraftsenter for landbruk på Ås, sier rektor Knut Hove. (Foto: Sigurd Fandango)

Norges veterinærhøgskole (NVH) forfaller sakte, men sikkert. Midt i Oslo by, i verneverdige bygninger fra begynnelsen av forrige århundre, mangler dyr stall og mennesker rom. Det har vært uunngåelig i mange år: Norges eneste veterinærutdanning trenger en kraftig modernisering.

Hvordan problemet skal angripes, er imidlertid ikke gitt. De to veterinærutdannede rektorene ved NVH og Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) har høyst ulike meninger om hva som er den beste beliggenheten for Veterinærhøgskolen, faglig sett.

Samtidig stiller flere spørsmålet: Er det hensynet til det faglige som har veid tyngst når beslutningen er blitt tatt?

Hundedager

Nei, mener Steinar Stjernø, for øyeblikket en av de mest innflytelsesrike personene innenfor forskningssektoren. Utvalgslederen streker i disse dager opp kartet for framtida til norsk høyere utdanning, men har ikke fått lov til å mene noe om veterinærnsaken.

– Det er lenge siden utvalget tok til etterretning at dette spørsmålet var til politisk beslutning. Vi skjønnte tidlig at dette kom til å bli en prosess for seg, hvor det ikke var de faglige argumentene som kom til å bli utslagsgivende, sier Stjernø.

Den mangeårige SV-eren og høgskoleprofesoren mener slikt skjer relativt ofte.

– Jeg har forståelse for at andre hensyn enn de faglige er med i en helhetsvurdering. Slik har det alltid vært i norsk utdanningspolitikk. Spørsmålet er om det er fornuftig å fortsette på denne måten, og om den framtidige utviklingen innenfor høyere utdanning er tjent med det, sier Stjernø.

Politikken griper inn i store, faglige spørsmål. I en tid da Stjernø-utvalgets anbefalinger leses med stor interesse, summer det i forskningssektoren: Når man først har ventet så lenge, hvorfor kom regjeringens beslutning bare elleve dager før Stjernø-utvalgets rapport?

– Avgjørelsen om framtidig lokalisering av Veterinærhøgskolen skulle egentlig vært tatt i 2007, så det var nødvendig med en beslutning. Hvis man skulle sitte og vente på at utvalgsrapporten var ferdig diskutert, ville beslutningen

om NVH blitt ytterligere utsatt, sier forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland.

– Hvorfor ble avgjørelsen utsatt så mange ganger?

– Det har vært en vanskelig sak. Lokaliseringssaker er alltid vanskelige.

Sprikende konklusjoner

Utsettelsen har kostet regjeringen dyrt. De siste tre årene har Kunnskapsdepartementet bevilget 3,8 millioner til oppussing av skrantende bygninger. Og ventetida ligger an til å bli enda dyrere. Nybyggene kan stå ferdig tidligst i 2016.

– Jeg tror det er en kombinasjon av distriktspolitikk og næringspolitikk som styrer denne saken, sier professor i statsvitenskap og tidligere rektor ved UiO, Arild Underdal.

– Faglige hensyn settes her inn i en næringspolitisk sammenheng. Hvis man er opptatt av å styrke primærnæringene, finnes det faglige

Senterpartiet har jobbet for å lokalisere Veterinærhøgskolen til UMB i flere år.

ÅSLAUG HAGA, SENTERPARTILEDER

argumenter for dette i utredningene som er gjort, sier Underdal.

– Vi ønsket å bygge opp et helt nytt universitet, med vekt på bioproduksjon, matvitenskap og akvakultur. Selvsagt er alle beslutninger til syvende og sist politiske. Men jeg kan absolutt stå inne for at denne i tillegg er bygget på et faglig grunnlag, sier Aasland.

De siste sju årene har flyttespørsmålet vært gjenstand for flere utredninger. Skal Veterinærhøgskolen og Veterinærinstituttet slås sammen med Universitetet i Oslo (UiO) eller UMB, eller forbli selvstendige? Etter Norem-rapporten i 2003 har sammenslåing i praksis vært det eneste alternativet – til tross for at UiO lenge var skeptisk. Man fryktet at dette ville føre med seg økte utgifter. Men med hvilket universitet skulle NVH fusjoneres? Rapportene spriker i sine konklusjoner.

«Begge alternativene har utviklingspotensial. Beslutningen er tatt med utgangspunkt i hvilke prioriteringer Regjeringen legger mest vekt på», heter det i stortingsproposisjonen.

– Historisk avgjørelse

I grønne omgivelser på Ås sitter en smørblid Knut Hove. Han er strålende fornøyd med sakens utfall.

– Det er unødvendig å trekke regjeringens avgjørelse i tvil. Den er faglig riktig, sier rektoren ved UMB.

Veterinærene hører hjemme på Ås, mener Hove, og han har ventet på dem siden tida da UMB fortsatt het Norges landbrukshøgskole. Det er en svært gammel drøm han bærer på; hans forgjengere synliggjorde den allerede i 1901, da de satte av plass til veterinærene i en nyoppført bygning. Nå flytter de endelig inn.

– Dette er en historisk avgjørelse, sier Hove. 35 kilometer unna sitter en langt mindre positiv dyrevenn. Rektor Lars Moe ved NVH er glad for at beslutningen om nye bygninger endelig er tatt, men hadde helst sett at de kom i Oslo. Han ønsket en sammenslåing med UiO.

– Jeg er veldig skuffet. Det veterinærfaglige hensynet blir tonet ned i regjeringens avgjørelse, og det synes jeg er overraskende, sier han.

Regjeringen ønsker å styrke landets næringsutvikling, særlig i forhold til matproduksjon. Derfor har den valgt å legge mer vekt på "trygg mat fra jord til bord" enn medisinske problemstillinger.

– Sprer kompetansen

Moe mener regjeringens satsing faglig sett er feil. Framtida til veterinærene ligger ikke i landbruket, hevder han.

– Alt tyder på at rollen veterinærene kommer til å ha framover, vil dreie seg mer om medisin og mattrygghet, altså smitte fra dyr til mennesker. 80 prosent av våre ansatte jobber allerede med de medisinske problemstillingene. Og Oslo har helt klart de beste fagmiljøene på dette området, sier Moe.

Han viser til at både medisinsk fakultet ved UiO, Folkehelseinstituttet og Mattilsynet ligger i umiddelbar nærhet til veterinærene på Adamstua.

– Det er først og fremst hensynet til landbruket som blir ivaretatt her. UMB, ikke veterinærfaget, vinner på dette, sier Moe.

Regjeringen legger ikke skjul på at et viktig argument for sammenslåing har vært nettopp å «styrke et relativt lite universitet». Samtidig vil den «konsentrere og spisse forskningsinnsatsen».

– Det er litt sjarmerende at vi blir tillagt en slags redningsrolle overfor UMB. Men regjeringen kan ikke få både i pose og sekk. Velger den å styrke UMB som fagsentrum, svekker den samtidig det mattrygghetsfaglige miljøet ved å spre kompetansen. Man styrker matproduksjonen, men svekker mattryggheten, fastslår Moe.

Mil etter mil

Meningene er imidlertid delte innad i veterinærmiljøet. Faglige hensyn trekker i retning av både Oslo og Ås. De som driver med produksjonsdyr, som hest, gris og ku, gleder seg til samarbeid med lignende miljøer ved UMB, mer plass og bedre smittehygiene. Flere mener at det selv med utbygginger fortsatt vil være vanskelig å frakte syke og friske dyr, mennesker og møkk på et begrenset område i Oslo sentrum.

Moe mener smittehygienien kan bli like god i Oslo.

– Dessuten driver bare 20–25 prosent av våre ansatte med produksjonsdyr, sier han.

– Resten vil tape på en flytting.

Moe får støtte fra flere hold:

– Norsk forskning generelt, og veterinærene spesielt, blir skadelidende. Vi taper selvsagt også. For oss er det viktig å styrke fagmiljøene innen «life sciences», sier UiO-rektor Geir Ellingsrud.

– Dette kan bety et alvorlig tilbakeslag for veterinærmedisinen, mener Den norske veterinærforening.

Veterinærinstituttet, et uavhengig forskningsinstitutt som ligger i tilknytning til Veterinærhøgskolen på Adamstua, er heller ikke særlig begeistret for flyttingen.

– Vi driver hovedsakelig med biomedisinsk

Institusjonene

Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB)

- Opprettet i 1859 som Norges landbrukshøgskole (NLH).
- Fikk universitetsstatus og endret navn til UMB i 2005.
- 2900 studenter, 870 ansatte.
- Tre satsingsområder innen forskning: miljø, mat og bioteknologi.

Norges veterinærhøgskole (NVH)

- Opprettet i 1936.
- 460 studenter, 430 ansatte.
- Driver forskning innenfor akvamedisin, mattrygghet, komparativ medisin og dyrehelse.

Veterinærinstituttet

- Opprettet i 1891 under navnet Veterinærpathologisk laboratorium.
- 250 ansatte, samt 100 i Sandnes, Bergen, Trondheim, Harstad og Tromsø som ikke berøres av flyttingen.
- Selvstendig forskningsinstitutt, administrativt underlagt Landbruks- og matdepartementet.
- Driver forskning på tre områder: dyrehelse, fiskehelse og mattrygghet.
- Er i tillegg beredskapsinstitusjon for Mattilsynet på de tre ovennevnte områdene.

Det nye universitetet:

- Ca. 3360 studenter
- Ca. 1550 ansatte
- Nye bygninger skal oppføres, med byggstart tidligst i 2010. Innflytting kan skje tidligst i 2016.
- Institusjonene skal fusjonere som likeverdige parter, og må nå diskutere utformingen av det nye universitetet:
 - Nytt navn eller fortsatt UMB.
 - Én ledelse: ny felles rektor og styre må velges. UMB ønsker seg dette så snart som mulig, før fysisk sammenslåing.
 - Strukturen internt endres: Det blir sannsynligvis nye fakulteter, der ulike områder av veterinærfaget integreres med UMBs eksisterende fagområder.

– Det er klart vi gleder oss til helt nye bygninger, det trenger vi virkelig. Men vi kunne bygget like bra her på Adamsstuen, sier Lars Moe, rektor ved Norges Veterinærhøgskole. (Foto: Sigurd Fandango)

forskning, sier administrerende direktør Roar Gudding.

– Dessuten er vi en beredskapsinstitusjon for Mattilsynet, og skal gi råd ved mistanke om smitte hos dyr, fisk eller i mat.

– Kan ikke rådene gis per telefon?

– I slike alvorlige tilfeller løper vi fram og tilbake mellom Mattilsynet og Veterinærinstituttet. Når det gjelder beredskap, er det ikke tvil om at avstand er vesentlig. Det handler om minutter. Dette var nettopp en av grunnene til at tilsynet ble lagt i nærheten av oss, argumenterer Gudding.

Mattilsynet styres av flere av de involverte departementene, og avstår fra å mene noe om den politiske beslutningen. Men Forskerforum kjenner til at det er delte meninger internt også her.

Storsatsing

Knut Hove forstår ikke helt veterinærenes reaksjon:

– Jeg ser ikke argumenter for at dette skal være et faglig tilbakeslag. Selvsagt er det alltid tungt å flytte på seg. Men veterinærene kommer til et stort forskningsmiljø med flere tunge aktører, som Matforsk, Akvaforsk, Bioforsk og Skogforsk. Det er dessuten ikke mer enn en halvtime til Oslo.

Han mener den langvarige konflikten har hindret et godt samarbeid mellom institusjo-

nene, og håper og tror at det nå blir lettere å planlegge en felles framtid.

– Vi kan tilby faglige utviklingsmuligheter. Og vi har mer enn nok plass – vi kan bygge en hel travbane til hestene deres om de vil! Når vi endelig får en etterlenget storsatsing på nye undervisningsbygg til veterinærutdanningen, bør også veterinærene glede seg, sier Hove.

Helt nye bygg blir en glede, forsikrer Lars Moe. Han er mer bekymret for å flytte vekk fra fagmiljøene i Oslo.

Administrerende direktør Arvid Hallén i Forskningsrådet synes ikke man skal overdrive betydningen av avstanden Oslo-Ås.

– De samarbeidsbehovene som finnes mellom veterinærmedisinen og humanmedisinen

vil kunne realiseres også etter en flytting. Jeg har stor tro på de forskningsstrategiske gevinstene ved å bygge opp et bredt og sterkt biofaglig miljø på UMB gjennom et nært samspill mellom veterinærfag, husdyrfag og matvitenskap, sier Hallén.

Hestehandel

Forskningsministeren er ikke i tvil om at regjeringen har valgt riktig.

– Vi har lagt vekt på å bygge opp et spennende, «grønt» universitet. Jeg ser framtidsmuligheter på Ås som man ikke har i Oslo, både når det gjelder areal og faglig utvikling, sier Aasland.

– Det er predikert at det vil bli mindre bruk

for veterinærer i landbruket framover?

– Det kommer an på framtida til landbruket, det. Og her må vi satse.

Regjeringen har fått merke at det er mange motstridende interesser i en lokaliseringssak. Også fra sine egne har de måttet tåle hard kritikk. Det handler om hvilke faglige hensyn man vektlegger. Argumenter om bedre mattrygghet og økt satsing på biovitenskapelig forskning går imidlertid igjen på begge sider av konflikten. Handler flyttingen mer om andre interesser enn de faglige? Måten beslutningen har blitt fattet på har den siste tida blitt gjenstand for en rekke spekulasjoner.

– Dette er en ren politisk beslutning, faglige hensyn er ikke blitt tillagt vekt. Jeg har aldri sett en så åpenbar mangel på argumentasjon, sier stortingsrepresentant Jan Bøhler (Ap).

– Dette er noe Senterpartiet har presset knallhardt på for innad i regjeringen, hevder han.

Lederen av Oslo Arbeiderparti har markert seg som en sterk motstander av Ås-alternativet, Bøhler har flere opprørte stortingsrepresentanter med seg når han hevder at utfallet i saken skyldes en hestehandel innad i regjeringen. Per Olaf Lundteigen (Sp) mener tidsaspektet taler for seg. Viktige regjeringsbeslutninger om vern av Trillemarka i Buskerud, skattlegging av småkraftverk og lokalisering av Veterinærhøgskolen falt tett på nyåret. Hans parti tapte Trillemarka, men fikk det som det ville med Veterinærhøgskolen i stedet. Lundteigen går langt i å antyde at det ikke er faglige argumenter som har veid tyngst i forhandlingsrundene.

– Det er helt klart at det her er fire saker som er koblet sammen. I tillegg til de tre er viktige avgjørelser i rovdyrpolitikken rett rundt hjørnet, sier stortingsrepresentanten.

– Jeg er ikke tilhenger av denne pakkelseningen, understreker han.

Senterpartiets seier

Regjeringen selv benekter enhver sammenheng mellom sakene.

– Flere, særlig Oslo-representantene, var selvsagt mot flyttingen. Det har vært delte meninger i alle partier, men dette foregikk ikke på noen annen måte enn det som er vanlig i politiske forhandlinger, sier Aasland.

– Alle saker behandles for seg, hevder leder i Senterpartiet, Åslaug Haga.

Det er ikke historiker Roar Madsen så sikker på. Han har skrevet om Senterpartiets historie.

– I enhver koalisjonsregjering vil det foregå tautrekking om viktige saker. Det blir viktig for regjeringen å passe på at det ikke er de samme partiene som må sluke kameler hele tida, sier han.

– Johan J. Jacobsen skal i sin tid ha sagt at man må strigle kamelene for at man lettere skal kunne sluke dem medhårs. Skal man ta et nederlag, må man også sørge for å kunne vise til en seier, helst i nær framtid. Det klarer Senterpartiet, som en av de hardeste og dyktigste forhandlerne i norsk politikk. Partiet har lang erfaring fra koalisjonsregjeringer, sier Madsen.

Han mener det innad i regjeringen er Sp som har sterkest interesser av en flytting til Ås.

– Når det dukker opp to viktige aspekter i en og samme sak, både distriktspolitikk og et landbruksperspektiv, blir den desto mer symbolsk viktig for Sp, konkluderer Madsen.

Historisk sett er det ikke bare Senterpartiet som har vært opptatt av slik distriktspolitikk, mener Arild Underdal.

– Regjeringer av ulike politiske farger har vært villige til å ta kostnadene forbundet med det å sikre et utdanningstilbud rundt om i landet. Det har vært viktig for samfunnsutviklingen. Jeg er enig i tankegangen, men så spør det hvor langt man skal presse den. Distriktspolitikken går til dels på bekostning av faglige hensyn, sier Underdal.

– Det skal meget gode grunner til for at Stortinget skulle velge å styrke landets største universitet i Norges største by ytterligere. Slik er rett og slett grunnstemningen i norsk politikk, framholder han.

Han tror regjeringen vil foretrekke å satse på å bygge opp regionale kunnskapssentre framover, og mener UiO-rektor Geir Ellingsrud kan se langt etter støtte fra Stortinget til drømmen om et eliteuniversitet.

I Stjernø-utvalgets anbefalinger er UiO den eneste nevnte institusjonen som ikke inngår i noen større fusjon.

– Dovre mindre grundig

– Det var mitt forslag, og jeg tilhører ikke Senterpartiet, er Aaslands kommentar til påstanden om at flyttevedtaket var Senterpartiets seier.

Sp bekrefter likevel at det ser dette som «sin» sak.

– Senterpartiet har jobbet for å lokalisere Veterinærhøgskolen til UMB i flere år, sier partileder Haga.

Skjønt det var en Venstre-mann som tok initiativet. Akershus-representant Terje Johansen sørget for at partifellene Lars Sponheim og Odd Einar Dørum skrev under på forslaget som satte fart på sakene vinteren 2001.

Gjennom flere utredninger de siste årene har to regjeringer forsøkt å få overblikk over konsekvensene av en institusjonssammenslåing. Noen rapporter får imidlertid mer omtale i Stortingsproposisjonen enn andre. Dovre-rapporten, som Kunnskapsdepartementet og Finansdepartementet bestilte i 2006, er ikke tatt særlig hensyn til, mener en av forfatterne, Knut Sandberg Eriksen. Han er forsker ved Transportøkonomisk institutt.

– Våre beregninger tydet på at det var samfunnsøkonomisk ganske ulønnsomt å flytte til Ås, i forhold til å bli i Oslo. Derfor synes jeg regjeringens avgjørelse er merkelig, sier Eriksen.

– Dovre-rapporten var først og fremst en kost-nytte-analyse, og det knyttet seg mye usikkerhet til både premisser og resultater. Forfatterne la til grunn en faglig vurdering som var noe mindre grundig enn Norum-rapporten, forklarer Tora Aasland.

– Men vi har ikke valgt å se bort fra disse

Hva synes du om flyttingen?

Anne-Grete B. Blankenberg, seniorforsker, Bioforsk Jord og miljø, Ås.

Veterinærinstituttet hører naturlig hjemme sammen med UMB. Et godt forskningsmiljø vil også bli ytterligere styr-

ket. For Ås som tettsted er det positivt å få blest rundt universitetet og forskningsmiljøet her, og ikke bare Tusenfryd.

Helene Mikkelsen, forsker, Fiskeriforskning/Nofima, Tromsø.

Det er forunderlig at staten vil flytte så mange arbeidsplasser ut av Oslo. Stadig større institusjoner fører ellers til økt avstand

mellom toppledelsen og det enkelte institutt og forsker, noe som er uheldig.

Trine Haugen, postdoktor, Havforskningsinstituttet, Bergen.

Rent faglig burde institusjonene heller knyttes til Universitetet i Oslo og den medisinske kompetansen der. Nå settes

forskningen til side for å fremme en politisk sak, og det viser tydelig i hvor liten grad politikere forstår, og verdsetter, forskning.

vurderingene, legger hun til.

– Det stemmer at vi ikke gjorde egne faglige vurderinger. Men vi summerte opp andres synspunkter, og fant at det var et klart flertall for Oslo. Fagmiljøenes egne vurderinger burde jo telle, sier Eriksen.

Ønsker omkamp

Flyttingen til Ås er beregnet å koste 2,36 milliarder. Det er i følge foreløpige kostnadsoverslag dobbelt så mye som det ville kostet å bli på Adamstua, minus mulighetene for inntekter på rundt 660 millioner fra eiendomssalget.

Reaksjonene har ikke latt vente på seg.

– Hvor skal disse pengene hentes fra, spør Bjarne Hodne, leder i Forskerforbundet.

Han minner om at køen av sårt tiltrengte nybygg ellers i utdanningssektoren er lang.

Veterinærbyggene vil ikke endre på Kunnskapsdepartementets prioriteringer, lover Aasland.

– Men selvfølgelig vil byggestart måtte tilpasses i forhold til når vi får satt i gang de andre nye prioriterte byggene.

– Mange bekymrer seg for at de store utgiftene betyr mindre penger til resten av forskningssektoren?

– Det er unødvendig å trekke regjeringens avgjørelse i tvil. Jeg kan ikke se at flyttingen skal være et faglig tilbakeslag for veterinærene, sier UMB-rektor Knut Hove. (Foto: Sigurd Fandango)

– Det tror jeg ikke de skal bekymre seg for, sier Aasland.

UiO-rektor Geir Ellingsrud tviler likevel: – Dette er penger som vi er overbevist om kommer til å bli belastet sektoren. Man skal jo for så vidt stole på ministeren når hun sier at de ikke blir det, men all erfaring tilsier at det ender annerledes.

Før regjeringforslaget kan tre i kraft, må det imidlertid gjennom Stortinget. I en så omstridt sak kan det gå lang tid før behandlingen i Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen er ferdig. Innholdet i stortingsproposisjonen er dessuten ikke særlig fylldig, noe som kan føre til at komiteen må innhente mer informasjon, sier komitéleder Ine Marie Eriksen Søreide. Hun ønsker å være ferdig rundt påsketider, men frykter det kan ta lengre tid.

Stortingsrepresentant og leder i Oslo Arbeiderparti, Jan Bøhler, har ikke tenkt å la prosessen gå sin stille gang.

– Vi vil gjøre alt vi kan for å få endret forslaget, sier Bøhler.

Selv om ansvarshavende statsråd Tora Aasland er rimelig sikker på seier, blir det garantert mer bjeffing fra stortingsbenken.

Historikk

Stortingsproposisjon nr. 30 (2007–2008)
Regjeringen anbefaler at Norges veterinærhøgskole og Veterinærinstituttet flyttes til Ås og fusjonerer med Universitetet for miljø- og biovitenskap.

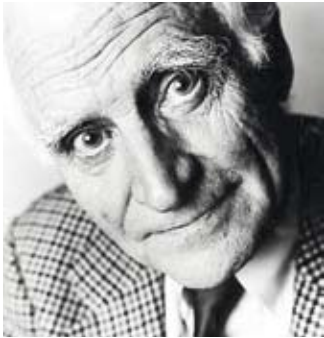
- Begrunnelse: «En samorganisering vil medvirke til å bygge en samlet og integrert primærnæringsrettet virksomhet».
- Styrke forskning på produksjonsdyr.
 - Satse på matvaretrygghet og mattrygghet i hele matkjeden, fra produsent til forbruker.
 - Forebyggende innsats innen dyrehelse.
 - God håndtering av smitte.
 - Regjeringen legger også vekt på å «styrke et lite universitet».

Tre løsninger har blitt diskutert: fortsatt selvstendighet, sammenslåing med Universitetet i Oslo eller UMB.

- 1994: Spilde-utvalget utredet «Norges veterinærhøgskole og Norges landbruks-høgskoles framtidige plass i utdannings- og forskningssystemet». Utvalget konkluderte med at NVH foreløpig var tjent med å være selvstendig institusjon, men at det «for instituttsektoren ville være formålstjenlig med en omstrukture-

ring med sikte på sammenslåinger med NLH».

- 2001: Dokumentforslag fra tre stortingsrepresentanter (Venstre) om å skape et «grønt» universitet i Ås og å slå sammen Veterinærhøgskolen og NLH.
- 2003: Norum-utvalget så på de faglige konsekvensene ved en sammenslåing av NVH med NLH eller UiO, på oppdrag fra Utdannings- og forskningsdepartementet og Landbruksdepartementet. Rapporten anbefalte lokalisering på Ås, med begrunnelsen at Ås best ville kunne «ivareta hensynet til den bredere biologiske grunnforskningen, trygg mat-perspektivet og den næringsrettede forskningen innen havbruk og landbruk».
- 2005: Norges Forskningsråds internasjonale fagpanel vurderte synergimuligheter ved sammenslåing på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet. Panelet ga ikke noen anbefaling, men pekte på at det fantes klare fordeler med begge alternativer, avhengig av hvilke faglige prioriteringer man ønsket.
- 2006: Dovre-rapporten, bestilt av Kunnskapsdepartementet og Finansdepartementet, ble utført av Dovre International AS og Transportøkonomisk institutt. Den samfunnsøkonomiske analysen konkluderte til fordel for en sammenslåing med UiO. En opptelling av faglige synspunkter knyttet til saken, ga også flertall for UiO.

FRANKRIKE

Gjør vitenskap mer demokratisk

■ Den franske filosofen og medlem av Det franske akademi, Michel Serres, uttaler i et intervju med nettstedet EurActiv.com at politikere og forskere må lytte mer til vanlige folk og strebe mer mot demokrati innen vitenskapen ved å ta i bruk ny, interaktiv teknologi som for eksempel blogger. Serres er opptatt av de samfunnsmessige innvirkningene og utfordringene knyttet til aksepteringen av vitenskapelig framskritt og tilegnelsen av ny teknologi i det 21. århundre.

«It is necessary to answer people's concerns – to answer them and not to explain! For two millennia, the scientific field has concentrated on offering science without listening to people's demands,» sier Serres. Ved at forskning blir mer demokratisk kan folk bedre forstå vitenskapens rolle i samfunnet. Det vil gjøre dem mindre engstelige for vitenskapelige framskritt. Media har også et ansvar for å vie mer plass til forskningsformidling. I dag er det ingen plass til vitenskap i massemediene, avslutter filosofen.

NEW ZEALAND

Tilbake til framtiden

■ Antallet studenter på grunnnivå ved universitetene på New Zealand som finansieres med offentlige midler kommer sannsynligvis til å minke, rapporterer nettstedet insidehighered.com. Årsaken er at landets finansieringsmodell endres fra å være basert på antall fulltidsstudenter til å følge forskningens kvalitet. Som en konsekvens av reformen meddelte University of Auckland nylig at man vil fokusere mer på forskning på master- og doktorgradsnivå enn på å få opp antall studenter på lavere nivå. Det vil føre til at færre vil være sikret en plass ved universitetene. Endringen er kontroversiell og har blitt kritisert blant annet av universitetslærernes fagforbund. De mener at reformen risikerer å lede til «amerikanisering», ved at universitetene blir mer elitistiske. Det strider mot landets tradisjon for sosial likhet. Ledelsen ved University of Auckland forsvarer kursendringen med å si at det handler om en satsning på kvalitet framfor kvantitet.

EUROPA

EU velger seks områder for innovasjon

■ «Lead Market Initiative for Europe» (LMI) har i en rapport kommet fram til seks hovedsatsningsområder for EU når det gjelder innovasjon. LMI er en del av EUs satsning på en bred innovasjonsstrategi, og ekspertutvalget som har laget rapporten har vært ledet av den tidligere finske statsministeren, Esko Aho. De seks områdene hvor man foreslår å spesielt tilrettelegge for forskning, innovasjon og utvikling er innenfor såkalte markeder med høy økonomisk og samfunnsmessig verdi for EU: eHelse, bærekraftige bygningskonstruksjoner, beskyttende tekstiler, resirkulering, biobaserte produkter og fornybar energi. Disse markedene står hvert år for 120 milliarder euro og 1,9 millioner jobber. Med økt satsning på innovasjon vil disse tallene kunne øke til over 300 milliarder euro og mer enn 3 millioner jobber i EU innen 2020. Etter hvert vil EU utpeke flere hovedsatsningsområder for innovasjon enn disse seks. Se mer på EUs nettsted europa.eu eller google «Lead Markets Initiative for Europe».

USA

Sola går rundt jorda

■ USA er fortsatt verdensleder når det gjelder vitenskapelig og teknologisk innovasjon, men landets posisjon er truet av økonomisk utvikling i andre deler av verden, spesielt i Asia, melder The New York Times. Dette slås fast i en rapport fra det amerikanske «National Science Board». USA er spesielt utsatt, siden landet i stor grad er avhengig av utenlandskfødte til å fylle tekniske jobber. Rapporten anbefaler økte midler til grunnforskning og en større utveksling mellom akademia og industrien. Det er også viktig å styrke realfagene i skolen, da mange amerikanere har til dels svært dårlige kunnskaper om vitenskapelige fakta. Rapporten viser for eksempel at en stor gruppe spurte ikke kunne svare på om jorda beveger seg rundt sola eller omvendt. Det første er for øvrig det rette svaret, kan NY Times opplyse. Rapporten er tilgjengelig på www.nsf.gov, se under «statistics».

LIKEVEKSTMODELLEN

FORSKNINGSFOND ER INGEN GOD IDÉ. MEN DET VISSTE VI KANSKJE FRA FØR.
SAMTALE: JON HUSTAD FOTO: LINDA BOURNANE ENGELBERTH

Siden SSBs Ådne Cappelen har en litt annen bakgrunn enn sosialdemokratiske/sosialistiske forskningssjefer flest, vil han helst ikke snakke om den. Noe krever likevel den opplyste leser at vi må vi ha med:

«Cappelen», står det å lese i et leksikon, «er en norsk slekt som har sitt navn fra det lille stedet Cappeln, ca. 20 km. fra byen Wildeshausen i Nord-Tyskland. I Wildeshausen er slekten kjent som håndverkere, rådmenn og medlemmer av byrådet fra 1400-tallet. Til Norge innvandret slekten i 1653 med Johan von Cappelen (1627–88), som arbeidet ved flere jernverk, kjøpte flere eiendommer og endte som fogd i Lier. Slekten i Norge sluttet å bruke «von» i navnet fra midten av 1800-tallet. Slekten har ikke noen kjente forbindelser til borgerslekten von Cappeln i Bremen og Danmark eller middelalderslekten von Cappelen på borgen «Haus Cappeln», Westerkappeln, Tyskland.»

Inn i denne slekten, som for øvrig har en rekke kjente medlemmer, ble Andreas Zeier Cappelen født i Vang Hedemark i 1915. Han bor i dag i Stavanger, hvor han i mange år virket som finansrådmann og dommer. Av og til var han minister – under Gerhardsen, Bratteli og Nordli. Først kommunalminister, så finans-, så utenriks-, så justisminister.

I 1950 fikk Andreas sønnen Ådne. I 1958 flyttet Ådne, sammen med far og mor og søsken, inn i den vidgjetne «statsblokka» på Tøyen. Over ham bodde Gerhardsen, under bodde Reidar Carlsen, Norges første fiskeriminister. Listen av ministerer og sosialdemokratiske dignitærer kan gjøres lengre. Men vi stopper der.

Skulle sønnen gjøre opprør, måtte han enten gå til høyre eller til venstre. Han gikk til venstre, ble leninist, SV-er og medlem av den radikale økonomkretsen «Vardøger», som fra 1969 av gav og gir ut et tidsskrift med samme navn. Vardøgerkretsen må ikke forveksles med de teoriske AKP (ml)-erne. Heller ikke Kommunistisk ungdomslag (KUL), som en tid huset Gerd-Liv Valla (men det var bare fordi hun var forelsket i Harald Berntsen, som hun senere ble gift med og skilt fra).

Til tross for de tidligere (og nåværende?) venstresekreteriske tendenser, sier alle vi har snakket med at Ådne Cappelen er en dyktig fagøkonom med den dertil tilhørende tro på likevektsmodeller (noe han selv delvis benekter, se under). Dette siste til dem som vet noe om slike som Leif Johansen, som døde før han fikk Nobelprisen, og John Nash, som ble gal før han fikk Nobelprisen. (Stikkord her kan være filmen *A Beautiful Mind* eller det såkalte Nash-ekvilibriet (Det matematiske beviset for at folk

handler raskt etter at et nytt «spill» – endret markedssituasjon, ny teknologi – har dukket opp, og en ny likevekt oppstår.)).

Vi må her presisere at det er en fundamental forskjell på de likevektsmodeller som Johansen forfektet og laget, og som SSB og Finansdepartementet bruker, og likevektstenkningen til Nash som er basert på spillteori. Stikkordet er likevel likevekt eller ekvilibrium. Slikt som spillteori ble ellers Johansen først interessert i like før han døde så altfor tidlig. Det er for øvrig likevektstenkning (og kanskje sunn fornuft) som gjør at Cappelen er sterk motstander av egne forskningsfond og utenlandsbudsjett for innkjøp av utstyr til forskningslaboratorium, dette er min påstand og ikke Cappelens, men han benytter altså en modell laget av Johansen.

– *Så hvorfor valgte en flink kar som deg noe så trygt og godt som Statistisk sentralbyrå?*

– Det var i grunnen nokså tilfeldig...

Som stort sett alle med karriere bruker å si det. Cappelen begynte i SSB i august 1976 og har mer en full opptjening i Statens pensjonskasse. Om fire år kan han gå av med AFP og ha en effektiv pensjon på nærmere 500.000, om LO får beholde ordningen. Landet er i ferd med å gå av hengslene.¹

– Før jeg var på jobbintervju i 1976, hadde jeg aldri vært i SSB. Jeg hadde tenkt å begynne i Finansdepartementet, hvor jeg hadde arbeidet i et halvt år i Planleggingsavdelingen som student. Jeg likte meg svært godt. Men så gjorde jeg det så godt til eksamen. Da ble det litt uorden i planene, da måtte jeg liksom begynne med noe forskning. Uvitende som jeg var, gikk jeg ned på Byrådet. Det var for øvrig Tore Eriksen som anbefalte meg å gå ned hit.

Tore Eriksen er i dag finansråd i Finansdepartementet og gift med tidligere Ap-ordfører i Oslo, Ann-Marit Sæbønes. Dette til dem som tror på konspirasjonsteorier om Ap. Eriksen pleier å gi alle nye finansministere den klassiske Carl Barks-historien om da Onkel Skrue fikk ødelagt pengebingen slik at alle pengene havnet på fremmede hender. Da oppstod det hyperinflasjon i Andeby. Barks-historien er basert på en enkel likevektsmodell og er trolig årsaken til at Kristin Halvorsen er så gniten.

– Eriksen var tilbuds den jobben som jeg søkte på semesteret før. Men han hadde takket nei, noe han angret på og derfor anbefalte han meg veldig sterkt å søke på den. Jeg søkte og fikk jobben, og mange fra mitt kull begynte i Byrådet. Alt var altså fullstendig uplanlagt, jeg drev bare med strømmen.

Denne gangen skal vi avholde oss fra å komme med en kommentar om det tilfeldige og uplanlagte hos det høyere borgerskap.

¹ AFP bør avvikles, mener Cappelen. Ære være ham for det.

– Jo da, jeg ser at mine valg selvsagt er preget av min bakgrunn, men for hvem er de ikke det? Det normale i min familie var for øvrig å bli jurist, men det var jeg ikke interessert i. Sosialøkonomi var opprinnelig en del av det juridiske fakultet, så avstanden er kanskje ikke så stor som man umiddelbart får inntrykk av.

– *Men siden du begynte på dette store styringsfaget i norsk etterkrigstid, må du vel ha trodd på sosialøkonomien som styringsredskap?*

– Nei, slik er det ikke når man begynner å studere. Jeg gikk ikke inn med en tanke om at nå kan jeg gjøre ditt og så kan jeg gjøre datt.

– *Men du var jo venstreorientert?*

– Jeg var selvsagt påvirket av å ha vokst opp i et sosialdemokratisk hjem, men velger man fag ut fra en styringstankegang som 19-20-åring? Nei, det var like banalt som at leger føder leger.

– *Hvem var veilederen?*

– Ingen. I min studietid var det store studentkull. I praksis var det «skole». Vi gikk på forelesning, hadde seminarer, leverte inn semesteroppgaver, så var det eksamen.

– *Og den som imponerte deg mest var Leif Johansen?*

– Ja.

Leif Johansen ble født på Eidsvoll. Han ble best på sitt kull, foran Kåre Willoch, til embetseksamen. Han var også medlem av sentralkomiteen i NKP, noe som gjorde at han måtte avvise talløse tilbud om gjesteforlesinger og stillinger i USA. Som medlem av et kommunistisk parti fikk han ikke visum. Han døde som 51-åring i 1982. Han er verdensberømt blant sosialøkonomer og skaperen av den såkalte MSG-modellen (*Multisectoral Growth Model*). MSG-modellen er en videreutvikling av de såkalte CGE-modellene, som står for *Computable general equilibrium* og blir brukt av finansdepartement og statistiske sentralbyråer i svært mange industrialiserte land. Grovt sagt kan man si at disse modellene blir brukt til å anslå hvordan en økonomi vil reagere på endret politikk, teknologi eller andre eksterne faktorer. For å si det med Gro: MSG er en «alt henger sammen med alt»-modell. MSG-modellen er basert på nyklassisistisk teori og har nok et noe for statisk og enkelt syn på mennesket, jf. den manglende inkorporeringen av spillteori, som kanskje bedre kan forutse slikt som viltvoksende byråkrati, entreprenørånd og sklerotisk forhandlingsøkonomi, noe altså Johansen selv innså etter hvert.

Men MSG-modellen er likevel trolig det beste planleggingsverktøyet vi har. Og til dem som tror at det er et paradoks at et medlem av NKP kunne lage en nyklassisistisk modell: Det er det ikke.

– Han var bare veldig god, bredt orientert, og så hadde han denne evnen til å se essensen i ting. Han var den klassiske vitenskapsmann.

Her henter Cappelen frem doktorgraden til Johansen og legger den foran journalisten.

– Den første store generelle likevektsmodellen, og det alt i 1960. Det var også en IT-messig bragd vi vanskelig kan forstå i dag. Husk at det knapt fantes computere i Norge i 1960, og så finner han opp en smart måte å løse en stor simultanmodell på.

– *Var Johansen kommunist?*

– Nei, etter mitt syn var han en klassisk sosialdemokrat, i det minste i praksis. Hans selvbilde var sikkert et annet. Man må kunne ha flere tanker i hodet samtidig, var et svar han har gitt.

– *Opplevde du Ragnar Frisch?*

– Nei. Men Trygve Haavelmo var der, og han underviste.

– *Er Oslo-skolen (enkelt sagt: troen på at man ved bruk av matematiske modeller kunne finstyre økonomien og at det skulle være kort vei fra forskningen til den praktiske politikken) død?*

– Det er ikke mange som lenger forsker etter linjene til Frisch og Johansen. Men når det er sagt...

Her havner journalisten og Cappelen inn i en lengre diskusjon om hva økonomi egentlig er, kontekst, mål og politikk i kombinasjon med institusjonelle føringer versus *rational choice theory* og ikke minst spillteori? Cappelen har mest tro på institusjoner.

Svaret til Cappelen er for øvrig at Oslo-skolen både er død og svært levende.

– Vi kan si det sånn: Spørsmålet er kanskje så grunnleggende som hvorfor østtyskere er forskjellige fra vesttyskere, for det er de, og tar økonomifaget nok hensyn til det? Svaret på hvorfor de er forskjellige, er at de

Gjennomgående fatter det norske politiske systemet svært gode og fornuftige beslutninger, og utlendingene lurer på hvordan Norge klarer å unngå å bruke alle pengene vi nå har.

ÅDNE CAPPELEN

er vokst opp under ulike institusjoner. Er man hard institusjonalist, kan man si at den økonomiskolen som sier at de virkelige dype parameterne er individuelle preferanser, har feil fokus, jf. det vi sa om yrkesvalg tidligere som ofte bare er en emulering av familiebakgrunn.

– *Så dette er en kritikk av ditt eget fag?*

– Ja, jeg mener at de institusjonelle rammene vi lever innenfor, preger våre liv i mye sterkere grad enn økonomifaget legger til grunn. Et av kjernepunktene i likevektsmodelltenkningen – kanskje noe karikert – er at det eneste vi trenger å kjenne til, er vår egen preferanse, auksjonarius gir oss prisvektoren. Det er selvsagt en bragd å designe et system som viser

dette og å bevise det matematisk, men det er snevert som en økonomianalyse. Heldigvis er økonomifaget kommet mye lenger enn dette hvis man tar på seg mer heterodokse briller. Med det prøver jeg ikke å si at folk ikke gjør ting som tjener deres egne interesser, men vi må både prøve å finne ut hva det er som former deres interesser og innenfor hvilken institusjonell kontekst de foretar sine valg. Hva er det han sier denne svenske raperen? «Alle vil til himmelen, men ingen vil dø.»²

² Bortsett fra selvmordsbomberne, la Cappelen til etter å ha lest intervjuet.

– *Dette altså fra en mann som forvalter og bruker MSG-modellen i sitt arbeid?*

– Ja, det kan du si. Men så jobber jeg altså som fagøkonom, og innenfor faget er det fruktbart med stiliserte resonnement, men det er ikke fruktbart med intoleranse overfor andre stiliserte antakelser.

Så får vi snakke om det vi alltid må snakke om i disse intervjuene: Norsk forskning. Cappelen er premissleverandøren til embetsmannsstanden i jerntriangel Statsministerens kontor, SSB og Finansdepartementet.

– *Og holdningen der er at det ikke skal være lett for en forskningsminister å få mer penger, i det minste ikke spesielle penger. Er det rett?*

– Ja, det er vel i og for seg det, men det er flere grunner til det. Nå er det eksempelvis en aktuell diskusjon å øke utstørsbevilgningene til forskningen. Skal vi ha høy grad av institusjonell budsjettfrihet innenfor allmenne budsjettammer, kan vi ikke øremerke midler i hytt og vær. Da fratar vi institusjonene retten, ansvaret og evnen til selv å vurdere hva det er som er fornuftig å bruke penger på innenfor de ulike fagfeltene. Mange tenker som meg at dersom vi lager egne utstørsbudsjetter for forskningsinstitusjonene, så kommer de ikke til å prioritere utstyr innenfor egne normale rammer i tilstrekkelig grad deretter. Institusjonene må gjerne få mer penger som de velger å drive forskning for, men øremerking er ikke lurt.

– *Men det skal jo skape vekst uten inflasjon å kjøpe produktivitetsfremmende ting og tang og tjenester fra utlandet?*

– Vi kan tenke slik om nesten hva det skulle være. Vi lever i en liten, åpen økonomi, og halvparten av det vi bruker, kjøper vi fra utlandet. Hvorfor ikke ha egne budsjetter for rødvin – det er jo fullt av antioksidanter? Unnskyld flåseriet, men det er ikke bare å kjøpe fra utlandet. Utstyret skal installeres, vedlikeholdes, folk skal læres opp og så videre. Dette er ikke import. Institusjonene må selv ta stilling til ressursbruken innenfor en felles budsjettamme. Det gir den beste ressursbruken og høyeste effektiviteten, som jo var ideen med det hele.

– *Men forskningsfondet, hvorfor har ikke det fungert etter intensjonene?*

– Det som skjer, er at det går rett inn i den generelle budsjettvurderingen.

– *Og det sa du kom til å skje da det ble innført?*

– Ja.

– *Det er litt trist at dere sosialøkonomer alltid får rett.*

– Det får vi ikke, men det er helt rasjonelt at disse fondene behandles slik. Og politikerne gjør rett i å tenke slik. Derfor er det ingen grunn til å klage på norske politikere. Gjennomgående fatter det norske politiske systemet svært gode og fornuftige beslutninger, og utlendingene lurer på hvordan Norge klarer å unngå å bruke alle pengene vi nå har. Men gitt rosen, så er det litt pussig at stortingspolitikkerne tilsynelatende er så opp-tatt av å fatte beslutninger som hindrer mulighetene for senere å fatte fornuftige beslutninger. For det er det de prøver på, å binde seg selv til masten i fremtiden. Det er det samme som å si at pensjonsfondet bare skal gå til pensjoner og i hvert fall ikke til forskning.

– *Og det ville være dumt?*

– Veldig dumt. Den norske holdningen har vært og bør være at overdreven øremerking av fremtidig bruk av penger ikke er genialt, det være seg i form av prosentregler eller fond. Det hindrer en nødvendig fleksibilitet i budsjettpolitikken, valgfriheten om man vil. Det er ikke lurt å binde seg til ikke å endre skattene. Følgene blir at man ikke kan oppnå andre mål man også har satt seg. Hadde norsk økonomi vokst mindre, og høykonjunkturen vært mindre, kunne vi ha brukt mer av avkastningen av petroleumsfondet. Da kunne forskningen ha fått mer. Hvis skattene kunne endres, kunne forskningen eller annen infrastruktur blitt prioritert opp selv i en høykonjunktur. Å binde seg for sterkt på ett punkt, reduserer muligheten på et annet felt. Alt henger sammen.³

³ Og til dem som savner problematisering av Cappelens medlemskap i styret til NTNU: Han oppfatter seg som en rådgiver, ikke som en bestemmer.

KVEN: Hans Hamid Rasmussen er algerisk-norsk biletkunstnar og stipendiat ved Kunstakademiet, NTNU. Fødd i Algerie, kom som flyktning til Rakkestad i Østfold då han var seks år.

KVA: I stipendiatprosjektet «En hyllest til hybriden» utforskar han møte mellom ulike kulturar og korleis dette kan kome til uttrykk i kunsten.

KORLEIS: Utviklar kunstnarisk praksis ved hjelp av digitalstyrt symaskin, maskin- og handbroderi.

Broderi på doktornivå

Dei store romma i Trondheim kunstmuseum er fulle av broderte verk. Ei utstilling av bilete som på avstand kan likne måleri eller teikningar. Men ved nærare ettersyn er det sting på sting, broderte tekstilar fulle av forteljingar.

Utstillinga, som no er teken ned, presenterte stipendiatprosjektet til biletkunstnaren Hans Hamid Rasmussen. I tre år har han vore stipendiat ved Kunstakademiet, NTNU. Han er den første ved Kunstakademiet som blir «doktor» i biletkunst gjennom stipendprogrammet for kunstnarisk utviklingsarbeid. Utdanninga skal vere på nivå med ph.d.-graden, men legg vekt på kunstnarisk praksis.

Tittelen på utstillinga er «En hyllest til hybriden».

I prosjektet prøver eg å finne ein uttrykksmåte for interkulturelle ikkje-vestlege erfaringar. Det handlar om ein oppvekst og barndom i Algerie, og om korleis eg kan ta fram desse erfaringane og vise dei i eit kunstuttrykk, forklarar Hans Hamid Rasmussen.

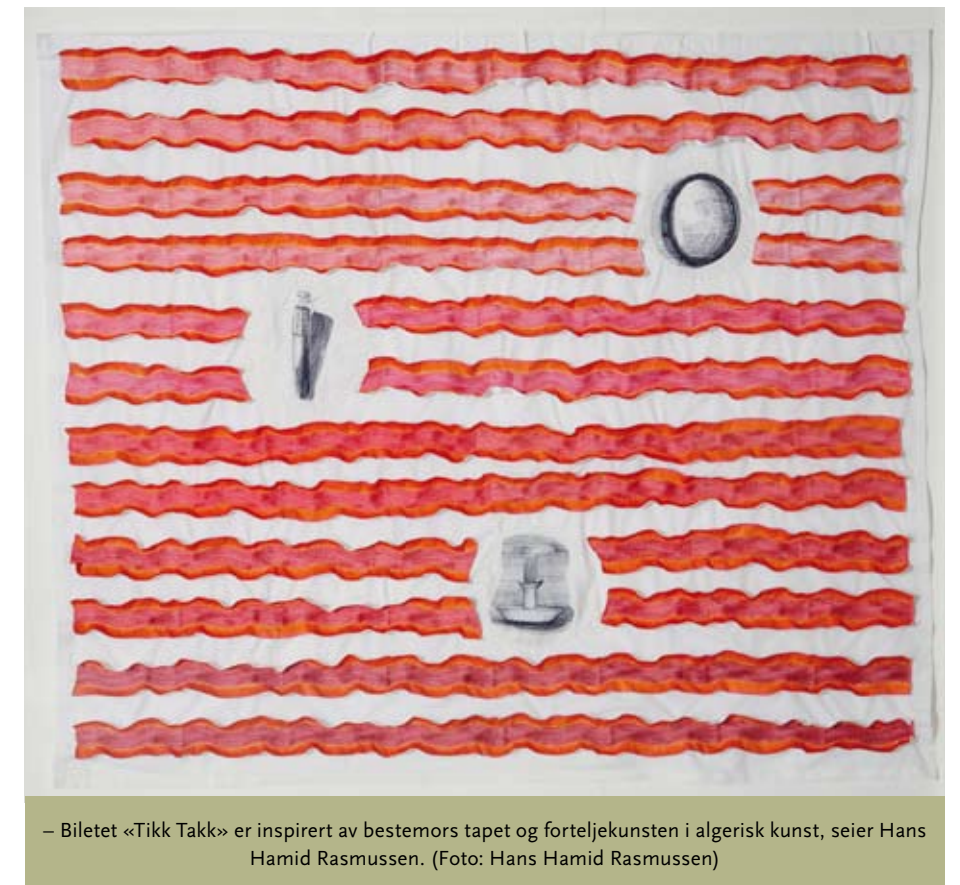
Voks opp i Algerie

Kunstnarnamnet hans er Hans Hamid. Eigentleg er førenamnet hans berre Hamid, men då han var 14 år, syntest han namnet var ei belastning, og skifta namn til Hans.

Han kom til Noreg då han var seks år gammal. Då måtte foreldra flykte frå Algerie, via Ungarn til Noreg.

– Det er desse personlege erfaringane, dei språklege, geografiske og kulturelle opplevingane frå oppveksten, som eg har prøvd å uttrykke gjennom eit visuelt språk. Etter at eg flytta, har eg hatt lite kontakt med Algerie, som før frigjeringa var ein fransk koloni. Faren min var med i frigjeringskrigen, og kjempa på frigjeringsfronten FLNs side. Det var etter frigjeringa at han på 1950-talet møtte mor mi i Paris, seier Hans Hamid. Han meiner at bakgrunnen hans er heilt essensiell for kunstuttrykket i dette prosjektet:

– Eg ønskjer å jobbe med den prosessen som føregjekk då eg kom til Noreg. Det var ei vald-

sam omvelting for meg å flytte til ei bygd i Indre Østfold, der ingen andre enn mor snakka fransk. Det vart mange misforståingar for ein liten gut som prøvde å orientere seg i omgjevnadene, og eg har sterke minne frå den prosessen. Dette med integrering handlar mykje om at ein må fortrenge erfaring og kunnskap som ein har med seg. Eg hugsar vi skulle skrive om svalene på skulen, og læraren snakka om svalene som om dei var norske. Dei måtte bare reise ein annan stad om vinteren. Ingen snakka om at det kanskje var svaler i Algerie også. Det er sær-

leg etter eg vart vaksen eg har tenkt meir og meir på dette: All kunnskap eg hadde då eg var seks år, kvar er han blitt av?

Tankar om hybriditet

Hans Hamid er konseptkunstnar – og jobbar idébasert med kunsten. Han gjekk ut frå Kunstakademiet i Oslo i 1993.

– Vi var ei gruppe studentar som var opptekne av postmoderne teori og fransk filosofi, som Jacques Derrida og Julia Kristeva. Eg har heile tida vore oppteken av analytisk tenking

rundt det å lage bilete. Men det var først på 2000-talet eg fekk kjennskap til postkolonial teori, seier Hans Hamid.

Han held no på å avslutte den teoretiske delen av stipendprosjektet, der han skal skrive eit essay.

– I den teoretiske delen av avhandlinga vil eg gå djupare inn i tenkinga rundt kunstverka mine og omgrepet hybriditet.

Han rosar rettleiarane i prosjektet, ikkje minst professor Maaretta Jaukkuri.

– Jaukkuri er ein av dei som har opna ein ny veg for meg, og han rådde meg til å reise tilbake til Algerie. Då eg trefte familien min i kasbahen i Alger, møtte eg ein spesiell islamsk bystruktur og ein kultur eg ikkje kjende. Men då opna det seg heilt nye moglegheiter.

Forskar på tekstilar

I samband med prosjektet sitt, har han vore på studiereise for å forske på tekstiltradisjonen i Algerie, ikkje minst algeriske teppe.

– I arabisk kultur er dei geometriske formene dominerande, men i den muslimske kulturen finst også ein figurativ tradisjon som mellom anna er knytt til sufisme den islamske mystikken. Her finst ei anna forståing av korleis ein lagar rom i eit bilete. Rommet blir forklart i flata og ikkje i djupna, som i vestleg kultur. I Algerie såg eg eit teppe der alle tårna var vende nedover, mot Mekka. Det er denne tankegangen, om ein heilt annan måte å byggje opp bilete på, som eg har teke med inn i mine eigne bilete.

Han viser fram eit hovudarbeid i utstillinga, med tverrstripete, bøljeliknande former som dannar relieff utover i rommet.

Kunstakademiet ved NTNU

- Kunstakademiet i Trondheim (KIT) høyrer inn under Fakultet for arkitektur og biletkunst ved NTNU.
- Kunstskolen i Trondheim vart starta opp av lokale kunstnarar like etter andre verdskrigen.
- Statleg kunstakademi frå 1987.
- KIT vart i 1996 innlemma i NTNU.
- Det første kunstakademiet i Norden som kunne tilby utdanning i nye medium gjennom ei eiga avdeling for intermedia.
- Tidleg ute med open avdelingsstruktur og pedagogisk arbeidsform på tvers av tekniske og tradisjonelle grenser.
- Hans Hamid Rasmussen er den første ved KIT som vert uteksaminert i det nasjonale stipendprogrammet for kunstnarisk utviklingsarbeid.
- Stipendprogrammet som vart oppretta i 2003 skal vere sidestilt med andre doktorgradsprogram, men er ikkje godkjend som ph.d.-grad.
- Programmet skal evaluerast i 2008.
- Målet med programmet er å utvikle kunstnarisk kompetanse på høgt internasjonalt nivå.

«Solen og et speil på bunnen av Middelhavet» handlar om alle dei som flykta frå Algerie. Middelhavet vart for dei sjølve vendepunktet. (Foto: Henriette Berg-Thomassen)

– Utgangspunktet for biletet er bestemors tapet frå 1950-talet, slik eg hugsar det. Biletet heiter «Tikk Takk». Det handlar om vegguret til bestemor, om tida som går.

Kniven og familieportrettet på veggen fortel om eit europeisk borgarleg liv.

– Lyset kjem inn i biletet frå ulike kantar, og objekta kastar skyggar alt etter kvar sola står – om det er morgon eller kveld. Dette refererer til sola som går rundt biletet i ei sirkulær rørsle. Her viser eg ein nye måte å fortelje på – inspirert av kunst frå Algerie, og eg meiner biletet underbyggjer noko av problemstillinga i forskinga.

Rom og symbolikk

Hans Hamid er oppteken av tenkinga rundt rom og flate, og i fleire arbeid veks motivet ut i rommet som skulpturelle former. I eit verk som «Solen og et speil på bunnen av Middelhavet» står objekta ut frå bakgrunnen nesten som skulpturar. Biletet er fullt av symbolikk.

Dette biletet handlar om livet og bakgrunnen til alle dei som flytta frå Algerie til Frankrike, og alle dei som har prøvd å symje over Middelhavet og ikkje har kome fram. Middelhavet er sjølve vendepunktet.

– Vi ser også to personar på ei strand som spelar tennis, men den eine står opp ned. Kva skal det bety?

– Det handlar om å sjå verda på to heilt ulike måtar.

Digital symaskin

Også når det gjeld det tekniske er det noko hybrid over desse bileta.

– Sjølv om eg nyttar broderiteknikk, ligg uttrykket nær opp til både skulptur og teikning.

– Du har utdanning i fotografi og skulptur. Kvifor har du vald akkurat broderi, ein teknikk vi ofte forbind med kvinnehandarbeid?

– Eg begynte å jobbe med broderi for mange år sidan, og i fleire år berre med handbroderi. Så kom det digitale broderiet, og eg vart veldig nysgjerrig på moglegheitene det gav. Tekstil generelt har blitt sett ned på. Men for meg har broderi opna opp for heilt nye uttrykk. Og då eg møtte familien til far min i Algerie fekk vi kontakt med ein gong. Fordi eg driv med tekstil fekk eg innpass på ein heilt annan måte enn om eg hadde jobba med maleri. Dette var noko dei kunne identifisere seg med. Broderi har stor utbreiing over heile verda.

Teknikken han bruker er ei blanding av digitalstyrt broderi, maskinbroderi og handbroderi.

– Gjennom stipendiatprogrammet har eg fått støtte til å investere i ei avansert digital symaskin der eg kan programmere inn mønsteret. Først teiknar eg opp mønsteret på dataskjermen. Så blir det vidareført til symaskina, som har fire nålehovud og kan sy med fire fargar om gongen. Det går raskt, men blir ikkje alltid like fint. Difor broderer eg også mykje for hand, seier Hans Hamid.

”Professor Størmer og Kand. Birkeland fotograferende nordlys” heiter det i følgjeteksten til dette biletet, henta frå biletsamlinga til Norsk folkemuseum. Biletet er teke 25. februar 1910 i Bossekop ved Alta. Fotografiet viser nordlysforskar og matematikar Fredrik Carl Mülertz Størmer og assistenten hans, meteorolog Bernt Johannes Birkeland. (Foto: Anders Beer Wilse)

Forskarane som snudde Vennesla

Vennesla såg krisa kome. Då henta kommunen inn aksjonsforskarar frå Agderforskning. Kva skjedde med Vennesla?

TEKST OG FOTO: JOHANNE LANDSVERK

– Det mest interessante har vore identitetsforminga, og korleis ein industrikommune med lange tradisjonar kan lære å handtere endringar, seier Jens Kristian Fosse ved Agderforskning, som no held til i Sørlandets kunnskapspark, like ved Universitetet i Agder.

Elevlar ved Vennesla vidaregåande skole: – Eg vil jobbe i Nordsjøen, og deretter kjem eg kanskje tilbake hit, seier Svein Stangvik (nr. to frå venstre) som vil bli mekanikar. Sigbjørn Mangseth (t.v.) skal bli bilmekanikar og Gordon Christoffer drøymmer om å jobbe i politiet. Mette Hvalen veit ikkje heilt kva ho skal bli.

Det er stille formiddag i Vennesla. Det store, nye forsamlingshuset Filadelfia tronar midt i sentrum. Så dukkar fabrikkpipene opp. Lukta av tremasse. Huntonit. Trefiberplater. Papir. Eg er i Sørlandets Odda. Her ligg hjørnesteinsbedrifta Hunsfos, som i dag heiter Cham Paper Group AS, ein papirfabrikk som i si tid gav arbeid til 1000 mann.

Her i annleislandet, blant frikyrkjelege, tradisjonsbundne industriarbeidarar og harry bygdefolk med brei dialekt, vart forskarar frå Agderforskning med på ein redningsaksjon i 2002. Prosjektet var ein del av forskningsprogrammet Verdiskaping 2010 (VS 2010), eit samarbeid mellom Forskingsrådet, LO, NHO og Innovasjon Noreg.

– VS 2010 er forankra i ein lang norsk tradisjon for aksjonsforskning i arbeidslivet, som bygger på brei medverknad og samarbeid i bedriftene. Men i dette prosjektet tok ein steget ut av bedrifta og inn i regionen. Det mest interessante var å sjå kva som skjer når ein løftar ein utviklingsmodell frå bedriftsnivå til kommunalt nivå, seier Jens Kristian Fosse, forskar ved Agderforskning. Saman med Hans Christian Garmann Johnsen, professor ved Universitetet i Agder, har han hatt ansvaret for Vennesla-prosjektet.

I første omgang gjekk Agderforskning breitt ut og inviterte kommunane i Agder til å delta i VS 2010.

– Eg har tenkt mykje på kvifor vi matcha så godt med akkurat Vennesla, men det handlar nok mest om timing. For på det tidspunktet var hundre industriarbeidsplassar ved Hunsfos lagde ned, og kommunen såg for seg ei krise. Vi møtte ein kommune der heile befolkninga var

sterkt motivert for å kome i gang med ein omstillingsprosess, seier Fosse.

Kommunen fekk avslag då dei søkte departementet om omstillingsmidlar, fordi Vennesla låg for nær Kristiansand. Frå før hadde kommunen starta næringsselskapet Vennesla Vekst og teke initiativ til prosjektet «Vennesla på nye veier», der både kommune, næringsliv og vidaregåande skule vart mobiliserte til å utvikle nye idear.

– Fordi vi var så godt i gang fekk vi likevel

ein million kroner frå departementet, fortel næringssjef Halvor Rismyhr, som har vore aktivt med i prosessen heilt frå starten.

I 2002 var det ei brei mobilisering i kommunen for å få lokalbefolkninga til å engasjere seg. Det vart arrangert to dialogkonferansar, der 50 menneske frå næringsliv, kommune og foreningar deltok i gruppearbeid. Agderforskning stilte med forskingsressursar.

– Prosjektet vart forankra i formannskapet, slik at ein der fekk makt til å fatte vedtak. På nivået under låg den såkalla utviklingskoalisjonen, med ordførar, næringssjef og to forskarar frå Agderforskning. Der løfta vi opp og problematisert ideane og utfordra tradisjonelle tankar, seier Fosse.

Agderforskning hadde eit doktorgradsprogram gåande i tilknytning til VS2010, og Fosse er no i ferd med å avslutte ei doktoravhandling om det som skjedde i Vennesla.

– I aksjonsforskning er forskarane aktive og deltakande, og praksis står sentralt i kunnskapsproduksjonen. I dette prosjektet skulle forskarane stø opp om prosessen og kome med innspel. Og fordi eg hadde eit doktorgradsprosjekt gåande samtidig, vart eg veldig bevisst på å dokumentere alt som skjedde. Som forskar var eg ein deltakar som kom svært tett på prosessen, og dette var ei utfordring. Men samtidig fekk eg ein unik tilgang på feltdata.

I avhandlinga har Fosse studert korleis ein kan leggje til rette for læring i kommunalt utviklingsarbeid.

– Eg har sett på korleis ein kan lære å handtere utfordringar og endringar. I utviklingsarbeid som dette har ein lett for å hoppe rett på konkrete tiltak, ein hastar med å skape synlege resultat. Men det mest interessante har vore identitetsforminga, at ein kommune med lange tradisjonar for industri er i endring. Eit bakteppe for diskusjonen har heile tida vore reflek-

Det tette bandet mellom industrisamfunnet og det religiøse miljøet er heilt spesielt for Vennesla JENS KRISTIAN FOSSE, FORSKAR

sjonen og bevisstgjeri ng i forhold til eigen identitet. Kven har vi vore i Vennesla, og kva skal vi bli?

Etter å ha laga tiltaksplanar, vart det satsa på tre ulike område: næringsutvikling og nyska- ping, stadutvikling og kompetanseutvikling.

Næringssjef Halvor Rismyhr fortel at det vart ein del diskusjon om næringsprofilen.

– Eitt konkret resultat av snuoperasjonen var at vi starta Vennesla Næringspark med mange nye bedrifter i dei tome administrasjonslokala på Hunsfos. Eg foreslo først at kommunen burde profilere seg på det dei kunne, nemlig handverksbedrifter, seier Rismyhr.

Men etter kvart kom det tydeleg fram at mange også ønskte seg nye næringar i parken.

Gruppa som skulle jobbe med stadutvikling og utvikling av sentrum prøvde å skape ny akti- vitet, som alternativ til lovsongen på bedehuset. Det skulle arrangerast ein Elvefestival, der mel- lom andre artisten Morten Abel var trekkplas- ter.

– Men festivalen stranda i planleggingsfa- sen. I samband med ein konsert med gruppa Turboneger i Vennesla-hallen, sendte kommu- nen ein klage til Vennesla Hotell for brøt på skjenkelova, noko som førte til at hotellet trekte seg frå festivalen. Det vart ein stor debatt i avis- ene om kva for kultur ein ønskjer å ha i Vennesla. Det tette bandet mellom industrisam- funnet og det religiøse miljøet er heilt spesielt for Vennesla, og pastoren i Filadelfia var ein av dei som engasjerte seg, seier Fosse.

I Kristiansand har venndølane alltid blitt stempla som harry bygdefolk. Men Fosse trur at Vennesla no er blitt meir bevisste på kvalitetar som dei kan vise fram.

– Kanskje er det dette som har endra seg mest på desse seks åra. Særleg trur eg den men- tale avstanden til byen er blitt mindre. Den lokale sjølvtilliten har auka, og i dag ser venndø- lene lettare fordelane ved å bu så nær Kristian- sand.

Forsking viser at dialekten i Vennesla har halde seg uvanleg godt samanlikna med tilsva- rande bygder som ligg så nær byen. Førre sku- leår fekk ei elevgruppe ved Vennesla vidaregående skole tildelt Holbergprisen i sko- len for forskingsarbeidet «Mysteriet om venn- esladiaklekten».

– Venndølane har alltid blitt mobba for dia- lekten sin, men vi prøver å skape positive hald- ningar til identitet og språk. I ei levekårsundersøking som vart gjort for ni år sidan kom Vennesla ekstremt lågt ned på lista, både når det galdt utdanning og eige sjølvbilete, seier rektor Torkild Haus. Ved skulen jobbar dei difor mykje med identitetsbygging og styrking av sjølvtilliten hjå elevane.

I andre klasse Media og kommunikasjon har dei nettopp hatt om identitet i undervisninga.

– I fjor hadde me mykje om dialektar, og ei av gruppene intervjuar både unge og gamle om venndølske ord og uttrykk. Her i Vennesla snak- kar alle dialekt, og venndølar i byen får mange kommentarar. Vi blir litt mobba, med det er vik- tig å vere den ein er, seier Annette Winsvold,

– Det er ei utfordring at nokon skal kome utanfrå og sjå ned på oss, men hjå desse forskarane møtte vi ingen fordømmar om Vennesla, seier ordførar Torhild Bransdal (KrF) og næringssjef Halvor Rismyhr.

ein av elevane på medielinja. Dei andre venndø- lane i klassen er heller ikkje i tvil: dei fleste unge held på dialekten.

– Byfolk er byfolk, og slik har det alltid vore, meiner Stig Torgersen.

Vennesla er ei bygd, men vi er ikkje bønder! forklarar elevane. Dei fleste i klassen har beste- fedre som har jobba på Hunsfos.

– Alle generasjonane i min familie har jobba ved Hunsfos, seier Sigrid Gautestad.

– Har de planar om høgare utdanning?

– Ja, så klart. Venndølane er ikkje dumme, om det er det du trur, seier dei.

Men nett i dag står det i lokalavisa Fædre- landsvennen at ungdomsskulelevane i Vennesla kom på tredje sistede når det galdt nasjonale prøver. Ordføraren i Vennesla, Torhild Brans- dal, trur dei fleste foreldra i Vennesla er lite opp- tekne av skule og utdanning.

– I dag får dei unge allsids ein jobb rett etter vidaregåande, ofte med god lønn. Mange er nøgde med å få eit stille og greitt liv, og ambisjo- nane er veldig låge, seier Bransdal.

– Det ikkje er lenge sidan dei som tok høgare utdanning vart mobba. Her i Vennesla har man- nen jobba i industrien og kona har vore heime. Det er framleis mykje å ta tak i når det gjeld haldningar til utdanning og tradisjonelle kjønnsrollemønster.

Rektor Haus var leiar for gruppa som jobba med kompetanseutvikling i VS 2010.

– Vi måtte jobbe mykje med fabrikkane for å få dei til å forstå at arbeidarane bør ta fagbrev. Framleis må vi arbeide med å endre haldnin- gane, industrisamfunnet sitt syn på utdanning ligg nedarva hjå elevane, seier han.

Fosse meiner det er unikt at ein kommune opnar opp for eit så tett samarbeid med forska- rar.

– Eg har aldri tenkt på det slik, for Fosse har vore med heile tida. Det er ei utfordring at nokon skal kome utanfrå og sjå ned på oss, men hjå Fosse møtte vi ingen fordømmar om Vennesla, seier ordførar Bransdal.

– Korleis fungerte samarbeidet med Agder- forskning?

– Eg synest det var ein god prosess der vi heile vegen fekk konstruktive innspel. Rolla til forskarane var å rettleie undervegs med den kunnskapen og erfaringa dei hadde frå før.

Også næringssjef Halvor Rismyhr synest prosessen var matnyttig og lærerik.

– Eg har 20 års erfaring frå næringslivet som bedriftsleiar, og har lett for å ture rett fram med full guffe. Men her vart det mykje breiare vink- ling på ting, og det var veldig bra.

– Kva lærte de av prosessen?

– Vi prøvde å suge til oss mest mogleg kom- petanse, og fekk hjelp til det vi ikkje var sterke på, som å lage problemstillingar og setje i gang gruppearbeid, seier næringssjefen.

Ordføraren meiner ho fekk ein ny tryggleik.

– Eg lærte å stole meir på meg sjølv, og vi fekk tru på at ideane våre var gode, seier ordfø- raren.

Krisa kom aldri til Vennesla. I staden vart det gode tider, og i dag bur det fleire i Vennesla enn då prosjektet starta opp i 2002. Konjunkturane har gått i rett retning, og arbeidsløysa har gått jamt og trutt nedover. Næringssjefen fortel at det også har skjedd mykje med utbygging av sentrum, og detaljhandelen der har auka med 17 prosent.

– Etter VS 2010 samarbeider næringslivet betre med administrasjonen, vi dreg lasset saman. Hadde det blitt fleire prosjekt, hadde vi hoppa på igjen, seier næringssjefen.

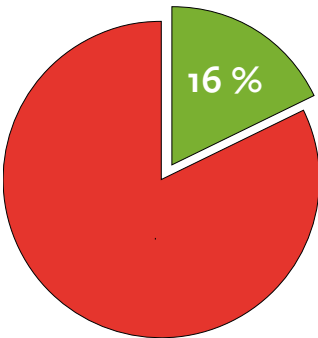
SVERIGE

Først ute med PISA for studenter

■ Den svenske regjeringen vil at landets studenter skal delta i en pilotstudie for å utvikle en internasjonal kunnskapsmåling av høyere studier, skriver Dagens Nyheter. Etter forslag fra OECD skal målingen vektlegge studentenes utdanningsnivå og utvikling, noe det sjelden tas hensyn til i eksisterende rankingsystemer. De vektlegger heller antall publiseringer og utmerkelser ved institusjonene.

Det er imidlertid flere problemer med en slik kunnskapsmåling, og forslaget har møtt motstand fra andre land, sier Sveriges høyskole- og forskningsminister, Lars Leijonborg. Kritikerne mener det er umulig å sammenlikne ulike lands høyere utdanninger etter kvalitative kriterier. Utdanningene kan ha likelydende navn, men ulikt innhold. Det kan derfor bli tilfeldig hvor et lands studenter havner i tabellen.

OECD vurderer å starte med feltstudier allerede i år. Men uansett hva som skjer internasjonalt, vil svenskene utvikle et eget system for å rangere utdanning på denne måten, opplyser Dagens Nyheter.

STORBRITANNIA

Færre som studerer

■ Antall britiske studenter ved universitetene i Storbritannia har stoppet opp, melder The Guardian. Derimot øker tallet på uten- landske studenter. Det viser en ny statistisk rapport fra The Higher Education Statistics Agency. Tal- lene forminsker sjansene til å nå myndighetenes mål om at 50 pro- sent av alle mellom 18 til 30 år innen 2010 skal ha en universi- tetsutdanning. Statistikken anty- der også at britiske universiteter nå må se til utlandet for å få nok antall studenter og, ikke minst, nok penger. Antallet utenlandske studenter fra land utenfor EU steg med 7 % fra skoleåret 05/06 til 06/07. Antallet studenter fra andre EU-land steg med 6 %. I den samme perioden forble tallet på britiske studenter det samme: 2 mill. Noe av nedgangen var for- ventet, da det i denne perioden ble innført såkalte «variable tuition fees» , variabel studieavgift, ved universitetene i England.

DANMARK

Belønning for kjapt gjennomførte studier

■ En bred majoritet i det danske Folketinget har besluttet at univer- sitet som gjennomfører tiltak for å korte ned studentenes studietid skal belønnes, opplyser det danske videnskapsministeriet. Den nye modellen for finansiering innebæ- rer blant annet at universitetene får en bonus for hver student som gjennomfører sin bachelorutdan- ning på den tiltenkte tiden pluss ett år. Vitenskapsminister Helge Sander uttaler at «I dag er det kun 16 pct. af de færdiguddannede kandidater og 35 pct. af bachelo- rerne, som består deres uddan- nelse på normeret tid.» Det nye systemet trer i kraft om ett år, i januar 2009, og er et av flere tiltak for at gjennomstrømmingen av studenter skal øke. Et annet tiltak henvender seg direkte til studen- tene. Det innebærer at de som begynner på en høyere utdannelse innen to år etter vidaregående skal belønnes karaktermessig.

CANADA

Stort behov for universitetslærere

■ Association of Universities and Colleges of Canada (AUCC) har lagt fram prognoser som viser personalbehovet for perioden fram til 2016. Man regner med at omtrent halvparten av 40 000 virk- somme lærere og forskere ved landets 92 læresteder kommer til å slutte i dette tidsrommet. I tillegg må det medregnes at regjernin- gen kommer til å satse mer på forskning, samt at økende student- kull vil kreve omfattende nyansettelser av forskere og lærere. Behovet for nye krefter er dermed stort. Det ser likevel ut til at myn- dighetene vet hva de har å gjøre. Allerede våren 2007 meldte for eksempel delstatsregjeringen i Alberta at man planla å tildele Uni- versity of Alberta tilsvarende 250 millioner euro som skal gå til 100 nye lærere og forskere innenfor området fornybar energi.

NORDEN

Forskningssektoren styrkes

■ Nordisk ministerråd starter et nordisk toppforskningsprosjekt for å forsterke og bedre koordinere innsatsen på toppforskning. Prosjek- tet skal utgjøre en viktig del av Nordens svar på globaliseringens utfordringer. I mars i år skal et første programforslag legges fram, og ministrene skal ta stilling til forslaget i juni. Styregruppen for toppforskningsprosjektet ledes av Lena Gustafsson, visegeneraldi- rektør i Vinnova, Sverige. Den finske professor Peter Lund fra Hel- sinki University of Technology er utpekt til prosjektleder. NordForsk leder sekretariatsfunksjonen i gruppen i tett samarbeid med Nordisk Innovationscenter og Nordisk Energiforskning.

Aktiviteter innen forskning og utdanning utgjør en fjerdedel av Norges Ministerråds budsjett på ca. 850 millioner danske kroner, og toppforskningsprosjektet vil bidra til å styrke området ytterligere.

USA

Nattepugging lønner seg ikke

■ En studie utført ved St. Lawrence University i USA av førsteamanuensis i psykologi, Pamela Thacher, viser at studenter som leser hele natten for å forberede seg til en eksamen, får dårlig avkastning på innsat- sen sin. En del studenter benytter seg ofte av intensivstudier natten før eksamen, men søvnmangelen gjør at de ikke klarer å tenke klart. Thacher har intervjuet omkring 120 studenter om deres studievane og 65 svarte at de iblant eller ofte leser hele natten før en eksamen. Men det viste seg at 45 som svarte at de heller gikk og la seg for det meste oppnådde et bedre resultat. Thacher vektlegger likevel at det ikke er snakk om veldig store forskjeller. Hennes artikkel er publisert i januarnummeret av tidsskriftet Behavioral Sleep Medicine.

20 SPØRSMÅL

- 1) Kva tyder det engelske sportsuttrykket runner-up?
- 2) Kva for salat er oppkalla etter eit kjent hotell i New York?
- 3) I kva fylke ligg Ljørdalen?
- 4) Kven er far til artisten Norah Jones?
- 5) Kva for politiskar vart drepne 4. november 1995?
- 6) Kven vann årets Tour de Ski for kvinner og menn?
- 7) Kven er forskingsminister i den raudgrøne regjeringa?
- 8) Kva har ein lov til å køyre med førarkort klasse A?
- 9) Kva fekk Wangari Maathai Nobels Fredspris for i 2004?
- 10) Kva er ein ventrilokvist?
- 11) Kor mange parti er representerte på Stortinget i denne perioden?
- 12) Kva kallar ein energimengda som må til for å heve temperaturen av 1 gram vatn med 1 grad Celsius ved eit trykk på 1 atmosfære?
- 13) Kven blir tilskrive utsegna *iacta alea est*, «terningen er kasta», idet han kryssa elva Rubicon?
- 14) Kva kallast meridianen som ligg 180 grader frå Nullmeridianen gjennom Greenwich?
- 15) Kva kallast undersøkinga av kunnskapsnivået til europeiske 15-åringar som blir gjort kvart tredje år i regi av OECD?
- 16) Kva land kjem kaffien Royal Malabar frå?
- 17) Kva slags dyr er ein vånd?
- 18) Kva tyder det når det står *Brut* på ei flaske champagne?
- 19) Kva heitte den tredje kona til Juan Perón, som vart president i Argentina etter at han døydde i 1974?
- 20) Kven laga filmane *North by Northwest*, *Vertigo* og *Rear Window*?

- Kva heiter faren?
- 20) Alfred Hitchcock
 - 19) Isabel Perón
 - 18) At han er tørr
 - 17) Ei jord- eller vassrotte
 - 16) India
 - 15) Ptsa-undersøkinga
 - 14) Den internasjonale datoлина
 - 13) Iulius Caesar
 - 12) 1 Kalori
 - 11) Sju (Ap, Ftp, H, V, SV, Krf, Sp)
 - 10) Ein buktalar
 - 9) Utpianting av tre i Kenya
 - 8) Motorsykkel
 - 7) Tora Asaland (SV)
 - 6) Charlotte Kalla, Sverige og Lukas Rabin
 - 5) Den Israelske statsministeren Yitzhak Ravi ShanKar
 - 4) Hedmark
 - 2) Waldorf-salat
 - 1) Nummer to

10 KJAPPE

Det bastante er tabu

Hva jobber du med nå?

– I hovedsak med ph.d.-prosjektet mitt om beslutningsprosessen i det kommunale barnevernet. Jeg har også undervisning på barnevern- og sosionomutdanninga.

Hvor tenker du best?

– For lunsj, helt uforstyrret på kontoret hjemme eller på jobb. Bearbeiding gjennom gode diskusjoner med venner og kollegaer.

Hva er den viktigste fagboken i ditt akademiske liv?

– Vanskelig å peke ut en, men tekstene til Fredrik Barth har vært grunnleggende for innføring i antropologifaget.

Hva er tabu i ditt fag?

– Å forstå sosialt og kulturelt liv gjennom enkle og bastante forklaringer. Å ikke ta utgangspunkt i at menneskelig samhandling er sosialt og kulturelt betinget.

Hva skal til for å bli en god sosialantropolog?

– God tid og genuin interesse for faget. Åpenhet for ulike måter å se virkeligheten på.

Hvem er den beste læreren du har hatt?

– Han som gjorde at hovedfagsoppgaven ble som den ble: veilederen min, førsteamanuensis Olaf Smedal.

Dersom du måtte velge deg et annet fagfelt, hva ville du ha falt ned på?

– Av andre fag i akademia: sosiologi. Om jeg kunne velge helt uten å vurdere eget talent: utøvende musiker.

Om du var forsknings- og høyere utdanningsminister, hvilket enkelttiltak ville ha vært viktigst for deg å få gjennomført?

– Å få mer ressurser til forskning i undervisningsstillinger. I dag blir det høvlet på forskningen, og det går spesielt ut over de som arbeider i undervisningsstillinger.

Hvor var du EU-avstemningskvelden i 1994?

– I Bergen. Jeg hadde samme dag gjennomført eksamen i metode, og jeg feiret med medstudenter. Begge deler!

Hva vil du lese mer om i Forskerforum?

– Som ansatt i høgskolen er det spennende å lese om forskning i denne sektoren og forskning knyttet til profesjonsutdanninger.

TONE JØRGENSEN
Medlem nr. 40110736
STILLING: Stipendiat ved Avdeling for samfunnsfag ved Høgskulen i Sogn og Fjordane.
UTDANNING: Hovedfag i sosialantropologi, Universitetet i Bergen.
FØRSTE JOBB: Førstekonsulent i studieadministrasjonen ved Høgskulen i Sogn og Fjordane.
KARRIEREMÅL: Først å fullføre doktorgraden. Fortsette å arbeide faglig innenfor mitt interessefelt.

AV KJETIL BROTTVEIT

Stjernøs høygaffel

STEINAR STJERNØ HAR STUKKE høygaffelen ned i norsk forskning og høgare utdanning. Stjernø-utvalet vart oppnemnd av dåverande statsråd Øystein Djupedal for snart to år sidan. Oppgåva var å gie tilrådingar om utviklinga i høgare utdanning dei neste 10-20 åra.

Kva har festa seg på gaffelen? Utvalet presenterer ein tydeleg tilstandsrapport: Politikken har abdisert. Noreg manglar ein strategi for høgare utdanning og forskning. Politkarane har gjeve frå seg styringa, og departementet er sandpåstroar for Nokut, organet som godkjenner studiar og institusjonar. Lærestadene er drivne av insentiv: Dei opprettar fleire studiar som kan skaffe fleire studentar, som gjev inntekter i form av resultatbasert finansiering. For høgskulane er universitetsambisjonen ei viktig drivkraft, og han stel mykje merksemd. Det gjeld å skaffe seg nok master- og doktorgrader til å få universitetsstatus. To høgskular har nyleg vorte universitet, og åtte andre arbeider for det same. Det ligg an til 12 universitet i 2020, altså fem nye, meiner utvalet. Desse prosessane bryt ned arbeidsdeling mellom profesjonsretta høgskular og forskingstunge universitet. Vi har fått hybriduniversiteta, som er ein kombinasjon av dei to institusjonstypane. Det er konkurransen, og utilsikta utslag av denne, som avgjer utviklinga for norsk høgare utdanning.

DIAGNOSEN ER VIDARE at nokre av studie- og forskingsmiljøa er for veike. Kompetansen vert altfor spreidd, og nivået på forskning og utdanning for lågt. Den internasjonale konkurransen tilseier at vi må byggje opp større og flinkare forskingsmiljø. Kritisk masse er eit nøkkelomgrep for Stjernø. Det er ikkje nok å sende e-brev til fagfellar i aust og vest. Forskarane bør tilhøyre eit miljø som er skjerpande i det daglege. Likeeins for studentane: Talet på tilbod av nye og fagleg spreidde masterstudium er i overkant, medan talet på studentar er i underkant på mange studium.

Norsk høgare utdanning er elles utsett for internasjonalt press i form av stadig større og kraftigare forskingsmiljø i naboland og andre utland. Eit heimleg utviklingstrekk er at studentane i stadig sterkare grad vil til dei største byane, og helst vere mykje på kafé. Det trugar spesielt mindre høgskulemiljø, som i Nesna og Førde.

Redaktør Kjetil A. Brottveit

I DENNE VERDA av ulvar, freistar Stjernø dels å demme opp for rådande og trugande tendensar, dels å spele med dei. Nokre av framlegga til meir politisk styring bør vere velkomne. Utvalet kjem med framlegg om 3-4-årige avtalar mellom departement og lærestader, som gjev ein lengre planleggingshorisont enn det vanlege budsjettåret. Avtalane vert ikkje juridisk bindande, men uttrykk for "gjensidige forventninger", og med mogelege konsekvensar for budsjettildelingar. Styringsviljen er òg synleg i framlegget til finansieringsmodell. Utvalet vil auke innslaget av såkalla strategiske løyvingar, og tilsvarande redusere basisfinansiering og resultatbasert finansiering. Dei strategiske løyvingane vil òg gjelde utdanning. Dermed kan politkarane gie løyvingar til dømes til eit sjukepleiarstudium fordi vi treng det. I denne tankegangen er det lett å følgje utvalet: Vi treng større innslag av nasjonal plan, folkestyre og politkarstyring. Vi treng styring som kan sikre fag- og arbeidsdeling, og fornuftig utnytting av komparative fordelar i ulike regionar og fagmiljø. Kampen burde stå mellom omsynet til akademisk fridom og omsynet til samfunnsoppdrag – ikkje mellom marknadsstyring og politisk styring.

DET STORE HOVDUGREPET i innstillinga har dei fleste fått med seg: samanslåingar av institusjonar. Av fleire mogelege samkøyringsmodellar, har utvalet valt den mest drastiske – med framlegg om å redusere talet på statlege høgare utdanningsinstitusjonar frå 42 til 8-10. Institusjonane må, etter framlegget, områ seg og finne ut kven dei ynskjer å slå seg saman med ut frå geografi, fagleg tilpassing og storleik. Vil du ikkje, så skal du. Dei store einingane kan sjåast som ei forskansing før presset frå urbanisering og internasjonalisering har auka endå meir. "Vi rykkjer tilbake eit hakk, og prøver å halde skansen her."

Ein må spørje om det gjennomgripande framlegget står i eit rimeleg forhold til problema

ho er meint å løyse. Nifu Step-forskaren Per Olaf Aamodt oppsummerer innstillinga slik i Teknisk Ukeblad: – Skal man kaste Universitetet i Bergen ut i en svær omstillingsprosess for å løse «problemet» med for små fagmiljøer i Førde og Sogndal?

Om lag der finn ein smertepunktet for denne innstillinga. Sett på spissen: Det påpeikte problemet er hybridinstitusjonar. Løysinga er fleire og større hybridinstitusjonar. Kostnadene ved slik samkøyring og flytting vil vere enorme, og risikoen for mange utilsikta konsekvensar stor. Flytting av fagmiljø grip inn andre arbeidsplassar, næringsliv og andre kunnskapsbaserte samfunnsfelt. Helse Førde var tidleg ute med å slå fast at dei lever i ein symbiose med den no så utsette sjukepleiarutdanning i Førde. – Kappar dei sjukepleiarutdanninga i Førde, tek dei livet av Helse Førde, seier Clara Øberg, styreleiar i Helse Førde til NRK.

DEN STØRSTE VEIKSKAPEN med innstillinga er at ho presenterer svært djuptgripande løysingsframlegg, utan at ho sjølv grev djupt nok. For under alle dei nemnde diagnosane, finst problema som ikkje heng fast på høygaffelen. Og når dei ikkje vert påpeika, vert dei heller ikkje høvelege løysingar til del. Uavhengig av institusjonsstruktur finst ei rad problem i sektoren som har utvikla seg til nær konstante: Mangel på ressursar i form av utstyr, stillingar og ikkje minst tid til forskning. Sektoren vert stadig mindre attraktiv på grunn av lønsvilkår og ein usikker karriereveg.

I vår er det høyringsfrist for innstillinga, og institusjonane har frist for å levere framlegg om samanslåing i 2010. Same kva utfallet

skulle verte: Utvalet har iallfall hatt makt til å leggje premiss som det vil verte vanskeleg å sjå vekk frå i tida framover. Då gjeld det å hugse dei utilsikta konsekvensane, slik at gevinstane kan verte større enn kostnadene, i forskinga og i nasjonen. Såpass stort liker Stjernø at vi tenkjer.

LEDER KRONIKK DEBATT BØKER

Send kronikkforslag til kjetil.brottveit@forskerforum.no. Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom. Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2000,- Innlegg må være maksimum 2000 tegn hvis de skal komme på trykk og blir ikke honorert.

Cha-cha-cha-vitenskap

Myndighetene satser stadig mer på forskningen som *ganske sikkert* gir brukbare resultater. Norge bør ha mer av den nysgjerrighetsdrevne forskning med usikkert utfall.

En tidligere redaktør i tidsskriftet Science, Daniel Koshland Jr., lanserte «*The Cha-Cha-Cha Theory of Scientific Discovery*». De tre kategoriene han kom frem til etter å ha sett tilbake på århundres vitenskapelige oppdagelser, fikk betegnelsene «Charge, Challenge and Chance».

I *charge*-kategorien havnet problemer som i seg selv var åpenbare, som å forstå stjernenes vandring over himmelen, men der måten å løse problemene på, ikke var åpenbar.

Challenge karakteriserte vitenskapelige områder der akkumulerte fakta og begreper som ikke kunne forklares ut fra gjeldende teori, ventet på en samlende, ny idé som kunne forklare alle avvikene. Eksempler er Einsteins spesielle relativitetsteori og baseparingen i DNA-spiralen.

Chance-oppdagelser er slike som skjer tilsynelatende tilfeldig, men som kanskje fortrinnsvis gjøres av forskere med «the prepared mind», som er både nysgjerrige og kunnskapsrike. Slik Röntgen oppdaget strålene som fikk hans navn, Plunkett oppfant teflon eller Fleming oppdaget penicillin. Så vidt jeg kan skjønne, faller svært mye av den forskningen som myndighetene finansierer, helt utenom disse tre kategoriene. Hvis vi definerer vitenskap ut fra Koshlands kriterier, gis den magre kår i Norge i dag.

Jeg mener grensesprengende forskning kan klassifiseres langs en skala, der vi i den ene enden finner forskning som nokså sikkert gir brukbare resultater, bare man setter inn nok ressurser. I den andre enden finner vi den nysgjerrighetsdrevne forskningen, som gjerne blir

ledet av lekende mennesker, og hvor utfallet er usikkert.

Slik jeg også ser det, satser myndighetene mer og mer på den sikre enden av skalaen, med tiltakende øremerkninger av ressursene – spesielt de som går fra departementene til Norges forskningsråd (NFR). Alt i alt øker det totale offentlige forskningsbudsjettet så vidt, men tildelingene til for eksempel NFRs frittstående prosjekter innen biologi og biomedisin har år etter år omtrent nullvekst. Rundt 10 prosent av søknadsbeløpene innvilges. Det gis avslag for omtrent 80 prosent av prosjekter som av utenlandske bedømmere var klassifisert fra gode til fremragende. Glitrende gode prosjekter, helt på linje med de som ligger inne i de relativt smale satsningene på sentre for fremragende forskning, får avslag. Dette har i årevis frustrert medlemmene av fagkomiteene som vurderer søknadene.

Et eksempel på hvor galt det kunne ha gått om alle tenkte som våre bevilgende myndigheter, har vi i årets tildeling av Nobel-prisen i fysiologi/medisin til Mario Capecchi, Oliver Smithies og Martin Evans. Tidlig på 80-tallet søkte Capecchi om penger til et dristig prosjekt fra

National Institutes of Health i USA. Han fikk avslag, med råd om å glemme hele ideen. Det han ville forsøke, var å forandre spesielle gener i embryonale stamceller (ES) ved hjelp av homolog rekombinasjon. Denne teknikken virket i gjærceller, men de færreste trodde den ville virke i ES. Capecchi gav seg ikke, klarte å få penger fra andre kilder og viste, sammen med Smithies, at man kunne slå ut gener i ES. Disse cellene kan bli til alle typer celler i kroppen vår. Fortsettelsen på historien var også dramatisk. Evans ledet en gruppe som prøvde å dyrke ES, noe mange tvilte på var mulig. Selv ville han først ikke tro det da gruppen hans fikk det til.

Noen år senere viste de at ES kunne innordnes i den lille celleklumpen som dannes en stund etter befruktningen av et museegg, og gi opphav til en del av den nyfødte musens celler. Hvis så en gen-utslått ES-celle ved en tilfældighet gav opphav til kjønnscellene, ville det defekte genet kunne videreføres til alle cellene i nye generasjoner av mus, ved selektiv avl. Nå finnes det mer enn 11 000 «knock-out»-musetyper, det vil si at omtrent halvparten av musegenene er slått ut, ett for ett. Disse musetyper kan tjene som gode modeller for mange av menneskets arvelige sykdommer, og de fleste forskere innen medisinsk grunnforskning anvender slike mus til å utforske hvordan cellulære prosesser styres.

Da den utsultede Capecchi kom til USA etter annen verdenskrig – han ble funnet på et sykehus av moren da hun kom hjem fra konsentrasjonsleirsoffhold i Dachau – trodde han at gatene bokstavelig talt var brølagt med gull. Men han oppdaget i stedet at broleggingsmaterialet bestod av muligheter, «opportunities». Det ville han trolig ikke funnet i det rike Norge i dag, slik vi sultefører den usikre forskningen.

Resultater fra grunnforskning ligger under utviklingen av mange av de prosesser og produkter vi omgir oss med. Tenk bare på transistorene, skjermen på MP3-spilleren eller Google!

Vi vet ikke hvilke av grunnforskningens resultater som blir praktisk viktige, men uten de resultatene som blir det, ville vi stått nakne i snøen uten mobiltelefon!

Hadde ikke forskere fått «leke seg» og utvikle måter å dyrke celler på i petriskåler, hadde man ikke kunnet dyrke virus og heller ikke utvikle poliovaksinene på slutten av 40-tallet. Hadde man ikke hatt det matematiske totallsystemet som danner grunnlaget for datamaskinene – hva ville verden i dag da ha vært? Hadde ikke norske forskere fått studere noe så unyttig som alger, ville man ikke forstått hvorfor algeoppblomstringen i sin tid var en fare for oppdrettsnæringen, og heller ikke i dag sett mulighetene for at alger kan lage viktige ingredienser i fôr til oppdrettsfisk. Hadde ikke Universitetet i Oslo hatt en spesialist på jugoslaviske forhold, ville allmennheten fått vite mye mindre om hvorfor Jugoslavias delstater falt fra hverandre.

Dette er enkelttilfeller – anekdotisk evidens – kan man innvende. Men en meget omfattende og grundig studie av fremveksten av moderne hjerte/kar- og lungemedisin etter annen verdenskrig forteller overbevisende om grunnforskningens betydning.

Comroe og Dripps (Science 1976; 192:105–111) forsøkte å kartlegge fremkomsten av de ti viktigste kliniske nyvinninger i løpet av 30 år

innen dette feltet. De brukte hundrevis av spesialister som rådgivere på alle stadier av forskningsprosessen for å øke konklusjonenes holdbarhet og objektivitet. Alt i alt ble 137 essensielle kunnskapsområder identifisert som grunnleggende forutsetninger for de ti viktigste fremskrittene. Deretter undersøkte forskerne ca. 4000 vitenskapelige artikler for å finne frem til dem som hadde hatt avgjørende betydning. Ved hjelp av konsulenter ble 529 av artiklene utpekt som helt essensielle, eller nøkkelartikler. Av disse var hele 41 prosent ikke klinisk orientert, selv om de kom til å ha avgjørende betydning for de senere viktige fremskritt innen behandling. Med andre ord: Forskerne som sto bak disse vitenskapelige arbeidene, hadde søkt kunnskap for kunnskapens egen skyld. Over 60 prosent av nøkkelartiklene representerte grunnforskning, i betydningen utforskning av mekanismer. Og bare 15 prosent av nøkkelartiklene representerte målrettet utviklingsarbeid.

Vi vet ikke hvilke av grunnforskningens resultater som blir praktisk viktige, men uten de resultatene som blir det, ville vi stått nakne i snøen uten mobiltelefon!

«Ja, men vi er så små; kan ikke de store nasjoner drive med grunnforskning, og så kan vi importere det som er nyttig?» Den holder ikke. Ingen som er gode, vil samarbeide med andre som ikke er det; vi ville støtes ut av det internasjonale forskerfellesskapet. En ting er at man skal være oppegående som forsker for å skjønne hvilke nyvinninger det er verd å importere. En annen – og kanskje viktigere – sak er at doktorgradsutdanningen er den høyeste intellektuelle utdanningen vår, og den vil bli ødelagt om ikke lærerne, forskerne, ved våre universiteter er med i den internasjonale ligaen. Nobel-priser er uforutsigbare; ypperlig doktorgradsutdanning kan forutsies og er meget anvendelig. Dette gjelder ikke bare i medisinske og naturvitenskapelige fag. Tenk bare på hvilken ekspertise som trengs innen jus, etikk, kultur og språk, når norske

oljeselskaper beveger seg utenlands.

En ikke helt avsluttet Nifu Step-undersøkelse av hva de som tok doktorgraden for noen år siden, mener om ph.d.-utdannelsen sin, viser at de spurte er fornøyde. Og de som ikke arbeider innen akademia, er like fornøyde som de som virker i universitets- og høyskolesektoren. Det vil kanskje overraske noen.

Mot denne bakgrunnen er det riktig og viktig av myndighetene å satse, ved å tildele stipendiatstillinger – i alle fag. Men mange av kandidatene burde også kunne lokkes inn i vitenskapen ved å få muligheter for en videre akademisk karriere, ved at det også tildeles flere postdoktorstillinger. Og grunnforskningen må få levelige kår ved at universiteter og høyskoler får fullfinansiert de nye stillingene og NFR får økt grunnforskningsfondet drastisk, slik at det kan tjene sin opprinnelige hensikt. Denne var å la avkastningen komme de frie forskningsprosjekter til gode; det var ikke slik at alt skulle brukes til EU-kontingenter og ufullstendig finansiering av nye stipendier. Med andre ord, gi «Charge, Challenge and Chance»-forskningen en skikkelig mulighet også i vårt land!

Nobel-priser er uforutsigbare; ypperlig doktorgradsutdanning kan forutsies og er meget anvendelig.

Regjeringa og regionale forskingsfond

FORSKINGSSTRATEGI: Regjeringa fekk før jul overlevert ei utgreiing om regionale forskingsfond. Tanken om slike fond blei lansert i regionsmeldinga, men forslaget er lite kjent og har skapt lite debatt. Det er derfor på tide å reise spørsmålet om kva ein vil oppnå med denne ordninga.

Fylkeskommunane har mista mykje av makta si. Helse og velferd har vore eit berande element i det politiske engasjementet lokalt og regionalt. Men med sjukehusreforma miste fylkeskommunane ansvaret for dei mest sentrale helsetenestene. Samanslåinga av Helse Sør og Helse Øst er av mange oppfatta som eit bevisst tiltak for å hindre at sjukehusa kan tilbakeførast til eit regionalt nivå. Dermed har dei framtidige regionane mista det ansvarsområdet der dei hadde tettast dialog med veljarane. Fylkespolitikarane og Kommunal- og regionaldepartementet har derfor leita etter andre område som kan forvalta av dei nye regionane.

Då regjeringspartia diskuterte stortingsmeldinga om regionsreforma, var det sterke krefter som ønska å overføre dei statlege høgskolane til regionane. Eg deltok i diskusjonar om dette i landsstyret i SV som gjekk i mot å endre eigarskapet. Det var inga usemje om at universitet og høgskolar bør styrke samarbeidet med næringsliv og samfunnsliv i eigen region. Men dei fleste meinte at eigarskap og eigarstyring ikkje er eit tenleg verkemiddel. Universitet og høgskolar som skal ta vare på sin forskingsintegritet, sitt breie samfunnsoppdrag og si samfunnskritiske rolle, bør ikkje vere for avhengige av regionale aktørar som dei skal samarbeide med. Dessutan er Noreg ei lite land der universitet og høgskolar bør inngå i ei nasjonal satsing for å nå viktige nasjonale mål. Og det er viktig at dei akademiske institusjonane har sterke nasjonale og internasjonale relasjonar blant anna for å bidra til å utvikle eit sta-

dig meir internasjonalt næringsliv og ein offensiv offentleg sektor.

Då forslaget om å overføre høgskolane til regionane fall bort, blei ideen om regionale forskingsfond lansert. Forslaget er omtalt i regionsmeldinga, men det er først no vi har fått eit konkret forslag på bordet. Kommunal- og regionaldepartementet og Kunnskapsdepartementet bestilte ei utgreiing frå Noregs forskingsråd, og den blei levert oppdragsgivarane før jul. Forskinsrådet legg fram eit forslag som bestilt, men både på og mellom linjene kan vi lese ei viss uro, og det er god grunn til å ta den på alvor. Forslaget om regionale forskingsfond reiser mange av dei same spørsmåla som forslaget om

Dei regionale forskingsfonda vil få små sekretariat, og det kan bli ei utfordring å oppretthalde kompetanse og profesjonell avstand til dei regionale aktørane. For å bøte på dette har Noregs forskingsråd foreslått eit komplisert samspel mellom Forskinsrådet og dei regionale forskingsfonda. Det er viktig å unngå at dei regionale fonda blir ei trygg honningkrukke som reduserer motivasjonen og evna til å skaffe seg forskingsmidlar frå andre kjelder. Øymerka midlar er ingen automatisk garanti for regional utvikling. Forsking er ikkje noko regionsmeisterskap. Regionane treng kunnskapsmiljø som er nasjonalt og internasjonalt konkurransedyktige. For regio-

vidare kan overførast til andre sektorar. Det er skuffande at Forskinsrådet ikkje går nærare inn på dette. Det kan vere grunn til å undre seg om dette signaliserer at fonda primært er tenkt å dekkje regional næringsutvikling, og at andre forskingsområde og grunnforskning i regionane i større grad må finansierast på andre måtar. I så fall kan det få konsekvensar for prioritering og arbeidsfordeling i universitets- og høgskolesektoren.

Utgreiinga om regionale forskingsfond føreset at regionane skal utvikle eigne forskingsstrategiar. Her står regionane overfor store utfordringar. Folkevald makt skal kombinerast med fagleg innsikt og fri forskning, og aktuelle

Det er viktig å unngå at dei regionale fonda blir ei trygg honningkrukke som reduserer motivasjonen og evna til å skaffe seg forskingsmidlar frå andre kjelder. Øymerka midlar er ingen automatisk garanti for regional utvikling. Forsking er ikkje noko regionsmeisterskap.

overføring av høgskolane til regionalt nivå.

Noregs forskingsråd har dei siste åra fått moderat vekst i budsjettet sitt. Ein stor del av auken i forskingsmidlane går til EU, og blir fordelt gjennom deira system og etter deira strategiar. Dersom ein annan del av dei tilgjengelege forskingsmidlane skal gå til regionale forskingsfond med sine strategiar, kan det bli vanskelegare å utvikle ein nasjonal forskingspolitikk med tilstrekkeleg tyngde. I sitt svar til regjeringa uttrykkjer Forskinsrådet uro for fragmentring av norsk forskingspolitikk og norsk forskingsinnsats. Forskinsrådet etterlyser derfor friske midlar til dei regionale fonda.

nane er det like viktig å vere representert i nasjonale fora som å ha sine eigne midlar å fordele, utan at det dermed er sagt at det treng vere nokon motsetnad her.

Både næringsliv og offentleg sektor er omtalt i målsettinga for dei regionale forskingsfonda. Men når Forskinsrådet går nærare inn på korleis fonda skal fungere, er det berre næringslivsorientert forskning som blir brukt som eksempel. Fonda skal bygge vidare på erfaringar frå fleire store program for regional næringsutvikling. Område som helse, skole, kultur, demokratiutvikling og forvaltning er ikkje omtalt i utgreiinga. Det er slett ikkje sikkert at erfaringane frå regional næringsutvikling utan

brukargrupper skal ta del i prosessane. I arbeidet med forskingsstrategi må ein evne å tenkje langsiktig og ta høgde for store samfunnsendringar, og ein må ta omsyn til nasjonale strategiar. Kanskje kan vi la oss inspirere av den teksten som Paal-Helge Haugen skreiv til opninga av Universitetet i Agder. Han klarte på ein fortrefteleg måte å skape samanheng mellom det nære og det globale, mellom det spesielle og det universelle, mellom det instrumentelle og det eksistensielle.

AV ALF HOLMELID,
forskningsdirektør,
Universitetet i Agder

Et alternativ til tellekantsystemet

FINANSIERINGSMODELL:

Universitet og høgskoler skal sikre studentene tilgang til de beste og mest oppdaterte kunnskapene innenfor de ulike fagområdene. Kunnskap, fremskaffet gjennom forskning, er en forutsetning og et nødvendig virkemiddel for å møte utfordringene samfunnet står overfor. Incentivordninger må være egnet til å stimulere kunnskapsutviklings- og forskningsaktiviteten, og finansiering er et stikkord i denne sammenheng. Finansiering av forskningen består i dag av en basiskomponent, en strategisk og en resultatbasert forskningskomponent. Den resultatbaserte forskningskomponenten har igjen fire indikatorer, hvorav publiseringspoeng er den ene. Tildeling på grunnlag av publiseringspoeng innbærer at ulike publiseringsformer er rangert og vektet. Sistnevnte omtales gjerne som «tellekantsystemet». Etter dette systemet premieres publikasjoner gjennom registrering av hvor det blir publisert, og vurderingen skjer ut fra en prestisjeskala.

I debatten om tellekantsystemet har det kommet fram mange sider som vanskelig kunne forutsees da systemet ble innført i 2004. Et enkelt nettsøk gir nærmere 2000 treff, og dette er et godt bilde på et omdiskutert system. Det spørres om systemet måler kvalitet i norsk forskning, om det rapporteres riktig fra institusjonene, om det gir de riktige incentiver til publisering og om det er riktig å bruke så mye ressurser på å «telle». Mange mener det er uheldig at forskningspublikasjoner fra ulike fagområder

og -tradisjoner telles og vektes på samme måte innen ett og samme system. Noen hevder at tellekantsystemet ansporer forskere til å prioritere publisering i flest mulig artikler; en tankegang som ikke drives av trangen til å få fram kunnskap, men av penger og prestisje. Definisjonsmakten over hva som er god akademisk litteratur er dessuten overført til et lite antall forlag med nær kobling til engelskspråklige universiteter med høy internasjonal status, noe som får konsekvenser for kvaliteten på norsk akademisk litteratur.

Kunnskapsdepartementet har signalisert at finansieringssystemet vil bli gjennomgått for å hindre uheldige og lite hensiktsmessige vridningseffekter. Dette ønsker vi velkommen. På samme måte som innsatsstyrt finansiering i helsevesenet har ført til kreativ bokføring, har tellekantsystemet i høyere utdanning ført til tilsvarende tilpasninger og kreativitet når det gjelder publisering og rapportering. Ved vår høgskole har vi forskere med høy kompetanse som publiserer mye og dermed gjør det godt i «tellekantsystemet». Vi stiller likevel spørsmål ved om systemet er formålstjenelig, siden det stjeler uforholdsmessig mye ressurser som en av fire indikatorer for resultatbasert omfordeling av forskningsmidler, samtidig med at det har åpenbare utilsiktede virkninger og ikke minst påviselig fører til mer eller mindre ubevisst fusk.

Bruk av publiseringspoeng fungerer ved siden av et allerede eksisterende evalueringssystem av norsk

Mange mener det er uheldig at forskningspublikasjoner fra ulike fagområder og -tradisjoner telles og vektes på samme måte innen ett og samme system.

PÅ SPISSEN

Diktning og sannhet i stortingsmeldinger

Snart er det ingen som orker å lese noe om kvalitetsreformen lenger. Men som man sier på fransk: *Encore un petit effort!* Vi skal til Stortingsmelding nr. 7 (2007–2008): «Statusrapport for Kvalitetsreformen i høgre utdanning», som ble lagt frem 30. november i fjor og behørig feiret 5. desember med frokostseminar på Blindern i regi av lokallaget FF/UiO.

Undertegnede skulle være ordstyrer og måtte av den grunn *blade sakte* gjennom nevnte dokument.

Stortingsmeldinger har jo ingen forfatter, ingen stemme. Setningene kommer fra intet og sleper

seg bortover, klangløse og grå; man kjenner på kroppen hvor tungt det er for ordene å bære seg selv. Leseren strever empatisk og sovner. Men så dukker det opp et avsnitt som maner til krystallklar konsentrasjon: «5.3.1. Økt satsing på forskning og flere stillinger.» Aha! Får jeg forske mer? Får jeg en ny kollega? For en fest! Jeg begynner å lese nøye (s. 27f.): «Et av vedtakene i Stortinget [...] var at kvalitetsløftet for utdanningen ikke skulle gå ut over forskningsinnsatsen ved institusjonene [...]» (Beklager det heslige ordet *kvalitetsløft*, men sitat er sitat.) Videre: «Det har i perioden 2002–2006 vært en økning i antall ansatte på 3635 samlet ved alle statlige universiteter og høgskoler. Dette tilsvarer en vekst på 15,5 pst. Økningen omfatter både midlertidig og fast ansatte, og inkluderer alle typer stillinger, også nye stipendiatstillinger.» Et annet sted i dokumentet (s. 62) kan man lese at det er blitt opprettet

1000 nye stipendiatstillinger i nevnte periode. Trekker man dem fra, blir det 2635 igjen. Disse er nok både administrative, tekniske og midlertidige undervisningsstillinger i forbindelse med reformen, tenker jeg. Og om det finnes noen faste vitenskape-

lige stillinger, er de visst spredt for alle vinder. Vanskelig å få øye på de store mengder med nye forskere og lærere her hvor jeg sitter, på Blindern, i landets største utdannings- og forskningsinstitusjon, og med høyest gjennomsnittsalder.

Melankolsk må jeg sitere Goethe dvs. Torquato Tasso: *Man merkt die Absicht und ist ver-*

stimmt. Noen vil ha oss til å tro at vi har fått det bedre, mens vi i realiteten har fått flere oppgaver og mer av alt, blant annet skal de tusen ekstra stipendiatene ha veiledning i tillegg til dem vi hadde fra før. Dette er da bare moro, og det øker nok forskningsproduksjonen totalt i den grad doktoravhandlingene deres blir ferdige, men jo flere slike morsomme ting vi gjør i beste arbeidstiden, desto mer må vi bruke av helgene, påskeferien og 17. mai til å produsere vår egen forskning.

Selv om utsagnet er summen av bare sanne setninger, er det ren diktning å si at vi har fått «økt satsing på forskning og flere stillinger». Den store litteraturens paradoks spilevendes. Der er som kjent hver setning dikt og forbannet løgn, men sammen avdekker de en sannhet. En slik retorisk spilevending kan settes på formel, i en kiasme: *sannhet: løgn/løgn: sannhet*.

I På spissen skriver våre faste skribenter, **Karin Gundersen**, Bo Terning Hansen, Gunnar Sivertsen og Kolbjørn Hagen sannheten om academia.

Karin Gundersen,
professor i fransk
litteratur,
Universitetet i Oslo

forskning – nemlig kommisjonsvurderinger i forhold til førstekompetanse eller professorkompetanse. Spørsmålet er om man heller kan benytte det allerede innarbeidede systemet med kompetansevurderinger som et incentivsystem for vitenskapelig publisering. Kan et mer indirekte incentivsystem med data som allerede registreres få samme effekt uten de uheldige konsekvensene som tellekantsystemet har? Vil et alternativ system kunne medføre besparelser og redusere muligheten for kreativ bokføring?

Vår forskningsadministrasjon har gått gjennom data fra Norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste for 34 statlige institusjoner (høgskoler og universitet) og sett på sammenhengen mellom kompetansenivå hos undervisnings- og forskningspersonalet og tellekant-systemets publiseringspoeng. De forskjellige stillingskategoriene er gruppert i tre grupper og gitt ulik vektning (kompetansepoeng). Gruppen bestående av lærer/lektor/amanuensis har fått vekt 0,1, gruppen med førstelektor/førsteamanuensis/postdoktor har fått vekt 1,0 og gruppen med professor og dosent har fått 10. Inndelingen er bestemt av hvilke typer kommisjonsarbeid

som eksisterer: Vurdering av førstekompetanse og vurdering av professorkompetanse. For å bevege seg fra ett nivå til et annet, vil forskeren bli kommisjonsvurdert – det vil si all vitenskapelige produksjon vil bli grundig gjennomgått. Derfor vil vitenskapelig publisering være en forutsetning for å bevege seg fra ett nivå til et annet. Gjennomgangen viser en høy grad av sammenfall mellom disse kategoriene, og slik sett er kompetansevurderinger med kompetansepoeng et godt alternativ. Ved bruk av kompetansepoeng som grunnlag for tildeling av forskningsmidler, opererer en med verdier som er lett tilgjengelig – og vanskelig å manipulere. Det vil bli viktig for institusjonene å legge til rette for at ansatte kan avansere fra et kompetansenivå til et annet.

Det som kan innvendes mot dette alternativet er at kommisjonsvurdering ikke fungerer etter hensikten – alt er avhengig av hvilken kommisjon som skal utføre evalueringen. En bør derfor foreta en grundig gjennomgang av regelverket som er knyttet til kommisjonsvurdering for å sikre at tilnærmet like krav skal gjelde i de forskjellige fag – dette er selvsagt viktig å gjøre uansett valg av incen-

Ved bruk av kompetansepoeng som grunnlag for tildeling av forskningsmidler, opererer en med verdier som er lett tilgjengelig – og vanskelig å manipulere.

tivsystem. En annen innvending kan være at de som har oppnådd den høyeste kompetansen slutter å publisere. Til det er å si at det er lite sannsynlig og ikke vår erfaring at professorene/dosentene endrer interesse for å formidle forskning fra sitt fagområde etter at kompetansen er oppnådd. Institusjonene har dessuten mange virkemidler som kan anvendes hvis ansatte ikke produserer forskning i tråd med arbeidsbetingelsene. Undervisningsbelastning, lokale lønnsforhandlinger eller forskningspermisjon er stikkord. Ytterligere en innvending kan være at profesjonsrettete studier vil kunne lide under et slikt system. Mulighetene for kompetansebasert avansement gjennom stillingskategorier som 1. lektor og dosent, bør imidlertid løse dette problemet for ansatte i profesjonsutdanningene.

Dagens system er svært arbeids- og ressurskrevende og involverer mange parter med høy kompetanse. I tillegg til at det altså gir uønskede vridningseffekter. Svaret for den vitenskapelige produksjonen er dessuten flyttet fra institusjon til individ. Ved innføring av kompetansepoeng, vil ansvaret forankres institusjonelt. Fordelene ved et incentivsystem basert på kompetansepoeng antas å oppveie ulempene, og er dessuten mindre komplekst og ressurskrevende enn dagens tellekantsystem, med andre ord et godt og robust alternativ.

Av rektor BENTE OHNSTAD,
viserektor MARTIN RØNNINGEN
og direktør JOSTEIN SKURDAL,
Høgskolen i Lillehammer

Forskningstiden sikret ved UiB

RETNINGSLINJER: I Forskerforum nr. 1/2008 gis det uttrykk for at UiB har et mer uforpliktende system for fordeling av normalarbeidstiden mellom forskning og undervisning enn de øvrige universitetene. Dette er ikke riktig. Etter at særavtalen utløp 1. august 2007 har UiB videreført den innarbeidede praksis med at vitenskapelig ansatte skal bruke omtrent like mye tid til forskning som til undervisning og veiledning. Det har aldri vært opp

til hvert enkelt fakultet eller institutt å avgjøre om denne ordningen skal praktiseres eller ikke.

Ordningen er nå formalisert og presisert ved at UiB har utarbeidet retningslinjer for normalfordeling av arbeidsoppgaver innenfor arbeidstiden for professorer og førsteamanuenser. Retningslinjene stadfester dagens praksis ved institusjonen.

I retningslinjene understrekes følgende: For at Universitetet i Ber-

gen skal kunne opprettholde og styrke sin status som forskningsuniversitet, videreføres ordningen med at hver enkelt vitenskapelig ansatt i professorater og førsteamanuensisstillinger som hovedprinsipp skal bruke like mye tid til forskning som til undervisning og veiledning, og andre oppgaver skal som hovedregel være av begrenset omfang. Vi anser garantier for forskningstid som viktig for å rekruttere og beholde de beste forskerne

og for å sikre at utdanningen er forskningsbasert.

Av rektor SIGMUND GRØNMO
og universitetsdirektør
KARI TOVE ELVBAKKEN,
Universitetet i Bergen

Nyliberalisme utan effektar?

Effektane av nyliberalismen for offentleg sektor verkar her utydelege snarare enn fleirtydige.

Ein mannsalder etter at Thatcher og Reagan kom til makta på eit nyliberalistisk program, og regjeringa til vår eigen Kåre Willoch starta det som har vore omtalt som nedbygginga av den sosialdemokratiske orden, har fagmiljøet ved Institutt for statsvitenskap stilt spørsmåla: Har nyliberal ideologi endra grensene mellom privat og offentleg sektor i Norge? Og inneber nyliberalisme ei svekking av demokratiets vilkår? Svara blir gjevne av 27 forfattarar over 369 sider og 19 kapittel. Dei fortel oss ein del om nyliberalismen i Norge – og om statsvitskapen i Oslo.

Den første delen tek føre seg nyliberalisme i lys av politisk teori. Grovt kan vi skilje mellom to definisjonar av nyliberalisme i boka. Den smale definisjonen forstår nyliberalisme som eit relativt laust kopla sett av politiske oppfatningar som legg vekt på at den einaste legitime rolla til staten er å sikre det enkelte mennesket sin fridom, spesielt økonomisk fridom. Her finn vi med ulike grunngevinngar Hayek, Friedman og Nozick. I første del diskuterer ein også normative problem som nyliberalismen støytar på i høve til demokrati og fordelingsrettferd.

Det meste av boka tek utgangspunkt i ein vidare definisjon, som inkluderar introduksjon av marknadstenking i offentleg sektor. Dette er temaet for den andre delen. Den tredje delen gjev ei framstilling av oppslutninga om eit nyliberalt program blant eliten innanfor politikk, næringsliv og forvaltning og i befolkninga. Dette er analysar av meningsrepresentasjon basert på spørjeskjema. Han viser mellom anna at vi har ein spalta elite: Ønsket om ein styrkt privat sektor i næringslivseliten har sitt motstykke i eit forsvar for offentleg sektor i eliten med base der. Og han viser utbreidd skepsis mot auka sosiale skilnader blant veljarane.

Kva er så svara på spørsmåla dei stilte innleiingsvis? Legg vi til grunn ein smal definisjon av nyliberalisme, finn vi få spor: Vi ser

lite av privatisering og enda mindre av ein svekt offentleg sektor. Legg vi til grunn ein brei definisjon, er spora fleire – om enn uty-

Per Kristen Mydske,
Dag Harald Claes og
Anund Lie (red.)
*Nyliberalisme –
ideer og politisk virkelighet*
Universitetsforlaget, 2007
406 sider
Veil. pris: 349,-

delege. Eg skal her avgrense meg til dette temaet, og dermed analysane av offentleg sektor.

Sjølv om fleire av titlane i denne delen hentar omgrepa frå det meir byråkratiserte språket i norsk statsvitskap («forvaltningspolitikk», «regional organisering»), finn vi her drøfting av endringar på fleire vesentlege politiske sektorar. Framstillinga verkar plausibel om enn i varierende grad djuptpløyande på dei områda eg kjenner ein del til frå før. Ho er interessant og urovekkande på det som for meg var eit lite kjent felt: Privatiseringa av militærmakt, særleg hos våre allierte Storbritannia og USA.

Men drøftinga har to veikskapar, som eg ser som resultat av manglande dialog med dei to søsterdisiplinane: Økonomifagets imperativ om effektanalyse. Og sosiologiens innsikt i institusjonar som arenaer for utøving av symbolsk makt i meir grunnleggande tyding enn «symbolpolitikk»: Ordets makt.

Boka manglar ei systematisk oppsummering av kva som har vore effektane av fristilling og privatisering. Men les ein samanfatinga av kraft-, tele-, post- og jernbanesektor, er effektane reduserte kostnader og lågare prisar utan vesentlege omfordelingsverknader. Dette kunne kanskje vore løfta fram som eit hovudfunn – ikkje minst sidan norsk statsvitskap har framstått som kritisk til slike endringar?

Boka manglar også ei systematisk analyse av korleis styringsprinsipp og -omgrep henta frå marknaden, kombinert med den kontrolllogikken som pregar byråkratiet, endrar makttilhøva i offentleg verksemd. Slike endringar er truleg viktigast på sektorar der måla for verksemda er fleirtydige og vanskelege å måle (som helse, utdanning og forskning), og dermed blir innsnevra når dei vert operasjonaliserte av nye eindimensjonale styringsprinsipp.

Dette er den sosiologiske utfordringa: Studiet av rolla til dei nye administrasjonsprofesjonane i offentleg sektor – og omdanninga av dei gamle. I eit slikt perspektiv er den formelle eigarskapen og tilknytingsforma til sjukehusa som i denne boka er eit tema mindre interessant enn slike forhold som finansieringsordning, rekruttering til sentrale posisjonar, og koplingane til den private helseindustrien.

I nokre kapittel går forfattarar i dialog med utfordringane frå sosiologi og økonomifaget. Men i store delar er slike problemstillingar fråverande: Vitskapen om staten er innkapsla i staten. Det er nok også ein grunn til at konklusjonane om effektane av nyliberalismen verkar meir utydelege enn fleirtydige. Tydelege konklusjonar på dette området kunne truleg også informert den drøftinga som kanskje er minst avklara i boka – tilhøvet mellom nyliberalisme i vid tyding og vilkåra for demokratisk handlekraft.

AV ODDGEIR OSLAND

Mediesupermennesket

Elise Seip Tønnessen
Generasjon.com. Mediekultur blant barn og unge
Universitetsforlaget, 2007
185 sider
Veil. pris: 299,-

Den nye generasjonen av mediebrukarar framstår nesten som supermenneske. Dei brukar mediene til læring, til sosial omgang og til avslapping, og dei gjer det utan nokon form for usikkerheit eller moralske anfektelsar. Denne boka utgjer ein viktig dokumentasjon av mediene si rolle i kvardagslivet til norsk ungdom. Tre medier er spesielt viktige i vår tid, i følge Tønnessen, nemleg fjernsyn, internett og mobiltelefon. Spørsmålet er korleis ungdom forhold seg til desse mediene, og Tønnessen har samla eit stort materiale for å svare på det. Prosjektet startar i 1993 med samtalar med fireåringar, og me følgjer dei gjennom intervju og spørjeskjema fram til sekstenårsalderen, i 2005.

Forfatternen viser i stor detalj korleis mediesupermennesket sine teknikkar, kunnskapar og interesser knytt til medier utviklar seg gjennom åra. Ungdommane skjønar seg godt på kameraføring, klipperyte og lydbruk, og likar mykje betre levande lyd og bilete enn skrift. Ungdommane har finstemte sosiale evner. Dei brukar fjernsyn, internett og mobiltelefonen til å danna sosiale rom ved sida av dei stadene der foreldra og skulevesenet dominerer. Det er viktig å vera med her, og posisjonera seg overfor vennene på SMS, chat og gjennom å ha sett dei rette TV-programma. Men andre medier vert ikkje brukt til slik stadig posisjonering, hevdar Tønnessen, og det gjeld særleg radio, spelefilmar, bøker og blad. Desse mediene vert brukt mest til tidtrøye. Forfatternen understrekar at keisemd er ei framtreddande kjensle i ungdomslivet, noko av det viktigaste mediene vert brukt til er nettopp å overvinna keisemda.

Kva andre særtrekk har denne generasjonen av supermenneske? Jo, det går klart fram at jenter og gutar har forskjellige interesser og handlemønster når det gjeld med-

ier. Tønnessen beskriv ein kjønndelt skulekultur der jentene er flinkare til å lesa enn gutane og lett tilpassar seg den rådande skulekulturen, medan gitar er flinkare til å handtera teknologiar enn jentene, og dyrkar ein jamaldringskultur utanfor skulen. I jentekulturen er det fokus på personleg kontakt, på TV ser dei Hotel Cæsar og andre melodramaseriar, dei høyrer pop-musikk, og spelar Sims. I gutekulturen er det fokus på fartsfull leik, på TV ser dei The Simpsons og annan humor med ironisk tilsnitt, dei høyrer rockemusikk og spelar Counterstrike. Det er interessant å sjå at denne stereotype forskjellen står like sterkt no som før.

I sum er *Generasjon.com* eit overflødigheitshorn av nyttig informasjon om ungdomars mediebruk, men nettopp dette gir boka tidvis eit kjedeleg preg. Boka er sterkt prega av kategorisering og oversikter og samanlikningar, og eg saknar fleire grundige analysar av materialet. Særleg i dei første kapitla vert det litt som å lesa eit oppslagsverk. Seip Tønnessen er kulturanalytikar, og ho er på heimebane når ho gjer tekstanalysar av TV-program og argumentasjon omkring lesing, skriving og sjåing. Men det er nesten synd ho ikkje er sosiolog, for dette rike materialet kunne fortalt oss mykje meir om sosiale forhold blant mediesupermenneska.

AV LARS NYRE

Festlig forskningsformidling

Arne Torp
R – ei urokråke i språket
Samlaget, 2007
170 sider
Veil. pris 299,-

Kan man skrive en hel bok om én bokstav?

Arne Torp, en av Norges mest kjente språkforskere, har gjort akkurat det. Han valgte bokstaven – eller rettere sagt *lyden* r. Det skal vise seg å være gode grunner til det valget. R-en spiller en sentral og spesiell rolle i de fleste språk.

Torp rydder her opp i mange utbredte myter om den vesteuropeiske r-en. Nei, dansker har ikke talefeil, men måten de snakker på viser det mest framskredne nivået, eller forfallet, som én type r-lyd kan føre til. Et hovedpoeng i boka er at uttale ikke nødvendigvis utvikler seg fra å være komplisert til å bli enklere, tvert imot skjer det stadig ting som gjør språket mer innvikla. Her er r-en ofte sterkt involvert.

Torp viser hvordan rulle-r-en mest sannsynlig har vært den opprinnelige r-en, fra latin. Han går så på jakt etter hvor skarre-r-en kom fra, og resultatet av jakten foran-

drer kanskje synet på franskmenn eller bergensere som folk som ikke klarer å si ”ordentlig” r. De kunne det for ikke så veldig lenge siden. Men skarringen tok overhånd, fordi den ble en del av elitens språk. Her har nok det franske hofet vært involvert i spredningen, dog ikke – som mange tror – i opprinnelsen, til skarre-r-en.

Nordmenn er et folk opptatt av språk. Vi har god grunn til det, et langstrakt land med mange til dels svært ulike dialekter. Ulik bruk av r-lyden er et av de tydeligste skillene mellom dialektene. Vi som er redde for å ende opp som «skar-rere» kan for det meste slappe av. Så lenge vi holder på «retrorefleksene» er i alle fall trønderne og nordlendinger trygge. Setesdølene er det derimot verre med. Hvorfor det er slik forklarer Torp utførlig.

Den er litt vanskelig å plassere denne boka. Hvem er leseren? Boka er tenkt å skulle nå utover det rent språkfaglige miljøet og er et beundringsverdig forsøk på å gjøre et smalt og komplekst tema tilgjengelig for det brede lag av befolkningen. Men det er en vanskelig oppgave. Teksten er veldig detaljert på enkelte plan, noe som er nødvendig når man skal vise ulikheter i dialekter, men det gjør boka noe tung å lese. Forfatteren er likevel medfølende, han forstår det er tungt stoff og heier på oss, lett på foten (eller tunga) og bidrar alt han kan for å gjøre stoffet lettfattelig og

morsomt. Og lykkes langt på vei. Når denne anmelder likevel er litt tvilende til om boka vil bli lest av legfolk, skyldes det nettopp de tynge partiene. Her nærmer boka seg en vitenskapelig tekst. Men mangel på kilder og en til tider tøysete tone forhindrer at den vil bli oppfattet som det. Boka faller dermed litt mellom to stoler. Likevel vil den nok egne seg godt som påfyll til lærere som vil gjøre språkundervisninga festligere. Her er mange gode eksempler og fine øvelser for å gjøre seg kjent med både sin egen og andres dialekter. Oppslagslisten bakerst letter lesingen når man helt har glemt hva det stod om «vokalisering» tidligere.

En CD med muntlig uttale hadde gjort verket komplett, men kostnadsfritt ville ikke et slikt tillegg vært. Leseren får klare seg med å lese høyt for seg selv underveis. Det er ikke så verst gøy det heller.

AV ELIN HAVELIN REKDAL

Kort fortalt

Ika Kaminka (red.)
Norsk Kunstårbok 2007
Pax Forlag, 2008
160 sider
Veil. pris: kr 338,-

En årlig oppsummering som gjennom artikler, bilder og utvalgte anmeldelser gir et innblikk i norsk kunstliv i 2007. Utgis i samarbeid med Kunstnernes Informasjonskontor (KIK). Gjesteredaktør er kunsthistoriker og oversetter Ika Kaminka.

Andre bidragsyttere er kunstnerne Henrik Placht og Jørgen Larsson og stipendiat i teatervitenskap ved Universitetet i Oslo, Jon Refsdal Moe.

Adam Smith
De moralske følelsers filosofi
Vidarforlaget, 2008
550 sider
Veil. pris: kr 428,-

En 250 år gammel klassiker. I boka betones sympatien mellom mennesker som den spesifikt moralske følelse. Denne medfødte evnen til sympati for hverandre ligger bak våre handlinger i samfunnet og er årsaken til at mennesker som regel handler etisk riktig. I tillegg foregriper Smith her på mange måter Freuds idé om det underbevisste. Oversatt av Knut Ågotnes.

Gunnar C. Aakvaag
Moderne sosiologisk teori
Abstrakt forlag, 2008
365 sider
Veil. pris: kr 345,-

Boka gir en innføring i moderne sosiologisk teori og presenterer blant andre Giddens, Bourdieu, Habermas og Foucault. Den henvender seg til dem som er uten særlig kunnskap om sosiologisk teori fra før, og til dem som ønsker å oppfriske eller fordype sin kunnskap til emnet.

Forfatteren er stipendiat ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo.

Anders Molander og Lars Inge Terum
Profesjonsstudier
Universitetsforlaget, 2008
450 sider
Veil. pris: kr 499,-

Profesjonene er mektige yrkesgrupper. Hva konstituerer en profesjon, og hvordan forholder profesjonsstudier seg til vitenskaplige disipliner og til profesjonsfagene? Boka gir en oversikt over profesjonsstudier som forskningsfelt.

Forfatterne er tilknyttet Senter for profesjonsstudier, Høgskolen i Oslo, Molander som seniorforsker og Terum som professor og leder.

Simone de Beauvoir

UNIVERSITETET
I OSLO

Markering av Den internasjonale

KVINNEDAGEN ved Universitetet i Oslo

Fredag 7. mars vil Barne- og likestillingsminister *Manuela Ramin-Osmundsen*, og Forsknings- og høyere utdanningsminister, *Tora Aasland*, presentere regjeringens politikk for å oppnå likestilling i akademia.
Sted: Auditorium 1, Georg Sverdrups hus, 12.15–14.30

Lørdag 8. mars inviteres det til 100 års markering av Simone de Beauvoir med professor *Robin May Schott*, og førsteamanuensis *Tove Pettersen*.
Sted: Gamle festsal, Urbygningen/Domus academica, 10.30–13.30

Mer informasjon:

http://www.admin.uio.no/opa/likestilling/Program_8.mars.pdf

FORSKER FORBUNDET

Forskerforbundet har 16 000 medlemmer, og er landets ledende interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern. Forskerforbundet arbeider for å bedre medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår og ivareta deres interesser i forsknings- og utdanningspolitiske spørsmål. Forskerforbundet er medlem av Unio. Se www.forskerforbundet.no

GENERALSEKRETÆR

Forskerforbundets sekretariat skal bidra til godt samarbeid med og støtte til forbundets lokallag og fagpolitiske foreninger. Generalsekretæren er administrativ leder for forbundets sekretariat med 27 ansatte fordelt på tre avdelinger. Avdelingslederne inngår i ledergruppen.

Generalsekretæren er sekretær for hovedstyret og arbeidsutvalget og rådgiver for forbundets leder. Du skal legge til rette for gode politiske vedtak og sikre at sekretariatets samlede kompetanse er tilpasset forbundets mål og oppgaver.

For For nærmere informasjon, kontakt gjerne Forskerforbundets leder Bjarne Hodne, tlf. 928 43 739 eller Benedikte Stiff i ISCO Group, tlf. 22 06 87 00. Søknad med CV bes registrert på www.iscogroup.no. Søknadsfrist 6. februar.

www.iscogroup.no

Aktuelle kandidater har utdanning på mastergradsnivå, solid erfaring med arbeidslivspolitik og god kjennskap til forsknings- og utdanningssektoren. Du er erfaren og trygg i lederrollen og har gode engelskkunnskaper.

Som person er du en relasjons- og nettverksbygger med evne til å aktivt påvirke og skape synlighet. Du har god rolleforståelse og en inkluderende og motiverende lederstil.

Vi kan tilby utfordrende oppgaver i et kompetent miljø. Lønn etter avtale.

ISCO Group

IIC Partners
EXECUTIVE SEARCH WORLDWIDE

Bioforsk er forskningsinstitutt med hovedfokus på trygg matproduksjon, rent miljø og økt verdiskapning. Bioforsk er tilstede i alle landsdeler med om lag 460 medarbeidere.

Bioforsk Økologisk har nasjonalt ansvar for forskning og utvikling innen økologisk produksjon og skal lede og koordinere instituttets økologiske satsing. Bioforsk Økologisk har 30 medarbeidere og er lokalisert til Tingvoll på Nordmøre.

Forsker matkvalitet og helse

Hovedarbeidsområdet er sammenhengen mellom driftsmåter og matkvalitet sett i forhold til økologisk bærekraftig landbruk og human helse. Vi søker en person som har doktorgradsutdanning som ernæringsfysiolog eller annen relevant utdanning.

Mer informasjon på [www@bioforsk.no](http://www.bioforsk.no).

Søknadsfrist 01.03.08.

Forskning former framtida

HØGSKOLEN I GJØVIK

DEKAN

Fra 1.august 2008 har vi ledige to spennende, interessante og krevende stillinger som dekan.

En ved **Avdeling for helse, omsorg og sykepleie**, og en ved **Avdeling for ingeniørfag**.

Tilsetting skjer på åremål for en periode på fire år, med mulighet for tilsetting i ytterligere to perioder. Etter endt åremål tilbys fast stilling som faglig/vitenskapelig ansatt etter kompetanse.

For utfyllende opplysninger henvises det til våre hjemmesider: www.hig.no under ledige stillinger.

Søknadsfrist: 3. mars 2008.

www.allrek.no

Høgskolen i Hedmark er organisert i fire avdelinger: Avdeling for lærerutdanning og naturvitenskap, Hamar, Avdeling for helse- og idrettsfag, Elverum, Avdeling for økonomi, samfunnsfag og informatikk, Rena, og Avdeling for skog- og utmarksfag, Evenstad. Høgskoleadministrasjonen er plassert i Elverum. Høgskolen har ca. 4000 studenter og ca. 475 ansatte. Høgskolen deltar i et viktig utviklingsprosjekt sammen med høgskolene i Gjøvik og Lillehammer med sikte på å utvikle et universitet i Innlandet.

Sentral lederstilling ved vår
Avdeling for lærerutdanning og naturvitenskap, Hamar

STABSLEDER

Fast 100% stilling (st.kode 1054 – kontorsjef).
Stillingen ivaretar samlet ledelse av avdelingens administrative oppgaver.

For nærmere opplysninger og fullstendig kunngjøringstekst, se høgskolens hjemmeside: www.hihm.no/stillingledig eller ring tlf. 62 43 00 00

Søknad legges inn elektronisk via hjemmesiden. Søknadsfrist: 17.februar 2008.

Høgskolen i Hedmark

www.hihm.no

Misjonshøgskolen er ledende i Skandinavia på forskning og utdanning knyttet til kirkens globale misjonsoppdrag, med studieprogram i teologi (Bachelor, Master, Ph.D., cand. theol.) samt religion og interkulturell kommunikasjon (Bachelor og Master). Høgskolen har om lag 300 studenter og 40 ansatte.

Misjonshøgskolen utlyser en stilling som

Førsteamanuensis/professor i misjonsteologi

Søknadsfrist 15. mars 2008.

Fullstendig utlysningstekst på www.mhs.no

Misjonshøgskolen Misjonshøgskolen Misjonshøgskolen

tlf. 51 51 62 10 e-post und@mhs.no • eier: Det Norske Misjonsselskap
adr. Misjonsveien 34, 4024 Stavanger, Norge • internett: www.mhs.no

Forskere på velferdsstatens organisasjoner og tjenester

Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) søker forskere med blikk for velferdsstatens oppgaver, yrkesutøvere, organisering og styringsutfordringer. Vi ønsker å rekruttere flere samfunnsvitere med erfaring fra analyser av politikkiverksetting og/eller med interesse for spørsmål om demokrati, medvirkning og endring, og for eksempel med bakgrunn fra evalueringsprosjekter. Dr. grad og erfaring fra kvantitative analyser foretrekkes.

AFI jobber for tiden med problemstillinger knyttet til den nye velferdspolitikken og et mangfoldig arbeidsliv. AFI har for tiden prosjekter rundt NAV-reformen, helse- og rehabiliteringstjenester, innføring av kvalifiseringsprogrammet, funksjonshemningspolitikk og brukermedvirkning.

Vi ser etter forskere som kan være med på å utvikle disse feltene videre.

Mer informasjon: www.afi-wri.no.

Søknad med CV sendes til afi@afi-wri.no innen 15. februar 2008.

UNIVERSITETET I OSLO
DET UTDANNINGSVITENSKAPELIGE FAKULTET

FAST STILLING SOM RÅDGIVER (SKO 1434)

ledig ved Forskningsadministrativ avdeling.

Universitetet i Oslo er Norges største og fremste forskningsinstitusjon. Vårt strategiske hovedmål er å styrke vår stilling som forskningsuniversitet av høy internasjonal standard. Forskningsadministrativ avdeling er universitetsledelsens forskningssekretariat og gir råd, utreder, koordinerer og driver annen saksforberedelse i forskningsstrategiske og -administrative saker.

Forskningsadministrativ avdeling er universitetsledelsens forskningssekretariat og forskningsstrategiske rådgiver. Våre arbeidsoppgaver omfatter utredning, koordinering og prosjektledelse i forskningspolitiske og -administrative saker. Vi har videre ansvar for drift og utvikling av forskningsadministrative tjenester for universitetets forskere. Avdelingen har ca. 30 medarbeidere og er organisert i en flat struktur. Rådgiveren bistår avdelingsledelsen med å koordinere avdelingens saksbehandling, webarbeid og interne fellestjenester, og deltar i avdelingens ledermøter

Arbeidsoppgaver:

- Koordinere og være pådriver for avdelingens informasjons-/webarbeid.
- Koordinere avdelingens interne støttetjenester innen økonomi, personal og annen drift.
- Bistå avdelingsledelsen med koordinering av avdelingens saksbehandling.
- Være sekretær for universitetets forskningskomité og avdelingens administrative forum av forskningskontakter ved fakultetene.
- Andre oppgaver og saksbehandling innenfor hele avdelingens ansvarsområde.

Krav til kompetanse:

- Høyere utdanning på masternivå. Annen dokumentert realkompetanse kan erstatte utdanningskravet såfremt kandidaten konkret kan dokumentere evne til å mestre oppgaver på det aktuelle nivået.
- God muntlig og skriftlig framstillingsevne, på norsk og engelsk.
- Erfaring med administrativt arbeid er et krav, erfaring fra forskningsadministrasjon vil være en stor fordel.
- Erfaring fra webbasert informasjonsarbeid er en fordel.
- Erfaring fra enklere økonomiarbeid er en fordel.

Personlige egenskaper:

- Gode samarbeids- og koordineringsevner.
- Evne til å arbeide selvstendig og være en pådriver.
- Resultatorientering og serviceinnstilling.

UiO har en overtakelsesavtale for alle tilsatte, med formål å sikre rettighetene til forskningsresultater m.m.

Nærmere opplysninger: Nærmere opplysninger kan fås ved å henvende seg til:

Forskningsdirektør Terje Mørland, tlf: 41 22 31 99, e-post: terje.morland@admin.uio.no, eller rådgiver Helga Skarbøvik, tlf: 22 85 44 35 e-post: helga.skarbovik@admin.uio.no

Ltr.: 50-60 (kr 362 900,- til kr 433 600,-, avh. av kompetanse)

Søknadsfrist: 19. februar

Ref.nr.: 08/1173

Søknad, CV, vitnemål og attester sendes til:

Som vedlegg til søknaden må søkeren sende inn utfylt utvidet søkerskjema. Skjemaet finnes på <http://www.admin.uio.no/opa/ledige-stillinger/>

UNIVERSITETET I OSLO

DET UTDANNINGSVITENSKAPELIGE FAKULTET

Utfordrende forskerstilling på feltet IKT og utdanning

Midlertidig stilling som forsker er ledig ved Forsknings- og kompetansenettverk for IT i utdanning (ITU).

ITU er en nyskapende fagenhet innen feltet IKT og utdanning ved Universitetet i Oslo. ITU er ledende innen kunnskapsbygging om digital kompetanse i grunnopplæringen og lærerutdanningen. Nasjonalt samarbeider vi med sentrale aktører i grunnopplæringen og lærerutdanningen samt forskningsmiljøer ved universitetene. Internasjonalt samarbeider vi med OECD, IEA og deltakere i EU-prosjekter. For mer informasjon om ITU, se www.itu.no

Den aktuelle kandidaten må ha fullført mastergrad eller doktorgrad og ha god kunnskap innen feltet IKT og/eller utdanning.

Søknadsfrist: 29.02.08

Ref.nr: 07/12647

INFORMASJON FRA FORSKERFORBUNDET

For kontinuerlig oppdatering, besøk våre hjemmesider www.forskerforbundet.no

I: NEI TIL TVANG – JA TIL FRIVILLIGHET

Forskerforbundet og Norsk Studentunion mener at høyere utdannings- og forskningsminister Tora Aasland bør legge de fleste forslagene fra Stjernø-utvalget i skuffen. – Vi vil ikke ha en utdannings- og forskningssektor preget av regionale konflikter og tvangssammenslåinger, sier leder i Forskerforbundet, Bjarne Hodne og leder av Norsk Studentunion, Per Anders Langerød. Utredningen fra utvalget sendes nå på høring med svarfrist 1. mai 2008. Vi har samlet informasjon om Stjernø-utvalget på en egen nettside: forskerforbundet.no/stjernoe.

II: LIKESTILLINGSPRIS TIL TRONDHEIM OG TROMSØ

Kunnskapsdepartementet har opprettet en ny likestillingspris på 2 millioner kroner. Den går til den institusjon som har de beste tiltakene for å bedre kjønnsbalansen i akademia. Prisen for 2007 gikk til Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet i Trondheim (NTNU) og Institutt for marin bioteknologi ved Universitetet i Tromsø. – Jeg er imponert over det arbeid prisvinnerne har lagt ned i sitt likestillingsarbeid, sier forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland.

NTNU får prisen for målrettet og originalitet i sitt likestillingsarbeid. De kan vise til målbare resultater og tiltak som har effekt. Institutt for marin bioteknologi ved Universitetet i Tromsø får prisen for å ha lyktes i å integrere kvinner i sitt forskningsmiljø og for kraftig økning av kvinneandelen i vitenskapelige stillinger.

III: SKATTEFUNN-ORDNINGEN EVALUERT

En krone i skattefradrag fører til to kroner i forskning og utvikling. Det er en av erfaringene med SkatteFUNN-ordningen som nå er evaluert etter fem års drift.

Evalueringen er utført av Statistisk sentralbyrå på oppdrag fra Forskningsrådet.

Gjennom SkatteFUNN får bedrifter fradrag i skatt for kostnader til forskning og utvikling. Evalueringen viser at ordningen fører til

SJEKK DINE OPPLYSNINGER PÅ MIN SIDE!

Forskerforbundet har nå lansert Min side på internett. Her kan du som medlem logge deg inn og kontrollere at opplysningene vi har registrert om deg er korrekte. Du kan registrere adresseendring, endringer i arbeidsforhold og kontingenttype, samt reservere deg mot markedsføringshenvendelser. Gå til www.forskerforbundet.no/minside for å sjekke dine medlemsopplysninger.

KURSTILBUD

Forskerforbundet arrangerer følgende sentrale kurs i mars:

- 03.03.08: Stipendiatsamling i Trondheim
 - 05.03.08: Stipendiatsamling i Bergen
 - 27.–28.03.08: Strategisamling for tillitsvalgte i museumssektoren
- Program og påmeldingsinformasjon finner du på www.forskerforbundet.no/kurs.

mer forskning og utvikling (FoU) i bedriftene enn vi ville fått uten: en krone investert fra det offentlige utløser i gjennomsnitt to kroner i investeringer fra næringslivet. Dette er høyere enn hva som er vanlig internasjonalt.

IV: SIRI RØINE NY PERSONALDIREKTØR

Siri Røine (50) er i statsråd utnevnt til ny personaldirektør i staten. Hun er i dag direktør i arbeidslivsavdelingen i Næringslivets hovedorganisasjon (NHO). Personaldirektøren vil lede Arbeidsgiverpolitisk avdeling i Fornyings- og administrasjonsdepartementet. Denne avdelingen har ansvaret for

å ivareta statens overordnede arbeidsgiverfunksjoner.

V: FORSKERFORBUNDET GA SV BESKJED

Forskerforbundet deltok da SV inviterte representanter for norsk samfunnsliv til å komme med innspill til statsbudsjettet for 2009. Forskerforbundet krever at SV viser evne til handling og foretar et nødvendig løft i bevilgningene til forskning og høyere utdanning i budsjettet for 2009 slik at målene i Soria Moria-erklæringen kan nås. Hele budsjettinnspillet kan du lese på www.forskerforbundet.no.

FAKTA OM FORSKERFORBUNDET

**FORSKER
FORBUNDET**

Forskerforbundet har 16 000 medlemmer, og er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern.

Forskerforbundet organiserer ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern som innehar en vitenskapelig, administrativ eller annen faglig stilling som krever høyere utdanning. Vi tilbyr også studentmedlemskap.

Forskerforbundet er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.

- Forskerforbundet arbeider for å styrke norsk forskning og høyere utdanning, til beste for samfunnet og for deg som medlem.
- Forskerforbundet forhandler lønn for deg, både lokalt på arbeidstedet og sentralt.
- Du får bistand i spørsmål som angår dine lønns- og arbeidsvilkår.
- Forskerforbundet arrangerer kurs, konferanser og seminarer for medlemmer og tillitsvalgte, samt åpne konferanser om aktuelle tema.
- Du får tilbud om gunstige forsikringer og banktjenester.
- Du får tidsskriftet Forskerforum 10 ganger per år.

Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo
Telefon 21 02 34 00 – E-post post@forskerforbundet.no

VI: FORESLÅR EGET FOND TIL FORSKNINGSUTSTYR

I sitt budsjettinnspill for 2009 foreslår Forskningsrådet en økning på 200 millioner til avansert vitenskapelig utstyr og infrastruktur. I løpet av tre år bør summen økes til 800 millioner årlig. For å sikre langsiktighet og tilstrekkelig volum på satsingen anbefaler Forskningsrådet at midlene tas fra avkastningen av et eget fond for forskningsinfrastruktur, som bør ha en kapital på 20 milliarder. Dette foreslås i Forskningsrådets nasjonale strategi for forskningsinfrastruktur, som legges fram i februar.

VII:
INDIKATORRAPPORTEN 2007
Rapporten «Det norske forskningssystemet – statistikk og indikatorer 2007» beskriver forskningssystemet i Norge. FoU-andelen av BNP er fortsatt lav i Norge i forhold til OECD-gjennomsnittet og de andre nordiske landene. Rapporten ser nærmere på hvilke sektorer, finansieringskilder og forklaringsfaktorer som bidrar til dette. Rapporten er tilgjengelig via Forskningsrådets nettsider forskingsradet.no.

VIII: SAMARBEID MELLOM UNIO OG NHO

Unio og Næringslivets Hovedorganisasjon har i fellesskap utarbeidet et faglig og politisk grunnlag for å styrke samarbeidet mellom aktørene i utdanningssystemet og arbeidslivet. Organisasjonene er blant annet enige om at rammevilkårene for forskning ved de høyere utdanningsinstitusjonene må styrkes.

– Skal Norge bli en kunnskapsnasjon trengs det et krafttak der flere aktører tar ansvar, sier Unioleder Anders Folkestad. – Gjennom denne felles plattformen viser Unio og NHO vei mot et slikt krafttak. Den felles plattformen «Kunnskap for velferd og verdiskaping» kan du lese på www.unio.no.

IX: TEMA: OPPHAVSRETT

Vi minner om temasiden om opphavsrettslige spørsmål, som er utarbeidet av hovedbibliotekar Hilde Trygstad i Forskerforbundets opp-

havsrettsutvalg. Siden inneholder bl.a. en oversikt med linker til aktuelle nettstedet om opphavsrett. Vi håper og tror at siden vil bli til stor nytte for våre medlemmer og andre interesserte, og anbefaler spesielt introduksjonen til opphavsrett som er skrevet av professor Olav Torvund, som også er medlem av opphavsrettsutvalget. Gå til www.forskerforbundet.no/ opphavsrett.

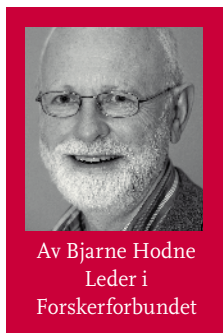
X:
MEMLE NR 16 000

Seniorrådgiver Dag Vongraven (48) ved Norsk Polarinstitutt ble Forskerforbundets medlem nr 16 000 da han meldte seg inn like før jul. Vongraven er cand.scient i zoologi og arbeider blant annet med isbjørnforvaltning og med forvaltning av olje og gass i nordområdene. Han ble vervet av sin kollega Synnøve Elvevold, og begge vil motta et reisestipend på kr 10 000 fra Forskerforbundet.

– Forskerforbundet gratulerer og ønsker ham hjertelig velkommen som medlem, sier generalsekretær Kari Kjenndalen. – Vi er selvsagt glade for å ha nådd målet om 16 000 medlemmer i 2007, og vi er spesielt fornøyde med at nettopp dette medlemmet kommer fra instituttsektoren som er et satsningsområde for forbundet.

Så er vi i gang

22. januar la Stjernø-utvalget fram sin innstilling på Kunnskapsdepartementets kontaktkonferanse. I skrivende stund har vi bare rykter å forholde oss til, men en rekke aktører har likevel allerede vært på banen, og posisjoneringen har tatt til. Forskerforbundet har på et tidligere tidspunkt meldt inn sine prinsipielle synspunkter på elementene i mandatet. Dagen før

Av Bjarne Hodne
Leder i
Forskerforbundet

kontaktkonferansen arrangerte forbundet et forkostseminar i Oslo med hovedfokus på høyskolens situasjon relatert til den problematikken Stjernø og hans kolleger i utvalget har behandlet i sin innstilling. Dette blir utvilsomt en sak som kommer til å engasjere oss alle fremover. Den politiske viljen til reformer er for tiden større enn både evnen og viljen til å ta fatt i de problemfeltene sektoren selv presenterer som de alvorligste: mangel på ressurser og tid til faglig arbeid. Men nå er det altså strukturendringer som skal ha positiv innvirkning på forskning og høyere utdanning her til lands. Det skal bli spennende å se hvordan sektoren reagerer på forslag som utvilsomt vil ha innvirkning på tusenvis av menneskers arbeidsforhold. Og det blir en viktig oppgave for Forskerforbundet å følge opp saken på en måte som fremmer medlemmenes interesser. Dette blir en utfordring for hele organisasjonen.

Høringsfristen blir på tre måneder, og uttalelser blir levert på et tidspunkt hvor tariffoppgjøret er i sluttfasen.

XI:
**HANDLINGSPLAN FOR
LIKESTILLING**

Forskerforbundets hovedstyre har vedtatt en egen handlingsplan for likestilling i academia. Handlingsplanen er tilgjengelig på nettsidene, og den er også publisert i et eget hefte som kan bestilles fra sekretariatet – se www.forskerforbundet.no/materiell.

XII:
NYE BROSIJYRER

Forskerforbundet har laget nye rekrutteringsbrosjyrer for 2008, og disse vil bli sendt ut til lokallag og foreninger i løpet av kort tid. Brosjyrene kan også bestilles via forbundets nettsider, gå til www.forskerforbundet.no/materiell.

XIII:
ENDRINGER I SEKRETARIATET

Stillingen som generalsekretær i Forskerforbundet er nå lyst ut. Sigrid Lem er fungerende generalsekretær mens prosessen med å ansette Kari Kjenndalens etterfølger pågår. Kommunikasjonsrådgiver Arvid Ellingsen har permisjon fra 15. februar til 9. mai og Jørn A. Henriksen vikarierer for Ellingsen i denne perioden. Henriksen har bakgrunn fra bl.a. Norsk Studentunion og Universitets- og høyskolrådet.

Også på feltet tariff er vi allerede i gang nå i januar. Unio har avholdt sin tradisjonelle todagers tariffkonferanse hvor arbeidsgiverne møtte blant annet forbundsstyret og forhandlingsutvalgene. Selv om det rituelle preger denne type samlinger, gis det visse signaler. Ikke minst er det av interesse å høre Statistisk sentralbyrås vurdering av hvilke rammer man ser for seg for lønnsoppgjøret. I fjor var 5 prosent nevnt. Det slo ikke så galt til. I år var det snakk om 6 prosent. Så får vi se. "Lønnsfest" har versert i mediene, og flere yrkesgrupper har tradisjonen tro gitt uttrykk for utålmodighet når det gjelder forbedring av egne medlemmers lønnsbetingelser.

Vi står nå ved et veiskille: innen få år får vi en bølge av pensjoneringer ved universiteter og høyskoler, samtidig som oljeinntektene vil falle og samfunnet blir mer og mer avhengig av den kunnskap som skapes – ikke minst av forbundets medlemmer. Landet trenger topp kompetanse i våre forskningsmiljøer for å trygge velferdsstaten og videreutvikle samfunnets økonomi. Sammenhengen mellom lønnspolitikk og samfunnsutvikling bør være så innlysende at de nødvendige konsekvenser blir trukket ved vårens tariffoppgjør. Til beste for fellesskapet.

Takk for meg!

Jeg liker det ikke, men tiden er inne for å takke for meg. Jeg har hatt elleve spennende, lærerike og utfordrende år i forbundet. Det må medgis at jeg ikke helt har levd opp til parolen om det papirløse kontor, og det har vært vemodig og vanskelig å kaste så mange gode minner som jeg har gjort de siste dagene. Møter og konferanser med tillitsvalgte og medlemmer landet rundt, med kollegaer fra andre land, med studentorganisasjoner, politikere i regjering og Storting.

I tilbakeblikk opplever jeg det som om jeg ikke kunne valgt en mer spennende periode for denne jobben. Forskerforbundet har gjennomgått en omfattende organisasjonsendring og vekst. Lokallag som kjernen i virksomheten og i aktiv «førstelinjetjeneste», godt supplert med fagpolitiske foreninger som representerer en spisskompetanse på ulike fagfelt og utdanninger. Den bredde og mangfold som preger forbundet kan representere en utfordring når det gjelder skarp profilering, men er først og fremst en styrke med hensyn til legitimitet når det gjelder å være

en samlet sektors talsperson overfor myndigheter og motparter.

Forbundet har hatt en turbulent periode som fagforening, fra splittelsen av AF, overgangen til Akademikerne og videre til Unio. Målet har vært det samme: størst mulig kake å dele, og et rettmessig stort stykke til våre medlemmer. Fra ulike ståsteder er det likevel et gjennomgående utviklingstrekk jeg anbefaler at forbundet bør bygge videre på: det samarbeidet som er utviklet hovedsammenslutningene imellom. Ikke minst foran et oppgjør der pensjon og sosiale rettigheter kan få stor oppmerksomhet, blir det tydelig at arbeidstakere på tvers av organisasjonstilknytning også har felles interesser.

Vi har bak oss en periode med store reformer i høyere utdanning og forskning. Forskningsrådsstrukturen er en annen enn før. Universitetsloven er fornyet flere ganger, finansieringssystem og styringsordninger endret. Jeg er glad for at det var mulig å engasjere så mange i debatt og aksjoner rundt utredninger og meldinger, og at de vedtakene som ble fattet ivaretok viktige ordninger mht eierskap og nasjonal styring av universiteter og høyskoler, at vi også har oppnådd forbedringer i adgangen til midlertidig tilsetting og at viktige prinsipper mht akademisk frihet nå er nedfelt i loven.

Internasjonaliseringen står langt mer sentralt enn da jeg startet. Vi har en global konkurranse om kunnskap og kompetanse, men først og fremst er vi påvirket av den europeiske politikken, både gjennom Bologna-

prosessen og EUs økende engasjement på det forsknings- og utdanningspolitiske felt, betydning som finansieringskilde og som premissleverandør. Det har vært interessant og nødvendig å følge denne utviklingen nøye for å kunne spille en rolle i den hjemlige debatten.

Plassen tillater ikke å nevne alle de jeg gjerne ville takket for godt samarbeid og støtte. Det har vært gode år i forbundet. Jeg kommer til å savne mye og mange.

Høgskolene i endring, igjen?

Helt siden sammenslåingen i 1994, har store deler av høgskolesektoren utviklet seg til å bli solide akademiske utdannings- og forskningsinstitusjoner. Det har vært stor fokus på kompetanseheving og å styrke forskningen.

Det nye finansieringssystemet bygger på konkurranseprinsippet, og de som utdanner flest studenter, eller forsker mest, får mest å rutte med. Dermed gjelder det å skaffe seg flest mulig studenter. I enkelte regioner dukket det dermed opp enkeltstudier spredt rundt i distriktene, med få studenter og små fagmiljøer. I stedet for samarbeid mellom høgskolene, har det utviklet seg en konkurransekultur. De stasjonære fagmiljøene tappes ved at noen stadig må reise rundt til ulike studiesteder for å undervise. Ett av Steinar Stjernøs argumenter for fusjonerings-tenkningen er blant annet å få bukt med disse små fagmiljøene og bygge sterke miljøer, som har en mulighet til å overleve.

Tåler høgskolesektoren flere endringer? I Forskerforum nr.1 2008 sier Stjernø i en liten kommentar at han ikke tror sektoren er reformtrøtt. Det kan nok diskuteres, for den ideologiske grunntenkningen som har preget academia, har vært satt på en hard prøve de siste årene, gjennom økt fokus på økonomi, effektivitet og kvantitet. Er sektoren likevel moden for endringer som fusjonering og omgjøring til universitet?

I en stor institusjon i en region, vil man kunne ha styring på hvor studier skal tilbys, og hvilke studier. Dermed kan man samle fagmiljøer og styrke disse.

På den andre siden er ikke en slik fusjonering uten problemer. Spørsmålet om hvilke studiesteder som skal bestå eller eventuelt legges ned kan skape stor usikkerhet for de ansatte. Etablerte fagmiljøer kan bli flyttet til andre studiesteder og innlemmes i nye fagmiljøer. Endringene kan bli smertefulle.

Prossessen må ta tid, og det er viktig at den ikke blir dirigert ovenfra, men blir brukerstyrt. Erfaringer fra sammenslåingen av forskningsinstitutter og universiteter i Danmark har vist at overstyring og for raske beslutninger har skapt en lite oversiktelig universitetsstruktur i landet. Universitetet i Aarhus har eksempelvis 22 campuser spredt over hele Danmark. Det er ikke sikkert at Stortinget skal bestemme hvem som skal slås sammen med hvem. Frivillighet er vel stort sett det beste? Det har forekommet gode samarbeidsprosjekter mellom enkelte høyskoler, og høyskoler og universiteter. Dette er et godt grunnlag for å bygge opp et nytt fellesskap. Det er også ønskelig at de nye institusjonene bruker tid til å skape et solid studietilbud og forskningsmiljø, bygget på de ansattes og brukernes ønsker og behov.

Av Ragnhild Elster
Nestleder i Forskerforbundet

AKTUELLE PRESSEKLIPP:

– **Eit åtak på det akademiske sjølvstyret**

– Stjernø-utvalets forslag om å innføre ekstern styreleiar kan ikkje sjåast på som noko anna enn eit åtak på det akademiske sjølvstyret. Det meiner Live Rasmussen og Bjørn Øgaard som er hovudtillitsvalt og leiar i Forskarforbundet ved Universitetet i Oslo.

Forskarforbundet ved UiO reagerer sterktast på at utvalet også kjem med framlegg til ny styrings- og leiingsstruktur. Hovudtillitsvald Live Rasmussen og leiar Bjørn Øgaard er svært misnøgde med forslaget om å ha ekstern styreleiar for alle institusjonane.

– Det vil føra til ein for stor avstand mellom grunnivået og leiinga for styret, slår dei fast.

Uniforum 23.01.08

Frykter profittjag

Leder i landets nest største hovedorganisasjon, Andreas Folkestad i Unio, mener Stjernø-utvalgets innstilling minner om sykehusreformen, og

frykter at de nye storuniversitetene vil ligne på helseforetakene. Han er bekymret for rekrutteringen og lønsspørsmålet i et stort nytt system.

– Det er bare å se på sykehuse-sene, hvor det har skjedd en privatisering av arbeidsgiverrollen under helseforetakene, som er frikoblet fra nasjonal politikk, sier han til Klassekampen på Forskerforbundets frokostseminar om de statelike høgskolene i Oslo i går.

Klassekampen 22.01.08

Forlatt forskningsløfte?

– Det er ikke bare det at de ikke når målet, men de går motsatt vei, sier leder i Forskerforbundet Bjarne Hodne.

Han er en av mange som reagerte på forskningsminister Tora Aaslands uttalelser til bladet Forskning før jul. Hun sa at det er urealistisk å nå målet i Soria Moria-erklæringen om at tre prosent av BNP skal gå til forskning innen 2010.

Studvest 16.01.08

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE:

Bjarne Hodne, Universitetet i Oslo (leder)
Ragnhild Elster, Høgskolen i Telemark (nestleder)
Randi Halveg Iversby, Universitetet i Oslo
Svein Kristiansen, NTNU
Sigurd Rysstad, UMB
Merethe J. Sollund, Nordlandsforskning
Kåre-Olav Stensløkken, Ullevål universitetssykehus
Karen-Lise S. Knudsen, Universitetet i Agder (1. vara)
Kristin Dæhli, NTNU (2. vara)
Ove Kvammen, Høgskolen i Bergen (3. vara)

SEKRETARIATET:

Fungerende generalsekretær Sigrid Lem
Kommunikasjonsrådgiver Jørn A. Henriksen (vikar)
Informasjonsrådgiver Unn Rognmo
Organisasjonssekretær Turid Cordtsen
Sekretær Kristine Brox
Sekretær Gerd Sandvik
Rådgiver Thomas Sandvik (vikar)
Forhandlingssjef Frank O. Anthun
Seksjonsleder Eirik Rikardsen
Juridisk rådgiver Birgitte Olafsen
Seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad
Juridisk rådgiver Brita Alsos
Juridisk rådgiver Hildur N. Nilssen
Juridisk rådgiver Mariann Helen Olsen
Fungerende organisasjonssjef Elisabeth Tindeland
Kontorsjef Aina Nilsen
Kasserer Marit Brendengen
Rådgiver Ellen Karoline Dahl (vikar)
Sekretær Hans Askildsen
Sekretær Seija Hjelteig
Sekretær Lena Holum
Sekretær Inger Marie Højfeldt
Sekretær Linda Pettersson

B-post abonnement

LURER DU PÅ HVA STEINAR STJERNØ GJØR I DAG?

NÅ FINNER DU FORSKERFORUM PÅ NETT. DAGLIG OPPDATERTE NYHETER, DEBATT OG STILLINGSANNONSER.

www.forskerforum.no